

16913

101.2

11

PROPOZYCJE I MATERIAŁY

**PRÓBY
ZASTOSOWANIA
MARKETINGU
W BIBLIOTEKACH**

WYDAWNICTWO
SBP

11

**PRÓBY ZASTOSOWANIA
MARKETINGU W BIBLIOTEKACH**

POLISH LIBRARIANS ASSOCIATION

CONTRIBUTIONS AND MATERIALS

**THE ATTEMPTS
AT IMPLEMENTING
MARKETING IN LIBRARIES**

Collective work, edited by
Radosław Cybulski.

WYDAWNICTWO
SBP

WARSAW 1997

STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

PROPOZYCJE I MATERIAŁY

PRÓBY ZASTOSOWANIA MARKETINGU W BIBLIOTEKACH

Praca zbiorowa pod redakcją
Radosława Cybulskiego

WYDAWNICTWO
SBP

WARSZAWA 1997

Komitet Redakcyjny serii wydawniczej
<< PROPOZYCJE I MATERIAŁY >>

Stanisław CZAJKA (przewodniczący), Lucjan BILIŃSKI,
Jan BURAKOWSKI, Marcin DRZEWIECKI,
Janina JAGIELSKA, Janusz NOWICKI (sekretarz),
Ewa STACHOWSKA-MUSIAŁ, Maria WASIK-ŚWIDERSKA,
Elżbieta Barbara ZYBERT

Projekt graficzny okładki i strony tytułowej
Wydawnictwo SBP

Recenzenci:
prof. dr hab. Jan SÓJKA
prof. dr hab. Jacek WOJCIECHOWSKI

Redakcja techniczna i korekta
Anna LIS

Copyright by Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich

16913 mafe 2

ISBN 83-85778-69-1

**Książka wydana staraniem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
przy finansowym wsparciu Instytutu Bibliotekoznawstwa
i Informatyki Uniwersytetu Warszawskiego
w ramach badań statutowych**

CIP - Biblioteka Narodowa

Próby zastosowania marketingu w bibliotekach : praca zbiorowa / pod red. Radosława Cybulskiego - Warszawa : Wydaw. SBP, 1997. - (Propozycje i Materiały / Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich ; 11)

Wydawnictwo SBP. Warszawa 1996. Wydanie I.

Ark. wyd. 5.70 Ark. druk. 7,25

Skład i tamanie **AKLAND** s.c. Druk i oprawa: Warszawska Drukarnia Naukowa,
ul. Śniadeckich 8, 00-656 Warszawa, tel. 628-87-77

17.03.11

dp. SBP, 10000

BADANIA POTRZEB UŻYTKOWNIKÓW W BIBLIOTEKACH JAKO PODSTAWA DZIAŁAŃ MARKETINGOWYCH

Dążenie do uzyskania dobrych rezultatów prowadzonej działalności lub nowego zamierzonego działania jest podstawową zasadą organizacyjną każdej pracy. Powszechnie i z dużym nagłośnieniem propagowany współcześnie marketing jest przyjmowany jako sposób myślenia i system działania, który ma gwarantować skuteczność zapewniającą osiągnięcie zaprogramowanych celów. Dążenie do realizacji zamierzonych celów nie jest sprawą nową i nie marketing wprowadził je na forum działań ludzi i do świadomości społecznej. Dążenie to w sposób naturalny konstytuuje każde działanie, tworzy jego konstrukcję i nic dziwnego, że było, jest i będzie przedmiotem badań, analizy i studiów podejmowanych z zamiarem udoskonalenia postępowania.

Marketing jest jednym z wielu intelektualnych instrumentariumów, które mają na celu doskonalenie działania. Został powszechnie zaakceptowany, na co zapewne wpłynęło jego praktyczne nastawienie, bowiem marketing wypływa z praktyki i jest zbiorem zasad praktycznego działania. Marketing odbył ciekawą drogę uznania: zastosowany w przemyśle produkującym różne towary sprawdził się jako system działania i zainteresował również przedsiębiorstwa usługowe, a stąd był już niewielki krok do przyjęcia strategii marketingowej w instytucjach prowadzących niekomercyjną działalność społeczną, w tym również w bibliotekach. Zwolennicy marketingu uważają, że jego walory, jako systemu działania skutecznego, przemawiają za tym, że może i powinien być stosowany w każdej działalności.

Marketing jest obecnie przedmiotem wykładanym na wyższych studiach bibliotekoznawczych, co w jakimś stopniu jest potwierdzeniem jego przydatności w pracy współczesnych bibliotek.

Traktując marketing jako sposób skutecznego działania musimy adaptować metody i formy strategii marketingowej ukształtowanej w warunkach konkurencji na rynku — do sytuacji i zadań bibliotek. Marketing komercyjny nastawiony jest na maksymalizację zysku. Osiągnięcie tego celu wymaga uwzględnienia potrzeb i preferencji klientów, nabywców towarów i usług. W warunkach niekomercyjnej działalności bibliotek — użytkownik wysuwa się również na czoło systemu i jego potrzebom i zainteresowaniom powinny być podporządkowane wszystkie działania bibliotek. Jest to logiczna konsekwencja układu komunikacyjnego w jakim pośredniczy biblioteka między autorami i czytelnikami. Dlatego też badania relacji użytkownik — biblioteka wysuwa się na pierwszy plan jako źródło informa-

cji o stanie biblioteki, o jej obrazie w świadomości użytkowników, wreszcie o potrzebach, preferencjach i oczekiwaniach. Badania użytkowników stanowią podstawę dla programowania udoskonalenia efektywności bibliotek i są zgodne z zasadami postępowania marketingowego. Nie oznacza to jednak, że badania potrzeb są tematem jedynym, problemem badawczym może być każda bariera, która utrudnia bibliotece realizację jej celów.

Wieloletnia obserwacja pracy bibliotek, analiza jej stanu, stopnia wykorzystania przez potencjalnych użytkowników, możliwości lub ich braku w rozwijaniu aktywnego udziału bibliotek w zaspokajaniu potrzeb informacyjnych i dostępu do potrzebnych źródeł pozwala wyznaczać problemy badawcze ważne i szczególnie pilne dla przeprowadzenia koniecznych ulepszeń lub wręcz zmian organizacyjnych doskonalących procesy udostępniania zbiorów. Bieżąca obserwacja pracy biblioteki i jej obrazu w społeczności korzystającej z usług jest wystarczającą podstawą dla określenia kierunków badań i problemów badawczych. Natomiast trudno sobie wyobrazić, aby jakikolwiek program doskonalenia sprawności biblioteki mógł powstać bez uprzednich badań. Takie są właśnie zasady postępowania w marketingu bibliotecznym.

Znikome jeszcze doświadczenie polskich bibliotekarzy w zakresie marketingu uzasadnia publikację paru wybranych prac badawczych, w których zastosowano założenia strategii marketingowej. Powstały one na Podyplomowym Studium Bibliotek Naukowych w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Warszawskiego. Zebrane w tym tomie prace stanowią próbę stosowania myślenia marketingowego w pracy bibliotek i należy je postrzegać i oceniać w kategoriach doświadczenia. Są to pierwsze próby i dlatego niewolne od pewnych usterek. Mogą być źródłem inspiracji nowych, lepszych opracowań, podstawą do dyskusji i wzbogacania metod i procedur doskonalących pracę bibliotek w kierunku uzyskania większej efektywności.

Dwie prace dotyczą Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. T. Kotarbińskiego w Zielonej Górze.

W pracy na temat nieużytkowników biblioteki WSP Ewa Adaszyńska zaprezentowała metodę badania grupy studentów, którzy nie są użytkownikami biblioteki. Nie trzeba wyjaśniać, jak duże zaniepokojenie bibliotekarzy budzi fakt, że znaczna część studentów omija bibliotekę. Wyjaśnienie przyczyn tego stanu rzeczy narzuca się w sposób oczywisty, ale w praktyce nie mamy takich badań i dlatego praca Ewy Adaszyńskiej jest godna uwagi, jako wzór podjęcia aktualnie ważnego tematu. Badania przeprowadzono na grupie studentów polonistyki, a wyniki wykazały, że przyczyny omijania Biblioteki Głównej, jako źródła lektur tkwią zarówno w bardzo indywidualnych uwarunkowaniach, jak też wielu różnych niedogodnościach uciążliwych dla czytelników.

Praca miała charakter pilotażowy. Wyniki badań wybranej próbki nieużytkowników zachęcają do podjęcia badań kompleksowych, aby uzyskać obraz tego zjawiska w całej zbiorowości studenckiej. Badania tego typu, możliwe są do przeprowadzenia na uczelni, ponieważ można bez trudu zidentyfikować imiennie grupę nieużytkowników. Uzyskane dane mogą posłużyć do ukształtowania programu marketingowego w bibliotece i obsługiwanym przez nią środowisku.

Autorka stwierdza, że duża grupa nieużytkowników uformowała się na skutek nieprawidłowości w pracy biblioteki jak i innych przyczyn, na które biblioteka nie miała większego wpływu. Proces „uzdrowienia” wymaga jednak czasu, ponieważ nie wszystko, co negatywne może być naprawione natychmiast. Świadomość stanu rzeczy jest podstawą do formowania programu naprawy i to jest najważniejsze w podejmowaniu podobnych badań.

Ewa Stanglewicz w pracy *Wykorzystanie zbiorów wydawnictw ciągłych na przykładzie Czytelni Czasopism Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze* przedstawiła wyniki badań przyczyn niskiego i niepełnego wykorzystania zbiorów wydawnictw ciągłych. Dostrzeżone zjawisko niskiej aktywności czytelniczej może być spowodowane niewłaściwie dobranym księgozbiorem, braku zainteresowania czasopismami użytkowników, w niedostatkach organizacyjnych biblioteki i braku wymagań ze strony pracowników naukowo-dydaktycznych. Były to pierwsze badania na ten temat przeprowadzone w tej bibliotece i wykazały, że główną przyczyną są kompetencje czytelnicze i zainteresowania studentów, a braki w tym zakresie powinna usunąć wytrwała praca bibliotekarzy i wykładowców nad przysposobieniem czytelniczym studentów. Drugą przyczyną są techniczne warunki pracy czytelni czasopism.

Kazimierz Stąpór w pracy *Wykorzystywanie Ośrodka Informacji Naukowej i Bibliograficznej w kształceniu podchorążych Wyższej Szkoły Radiotechnicznej w Jeleniej Górze* przedstawił wyniki badań, których celem było „wypracowanie wniosków przydatnych do doskonalenia wykorzystania OINiB w procesie kształcenia podchorążych”. Motywacją tego kierunku badań wypłynęła ze słusznej zasady konfrontowania rzeczywistego stanu rzeczy ze statutowymi zasadami. Z badań wyprowadzono wiele wniosków usprawniających działalność ośrodka. Jest to dobry przykład strategii marketingowej, dla której gruntowne poznanie stanu jest podstawą dalszego postępowania, planowania i realizacji niezbędnych zmian usprawniających.

Praca Hanny Kalinowskiej *Dostępność do zbiorów piśmienniczych w sieci bibliotek Politechniki Białostockiej* została oparta na badaniach użytkowników (119 odpowiedzi ankietowych). Zbadano opinie o sieci bibliotek uczelni. Wnioski dotyczą promocji bibliotek na uczelni i szerzej wśród potencjalnych czytelników poza uczelniami oraz wskazują na potrzebę konkretnych innowacji i zmian organizacyjnych. Praca jest przykładem konsekwentnego doskonalenia pracy sieci bibliotek uczelni w oparciu o rozpoznanie opinii i preferencji użytkowników. W systemie biblioteczno-informacyjnym uczelni współpraca biblioteki głównej z bibliotekami zakładowymi stanowi najważniejszy moment w rozwiązywaniu problemu optymalnego zaspokojenia potrzeb użytkowników.

Praca *Biblioteka Szkolna Liceum Ogólnokształcącego im. J. Śniadeckiego w Wyszogrodzie w oczach nauczycieli* Grażyny Borowskiej podejmuje bardzo ważny problem współdziałania zespołu pedagogicznego Liceum z biblioteką. Inspiracją do podjęcia tego tematu była „powściągliwość” nauczycieli w odwiedzaniu biblioteki. Problematyka tej pracy należy do grupy prac analizujących stopień wykorzystania biblioteki. Duże niebezpieczeństwo dla poziomu nauczania kryje się w dostrzeżonym przez autorkę fakcie „że znaczna liczba respondentów posiada długoletni staż pracy. Prowadzenie procesu dydaktycznego przez

tych nauczycieli jest zrutyinizowane, a w związku z tym ich potrzeby informacyjne są znacznie ograniczone". To stwierdzenie wyjaśnia motyw „powściągliwości”, ale nie tłumaczy takich postaw, wskazując na potrzebę poszukiwania sposobów aktywizowania kontaktów nauczycieli z biblioteką jako źródłem aktualizowania przekazywanej wiedzy.

Biblioteki publiczne reprezentują dwie prace z terenu Olsztyna. Elżbieta Józłowicz opracowała *Zastosowanie elementów strategii marketingowej w działalności sieci bibliotek Miejskiego Ośrodka Kultury w Olsztynie* i przedstawia problemy sieci bibliotek publicznych na terenie Olsztyna oraz bogaty program projektowanych zmian w oparciu o analizę wykorzystania zbiorów bibliotecznych przez publiczność czytelniczą. Ewa Andrzejczyk zajmuje się programowaniem zmian w jednej z bibliotek olsztyńskich, innowacją w tym postępowaniu jest zorganizowanie ośrodka informacji biznesowej — a więc nowy ale pozyteczny społecznie oraz korzystny dla biblioteki kierunek działania.

Zamieszczone w tym zbiorze prace przedstawiają urozmaicony obraz problemów pracy bibliotek położonych w różnych miastach i służące zróżnicowanej społeczności, a to na skutek ich specjalizacji (biblioteki wyższych uczelni, biblioteka szkolna i biblioteki publiczne). Motywacja przeprowadzenia badań i zastosowania strategii marketingowej jest wspólna, w globalnym ujęciu — celem tych prac jest doskonalenie usług bibliotecznych, lepsze zaspokojenie potrzeb społeczności, w której i dla której pracują. Szczegółowe problemy są oczywiście zróżnicowane przez środowisko i kondycję biblioteki.

Strategia marketingowa musi być dostosowana do zadań biblioteki oraz warunków wewnętrznych i zewnętrznych, tj otoczenia. Przedstawione prace w sposób chyba przekonujący przemawiają za celowością stosowania strategii marketingowej. Jawi się ona jako sposób na dobre i trwale osadzenie biblioteki w społeczności stanowiącej potencjalny krąg odbiorców, oraz uznanie roli i ważności użytkownika, jako centralnej postaci systemu bibliotecznego, którego potrzeby i preferencje ukierunkowują działanie biblioteki.

W zbiorze nie wprowadzono ujednoliceń, zachowując w miarę możliwości cechy, jakie swoim pracom nadali autorzy. Takie rozwiązanie może być oceniane krytycznie, jako swego rodzaju nieporządek edytorski, jak też może zyskać aprobatę, ponieważ zaznacza wyraziście cechy i problemy biblioteki oraz punkt widzenia autora. Przyjęta formuła tłumaczy się przekonująco w zastosowaniu do zbioru, który przedstawia „próby” różnych bibliotek.

Mam nadzieję, że publikacja przyczyni się do wzbogacenia refleksji nad zastosowaniem marketingu w bibliotekach oraz będzie inspirowała dalsze próby zastosowania strategii marketingowej w doskonaleniu pracy bibliotek.

STUDENCI NIE BĘDĄCY UŻYTKOWNIKAMI BIBLIOTEKI

UWAGI WSTĘPNE

Kategorie użytkowników i kryteria ich podziału

Bardzo wiele wysiłku włożono w badania zmierzające do określenia potrzeb czytelników korzystających z usług biblioteki. Stosunkowo niewiele zrobiono w zakresie równoległych studiów nad użytkownikami potencjalnymi. Problem ten wydaje się interesujący i atrakcyjny, wart bliższego rozpatrzenia.

Poszukując prac na temat potencjalnych użytkowników bibliotek natknęłam się jedynie na sygnały dotyczące istniejącego problemu. Był on zaznaczany na marginesie prac omawiających różne aspekty badań związanych z użytkownikiem. W wielu przypadkach jednakowe metody i techniki odnoszą się zarówno do badania osób korzystających, jak też i nie korzystających z biblioteki.

Zasad kategoryzacji użytkowników jest wiele. Nie doprowadziły one jednak do wypracowania takiej klasyfikacji, która miałaby znaczenie uniwersalne. W pracy wykorzystałam tylko te podziały, które odnoszą się do użytkowników potencjalnych.

Najbardziej ogólny podział użytkowników, oparty na **kryterium korzystania** z biblioteki podał Jerzy Szwalbe dzieląc ich na użytkowników *aktualnych* i *potencjalnych*¹.

Użytkownik aktualny, to osoba korzystająca z biblioteki. *Użytkownik potencjalny*, to osoba, która nie korzysta z biblioteki, ale która powinna z niej korzystać².

J. Szwalbe dodał do tej grupy jeszcze jeden typ użytkownika, nazywając go *użytkownikiem prospektywnym*, tj. takim, który na razie nie korzysta z biblioteki ale na pewno będzie³.

Za G. Wersigiem podał Szwalbe bardziej jeszcze rozbudowaną typologię użytkowników, dzieląc ich na grupy i umieszczając w sferze działań informacyjnych. Podział ten oparty jest na **kryterium korzystania i wykorzystania** informacji ale może on również dobrze odnosić się do bardzo szeroko pojętej funkcji informacyjnej biblioteki, we wszystkich jej możliwościach i aspektach.

¹ J. Szwalbe: *Badanie potrzeb użytkowników informacji: zarys problematyki i metodyki badań*, Warszawa: IINTE, 1982, s. 13.

² J. Szwalbe: *Badanie potrzeb użytkowników informacji w Polsce w latach 1976-1982*, Warszawa: IINTE, 1986, s. 6.

³ J. Szwalbe: *Badanie potrzeb użytkowników informacji: zarys*, op. cit., s. 10.

Wersig dzieląc użytkowników, wymienia cztery grupy:

1. *użytkowników potencjalnych* — mających potrzeby informacyjne, ale zaniebanych przez służby biblioteczne, nie mających z nimi kontaktu,
2. *użytkowników przypuszczalnych* — posiadających możliwości korzystania z informacji, ale nie czyniących tego,
3. *użytkowników rzeczywistych* — korzystających z informacji i mogących czerpać z niej korzyści dla swojej pracy,
4. *użytkowników korzystających* — rzeczywiście korzystających z informacji i faktycznie wykorzystujących ją w działalności zawodowej⁴.

Z tych wszystkich wymienionych typologii i wielu podobnych, opartych na *kryterium korzystania oraz korzystania i wykorzystania* biblioteki i jej usług, wynika, że przedmiotem badań powinny być wszystkie kategorie wymienionych wyżej użytkowników. Na tym tle wyraźnie rysuje się sprawa uświadomionych, *bądź nie uświadomionych potrzeb informacyjnych*⁵. Takie potrzeby mogą istnieć i być ujawnione zarówno u użytkowników aktualnych, jak też i potencjalnych. Istnieją potrzeby obiektywne i subiektywne, również zresztą definiowane.

Potrzeby obiektywne to te, które wiążą się z rolą jaką pełni użytkownik, z charakterem wykonywanej pracy, z zadaniami, jakie musi wykonać. Potrzeby subiektywne dotyczą indywidualnych cech użytkownika, jego przyzwyczajeń i preferencji.

Kategoryzacja użytkowników może opierać się więc też na *kryterium potrzeb* każdej z kategorii⁶.

Określony typ użytkownika reprezentuje zapotrzebowanie na określone usługi. Takim typem użytkownika jest użytkownik — student, który związany z określonym poziomem kształcenia, zawodem oraz dziedziną nauki ma określone potrzeby i oczekuje odpowiednich usług.

Ponieważ praca zakłada badanie studentów jako użytkowników przyjmując, że stanowią oni pewną specyficzną kategorię czytelników zależną od układów kulturowych, zawodowych, instytucjonalnych, zespołowych i grupowych a także zależnych od biblioteki. Układy te wpływają zarówno na potrzeby, jak i zachowania informacyjne.

Są specjaliści problemu, którzy uważają, że wystarczające jest werbalne określenie potrzeb użytkowników przez badających, bowiem tylko wtedy wiadomo jakie są ich potrzeby. Przyjmują oni, że tylko takie badania mogą być prowadzone wobec grupy użytkowników potencjalnych bądź prospektywnych. Inne stanowisko reprezentują badacze negujący słowne określanie potrzeb, którzy

⁴ J. Szwalbe: tamże, s. 13; J. Szwalbe: *Wybrane zagadnienia metodologii badania potrzeb użytkowników inte w świetle literatury zagranicznej*, „Przegląd Biblioteczny” 1980 nr 1, s. 32.

⁵ Zob. J. Woźniak: *O tak zwanych potrzebach informacyjnych*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 1989 nr 1, s. 39-59; A. Sokolow, *Potrzeby informacyjne*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 1989 nr 1, s. 61-73; Z. Wałaszek-Karp, *Metody i techniki badania potrzeb użytkowników informacji* [W:] *Organizacja, metody i techniki działalności informacyjnej*, Katowice: US, 1993, s. 62-65.

⁶ Zob. Z. Wałaszek-Karp, op. cit., s. 65-68.

proponują aby badania te wiązać w całą kompleksową strukturę⁷, w przypadku studentów powinna to być struktura obejmująca kształcenie i cały proces dydaktyczny.

Do problematyki potrzeb użytkowników potencjalnych należy również sprawa jakości i aspektów oferowanych mu usług. Użytkownik może mieć swoje określone wymogi wobec proponowanych możliwości, tkwi bowiem w pewnych układach, wywierających określony wpływ na jego potrzeby i zachowania informacyjne. Granice badania użytkowników nie są określone. Zaczynają się od badań frekwencyjnych a przechodzą do empirycznych badań socjologicznych, psychologicznych, kulturowych i organizacyjnych. Badanie wszystkich aspektów, w ich pełnym zestawie, składa się na badanie systemowe.

ZJAWISKO UŻYTKOWNIKA POTENCJALNEGO

Rozpoznanie i rozmiar problemu

Określenie grupy potencjalnych użytkowników wydaje się trudne, dlatego też proponowane podziały wymagają pewnego zweryfikowania i dopełnienia.

Jak zdefiniować parametry tej grupy? Jakie przyjąć kryteria ocen? Może należałoby spytać: „nieużytkownik” — czego: księgozbioru, literatury ogólnie, literatury przedmiotu, usług świadczonych przez bibliotekę, informacji, poszczególnych agend czy bibliotek w ogóle?

Jeżeli zdefiniujemy tę kategorię zbyt szeroko jako „nieużytkowników” informacji w ogóle, wówczas może się okazać, że taka kategoria nie istnieje, lub że pojawia się stosunkowo rzadko. Jeżeli zdefiniujemy nieużytkowanie jako ignorowanie lub unikanie biblioteki i jej usług, wtedy studia nad badaniami tej grupy mogą okazać się nie tylko znaczące ale także możliwe.

Zjawisko nieużytkownika powinno być w dużej mierze rozpatrywane w kategoriach czasu i okoliczności, bowiem bardzo często mamy do czynienia ze zjawiskiem „falującym”, które polega na tym, że grupy użytkowników rzeczywistych i potencjalnych mogą zamieniać się rolami, tegoroczni użytkownicy aktualni mogą stać się w następnym roku użytkownikami potencjalnymi i na odwrót.

Statystyki biblioteczne określające liczbę czytelników biblioteki w danym momencie nie dają obiektywnego obrazu zjawiska, nie pokazują go takim, jakim jest w rzeczywistości. Jakiegokolwiek uogólnienia dotyczące użytkowników potencjalnych nie są wystarczająco adekwatne do stosowanego podziału na klientów aktualnych i potencjalnych.

Wydaje się, że nie można posługiwać się prostą dychotomią — „użytkownik-nieużytkownik”. Rzeczywistość jest bardziej skomplikowana. Zdarzają się bowiem takie zjawiska, jak złe korzystanie z biblioteki, korzystanie w sposób nieodpowiedni, czy nawet świadoma walka ze „zjawiskiem biblioteki”. Które z powyższych kategorii jesteśmy w stanie określić jako użytkowanie, zakładając że to

⁷ Zob. J. Szwalbe: *Badanie potrzeb użytkowników informacji: zarys*, op.cit., s. 10.

częstotliwość korzystania z biblioteki, bywanie w niej dla zrealizowania swoich potrzeb, stanowią jedną z bardziej istotnych kategorii.

Czy osoba odpowiadająca na ankietę używając określenia „bardzo rzadko”, „prawie nigdy” lub „czasami”, może być traktowana jak użytkownik, czy jest to może zdeklarowany, świadomie rezygnujący z biblioteki student. Błędne wydaje się założenie, że korzystanie z biblioteki jest automatycznie dobrym i pożądanym zjawiskiem, godnym badania, natomiast nieużytkowanie deprecjonuje rolę biblioteki, jest niepożądane i złe.

Marketingowe spojrzenie na bibliotekę zakłada zaspokajanie wszystkich istniejących oczekiwań odbiorców oraz pobudzanie intencji nowych. Pierwszą czynnością przygotowawczą w marketingu, procesem początkowym powinno być zbadanie potrzeb klientów, tak rzeczywistych jak i potencjalnych⁸.

W praktyce sprawa wygląda nieco inaczej, prowadzi się cały szereg badań dotyczących potrzeb użytkowników korzystających z biblioteki, najczęściej prowadzi się je kosztem użytkowników potencjalnych, udając, że taka kategoria nie istnieje.

Z badań wynika, że użytkownicy potencjalni istnieją, nie wiadomo jednak, na ile jest to zjawisko naturalne i racjonalne, na ile do uniknięcia. Aby na to pytanie odpowiedzieć, należy bardzo dokładnie poznać badane środowisko i zrozumieć jego złożoność.

Problem ten trudno rozważać tylko w kategoriach popytu i podaży, dotyczy on także moralnej strony pracy bibliotekarzy. Bardzo często zdarza się, że traktujemy naszych czytelników, którzy usatysfakcjonowani usługami biblioteki satysfakcjonują nas bibliotekarzy, jako pewną grupę osób uprzywilejowanych. Nie zawsze chcemy a czasami nie możemy (często z braku czasu) zająć się „nieużytkownikami”, licząc, że zrobią to za nas inni. Interesuje to nas często, o tyle, o ile wynika lub ma związek z miejscem pracy lub wykonywanymi czynnościami.

Szerokie spojrzenie na „nieużytkowników” daje możliwość podzielenia ich na dwie grupy: „świadomych nieużytkowników” biblioteki i „nieświadomych nieużytkowników”, przy czym to właśnie ta druga grupa stanowi użytkowników z założenia potencjalnych. Jest to pewnego rodzaju spekulacja, która traci sens przy założeniu, że wszystkie osoby nie korzystające z biblioteki stanowią grupę użytkowników potencjalnych lub w sytuacji, gdy niekorzystanie z biblioteki jest w pełni świadome i umotywowane.

Stworzenie definicji użytkowników, nie korzystających z biblioteki, a więc „nieużytkowników”, wydaje się trudne. Istnieje sporo możliwości, spośród których pewne z nich wydają się bardziej sensowne niż inne. Definicja ta musi być znacząca nie tylko dla osoby prowadzącej badania, ale także dla osób odpowiedzialnych za podejmowanie decyzji o charakterze menadżerskim.

Biblioteczny system uczelni służy społeczności akademickiej. Przyjmując, że wszystkie osoby, które nie korzystają z biblioteki lub jej usług, lub też użytkują sporadycznie tylko jedną z jej agend są z założenia użytkownikami potencjalnymi, mogącymi w przyszłości zaktywizować się. Do grupy tej proponuję zaliczyć też osoby, które źle wykorzystują bibliotekę i nie zdobywają potrzebnych informacji

⁸ J. Wojciechowski: *Marketing w bibliotece*, Warszawa: SBP, 1993, s. 17.

lub poszukiwanej literatury. Prawdopodobnie osoby te niezadowolone z pracy biblioteki, mają duże szanse stać się w przyszłości użytkownikami potencjalnymi.

Niewłaściwe użytkowanie biblioteki jest jednym z ważniejszych problemów bibliotecznych. Wymaga ono specjalnego badania. W pracy zasygnalizowałam jedynie problem, nie uwzględniając go w badaniach podstawowych.

PRZEDMIOT BADAŃ

Przedmiotem badań było ustalenie potencjalnych użytkowników Biblioteki Głównej WSP w Zielonej Górze w zbiorowości studentów filologii polskiej wszystkich lat studiów dziennych.

Był to punkt wyjścia do dalszych ustaleń dotyczących motywów rezygnacji z biblioteki i przyczyn, które ten stan spowodował a także wskazania dróg zdobywania informacji poza biblioteką uczelnianą. Wyłączyłam z pracy badanie indywidualnych potrzeb studentów. Interesują mnie tylko te potrzeby, w dużej mierze wspólne dla wszystkich, które związane są z wybranym kierunkiem i poziomem kształcenia. Badania dotyczące potrzeb indywidualnych, zmuszona jestem odłożyć w czasie, ale mam świadomość ich istnienia. Pełny ich rejestr, poznanie mechanizmów ich funkcjonowania w konfrontacji z warunkami i możliwościami, jakie ma biblioteka mogą być podstawą planowania dalszej pracy. Praca zakłada też pośrednie badanie problemu poprzez percepcję zjawiska przez bibliotekarzy.

Charakterystyka badanych

Wybór studentów filologii polskiej jest tutaj nieprzypadkowy. Poloniści stanowią świadomą swych potrzeb, liczną grupę użytkowników. Zapewne wpływa na to specyfika studiów i wynikające stąd liczne potrzeby czytelnicze. Z racji swojego wykształcenia już „na zawsze skazani są” oni w swojej karierze zawodowej i naukowej na pomoc biblioteki. Są dla bibliotekarza partnerem szczególnym bo bardzo wymagającym i trudnym.

Pewne znaczenie dla badań ma też istnienie w programie studiów, nauk pomocniczych, które swoim zasięgiem obejmują pełną znajomość warsztatu naukowego historyka literatury polskiej. Przedmiot ten uwzględnia między innymi wiadomości z zakresu historii książki, bibliotek, znajomość bibliografii, rodzajów katalogów, podstawowego księgozbioru informacyjnego i literackiego. Daje on studentowi dużą orientację w zakresie funkcjonowania biblioteki i wzbogaca go jako jej użytkownika. Biblioteka potraktowana jest jako niezbędny w procesie kształcenia warsztat naukowy studenta.

Zakres i zasięg badań

Fakt wyłonienia wśród polonistów tak dużej grupy osób nie zapisanych do biblioteki stanowi dla bibliotekarzy rodzaj wyzwania. Niesie ono ze sobą konieczność odpowiedzi na pytania dotyczące przyczyn niekorzystania z biblioteki i jej

usług a także odpowiedzi na pytanie, jak radzi sobie w takiej sytuacji użytkownik z całym szeregiem potrzeb informacyjnych, które ma, a których być może nie zawsze jest świadomy? Czy podejmie działanie w celu ich zaspokojenia poza własną biblioteką uczelnianą i w jaki sposób te informacje zdobędzie.

Badania obejmują, na zasadzie próby reprezentatywnej dla uczelni, tylko jeden kierunek i dlatego też nie pretendują do formułowania ostatecznych wniosków ogólnych.

Mam świadomość, że nie jest to ukończony proces badawczy, choć w takim kształcie daje on w miarę pełne spojrzenie na problem. Może być rozpatrywany w kategoriach dalszych i bliższych celów oraz zamierzeń biblioteki. Może stanowić podstawę większego studium, w którym znacznie szerzej określi się cele i założenia pracy. Jednakże nawet takie, wycinkowe badania wymagały dużego wysiłku a rozszerzenie ich i odpowiednie usprawnienie będzie zależało od stworzenia badającemu korzystnych warunków.

Znalezienie oraz zrozumienie potencjalnych użytkowników biblioteki akademickiej oraz świadczonych przez nią usług wymaga, w zakresie ustalonych potrzeb, stylu pracy, motywów niekorzystania z biblioteki oraz źródeł zdobywania informacji, dużego programu badawczego obejmującego całokształt procesu dydaktycznego w szkole wyższej. Poszukiwanie możliwości zmiany systemu biblioteki aby stał się on bardziej atrakcyjny dla użytkowników potencjalnych może nastąpić po zebraniu całego materiału choć nawet wtedy może okazać się, że jest to jedynie ćwiczenie teoretyczne

Metoda badań

W pracy wykorzystano różne, najbardziej korzystne metody i techniki badawcze⁹.

Dane pochodzące z następujących źródeł:

— *materiałów statystycznych* obejmujących różnorodne dane i informacje zgromadzone przez bibliotekę, a także dane dotyczące studentów polonistyki pochodzące z dziekanatu Wydziału Humanistycznego,

— *wypowiedzi ankietowanych* bibliotekarzy i studentów nie zapisanych do biblioteki na temat istniejącego zjawiska,

— *wywiadów* ze studentami, pracownikami naukowo-dydaktycznymi, bibliotekarzami na temat biblioteki, uczelni, studiów oraz samego zjawiska w celu uzupełnienia ankiety,

— *obserwacje* dotyczące zachowania studentów w bibliotece, ich potrzeb i oczekiwań,

⁹ Willson-Dewis twierdzi, że w naukach społecznych istnieją tylko trzy metody zbierania danych: dokumenty, obserwacje, ankiety, zob. W. Willson-Dewis, *Ośrodek badań nad potrzebami użytkowników (cele i funkcje)*, „Badania Bibliotekoznawcze Za Granicą” 1978 Cz. 2, s. 16. G. Ford uznaje tylko trzy podstawowe techniki: wykorzystania istniejących źródeł, obserwacje, pytanie się; zob. J. Szwalbe, *Badanie potrzeb użytkowników informacji: zarys*, op.cit., s. 21. .

— wypowiedzi ekspertów, tj. pracowników naukowo-dydaktycznych na temat studentów, systemu edukacji, planów kształcenia, programów studiów, wobec studentów oraz roli biblioteki w ich pracy a także bibliotekarzy jako ekspertów na temat miejsc ich pracy i wszystkich zagadnień z tym związanych.

ANALIZA PRZEPROWADZONYCH BADAŃ

Przy ustalaniu populacji użytkowników potencjalnych najbardziej skuteczną okazała się *technika statystyczna*. Dzięki niej już w pierwszym etapie badań wyłoniłam listę osób nie zapisanych do biblioteki. Ustaliłam ją na podstawie istniejących w wypożyczalni zobowiązań czytelniczych oraz danych komputerowych, dotyczących osób zapisanych do biblioteki. Informacje te uzyskałam na podstawie porównania danych komputerowych z listą studentów polonistyki wszystkich lat. Brak nazwiska w zapisie komputerowym oraz brak zobowiązania były sygnałem, że poszukiwana osoba nie jest zapisana do biblioteki i nigdy do niej nie należała¹⁰.

Na 311 studentów polonistyki — 87 osób nie zapisało się do biblioteki. Dane liczbowe ilustruje tabela 1.

Tabela 1

Studenci polonistyki

Rok	Liczba osób na roku	Zapisani do biblioteki		Nie zapisani do biblioteki	
		Liczba osób	W odsetkach	Liczba osób	W odsetkach
I	73	35	48,0	38	52,0
II	62	54	87,2	8	12,0
III	69	45	65,2	24	38,8
IV	51	42	82,4	9	17,6
V	56	48	85,5	8	14,3
	311	224	72,0	87	28,0

Dane te są niepokojące, bowiem 87 studentów polonistyki nie należy do biblioteki. Zastanawia fakt, że nie korzysta z niej aż 38 osób z I roku i 24 osoby z III roku.

Program studiów literackich dla I roku wymaga dużego nakładu pracy, zawiera trudną dla studentów lekturę tekstów staropolskich, których nie ma z reguły w bibliotekach domowych. Pomoc biblioteki staje się zatem nieodzowna. Prawdopodobnie rezygnacja z niej to pewnego rodzaju przypadek spowodowany wieloma okolicznościami zależnymi od biblioteki, systemu edukacji i samego studenta. W przypadku III roku rezygnacja z biblioteki jest już w pełni świadoma. Duża

¹⁰ Na 9246 studentów WSP w Zielonej Górze z Biblioteki Głównej korzystają 4442 osoby (48%), z bibliotek zakładowych korzystają 1753 osoby (18.9%) — 3051 osób (33%) nie zauważa biblioteki w ogóle. Ile z tych osób użytkuje czytelnie, trudno ustalić, prawdopodobnie, mniej niż połowa.

część studentów przyznała, że ich decyzja jest celowa i przemyślana a jednym z głównych powodów rezygnacji jest coraz bardziej obniżający się komfort usług.

W myśl proponowanych wcześniej podziałów mamy więc do czynienia z grupą „świadomych i nieświadomych nieużytkowników” biblioteki.

Dysponując listą 87 osób nie figurujących w rejestrze biblioteki postanowiłam sprawdzić czy osoby te rezygnując z wypożyczalni, rezygnują również z użytkowania innych miejsc biblioteki. Na podstawie księgi odwiedzin czytelni studenckiej, czytelni czasopism oraz działu informacji ustaliłam częstotliwość odwiedzin czytelni przez wszystkich interesujących mnie studentów, od 1.09 do 30.12.1993 r.

Analiza natężenia odwiedzin czytelni w ciągu trzech miesięcy nie oddaje pełnego obrazu użytkownika. Istnieje jakiś margines błędu. Najbardziej wiarygodne dane odnoszą się do studentów I roku, którzy dopiero zaczynają swoją karierę studencką. Dla II, III, IV roku są to pewnego rodzaju dane reprezentatywne. Z analizy tej należy wyłączyć studentów V roku, ponieważ przygotowanie pracy dyplomowej wpływa na zmianę stylu studiowania i korzystania z biblioteki.

Ustalone dane ilustruje tabela.

Tabela 2

Studenci nie zapisani do biblioteki

Rok	Osoby nie zapisane do biblioteki	Osoby nie zapisane ale korzystające z czytelni	Osoby nie zapisane i nie korzystające z czytelni
I	38	20	18
II	8	6	2
III	24	12	12
IV	9	5	4
V	8	2	6
	87	45 (51,7%)	42 (48,3%)

Na 87 osób nie zapisanych do wypożyczalni 45 korzysta z czytelni uczelnianych. Najczęściej wykorzystywana jest czytelnia studencka. Istnieje grupa 10 osób, która korzysta z czytelni systematycznie, raz na tydzień a nawet częściej. Można przyjąć, że jest to grupa rzeczywistych czytelników biblioteki. Składa się na nią 7 osób z I roku i 3 osoby z III roku. Pozostałe osoby korzystają z czytelni nieregularnie, w zależności od potrzeb albo w razie konieczności (niektóre parę razy w miesiącu, niektóre, raz w semestrze lub raz w roku)¹¹.

42 osoby nie zauważają biblioteki w ogóle. Jest to 13,6 % wszystkich studentów polonistyki.

Mam świadomość, że tak zaprogramowane badania nie dają pełnej szansy dotarcia do osób zapisanych do biblioteki ale z niej nie korzystających. Tylko 6 osób przyznało, że nie korzysta z biblioteki, mimo że do niej należy.

¹¹ W ciągu roku czytelnie zarejestrowały 36 337 odwiedzin. W przeliczeniu na liczbę studentów (z wyłączeniem studentów bibliotek zakładowych) wskaźnik odwiedzin wynosi 4,6 raza w ciągu roku, tj. dwa, trzy w semestrze.

Aby uzyskać potwierdzenie zdobytych danych i wnikliwiej zbadać tę kwestię posłużyłam się przeznaczonym dla studentów kwestionariuszem ankiety.

Ankieta dostarczyła dane dotyczące zainteresowań, stylu pracy, sposobów zdobywania informacji, stosunku do biblioteki, a także przyczyn rezygnacji z jej usług, dostarczyła więc materiał kontrolny i porównawczy.

Badania ankietowe a także część wywiadów przeprowadziłam na zajęciach dydaktycznych (odbyło się 10 spotkań ze studentami I, II, III i IV roku, do studentów V roku dotarłam za pośrednictwem zaprzyjaźnionych osób). Ankiety były dobrowolne i anonimowe, ani razu nie doświadczyłam odmowy wypełnienia kwestionariusza. Kłopotliwe było wytworzenie takiej sytuacji, z której nie wynikałaby negatywna ocena istniejącego zjawiska.

Na 87 osób wytypowanych do ankietyzacji, ankietę wypełniło 75 osób (86,2%). Dotarcie do pozostałych 12 osób okazało się niemożliwe.

Tabela 3

Obraz ankietyzacji na poszczególnych latach studiów

Rok	Użytkownicy potencjalni	Ankietę wypełniło	Ankiety nie wypełniło
I	38	33	5
II	8	8	-
III	24	22	2
IV	9	7	2
V	8	5	2
VI	87	75	12

Ankiety uzupełnione zostały **wywiadami indywidualnymi oraz zbiorowymi**. Były to rozmowy jawne, czasami częściowe standaryzowane, czasami swobodne. Część z nich przeprowadziłam bezpośrednio po wypełnieniu ankiety i były to w związku z tym rozmowy szczególne, ponieważ dały studentom możliwość wyczerpujących odpowiedzi, których nie zakładały ankiety. Dzięki tym rozmowom uzyskałam dodatkowe informacje dotyczące motywów rezygnacji z biblioteki, potrzeb związanych z procesem kształcenia, sposobów zdobywania informacji, krytycznych uwag na temat funkcjonowania biblioteki oraz proponowanych zmian dla wspólnych korzyści.

PRZYCZYNY REZYGNACJI Z BIBLIOTEKI

Próbując dojść przyczyn rezygnacji z biblioteki, wykryłam dwie grupy, mające bezpośredni i pośredni wpływ na interesujące mnie zjawisko. Pierwszą grupę tworzą czynniki związane ze strukturą uczelni, profilem kształcenia, warunkami wytworzonymi przez kierunek studiów i pracujących tam wykładowców a także stosunek studentów do stawianych im zadań.

Są to przyczyny nie związane z działalnością biblioteki. Obejmują one następujące czynniki:

- przypadkowy wybór studiów,
- brak zainteresowania studiami,
- brak zainteresowań wykraczających poza wybrany kierunek,
- minimalne wymagania stawiane sobie przez studentów wobec studiowania,
- brak wymagań wobec studentów ze strony wykładowców,
- brak rozeznania wykładowców w zbiorach biblioteki przy planowaniu lektur dla studentów,
- brak czasu potrzebnego do studiowania,
- indywidualny styl uczenia się,
- lekceważący stosunek wykładowców wobec pracy biblioteki,
- negatywna opinia o bibliotece, przekonanie o jej małej wartości,
- ignorowanie służb bibliotecznych,
- brak w planach rozwoju uczelni spraw bibliotecznych.

Drugą grupę tworzą czynniki związane ze strukturą i funkcjonowaniem biblioteki. Są to:

- stale obniżający się komfort korzystania z biblioteki,
- brak odpowiedniej liczby pozycji potrzebnych lektur,
- brak możliwości wypożyczenia książki do domu,
- zbyt krótki czas wypożyczeń,
- zbyt częsta propozycja skorzystania z książki tylko na miejscu,
- kłopoty z dotarciem do książki,
- nieodpowiednie warunki pracy w czytelni,
- brak świadomości potrzeb studentów,
- brak współpracy biblioteki z poszczególnymi kierunkami i wydziałami,
- brak możliwości przyuczenia studentów prawidłowego korzystania z biblioteki,
- mało sprawna i niezycziwa obsługa,
- komputeryzacja utrudniająca kontakt z bibliotekarzem,
- brak reklamy i informacji o bibliotece, jej zbiorach i usługach,
- mało sprawne usługi kserograficzne.

Wszystkie wymienione powody mogą być przyczyną nieprawidłowych kontaktów biblioteki z użytkownikami lub też prowadzić w konsekwencji do ich utraty. Należy wziąć jednak pod uwagę, że każdy z użytkowników może mieć inne powody niechęci do biblioteki.

Przyczyny nie wynikające z winy biblioteki

Jak wynika z obserwacji a także z przeprowadzonych z bibliotekarzami i nauczycielami rozmów, pewne subiektywne cechy studentów powodują określony charakter studiowania a tym samym też określony stosunek do biblioteki.

Są studenci, którzy nie chcą zmieniać swojej strategii uczenia się wyniesionej ze szkoły średniej i traktują zajęcia jako jeden z najważniejszych spo-

sobów zdobywania tak przekazywanej im wiedzy. Potwierdzają to wyniki ankiety. 42,7% badanych przygotowując się do zajęć dydaktycznych zdobywa informacje z wykładów. 36,7% przygotowując prace pisemne szuka pomocy u znajomych polonistów korzystając także z ich księgozbiorów. Pozwala to przypuszczać, że na studentów (zwłaszcza I roku) silnie działa autorytet wykładowców, ale i dawnych nauczycieli. Biblioteka jako źródło informacji staje się mniej ważna.

Odmiennym typem osobowości jest student zaangażowany w studiowanie i odnoszący sukcesy. Staje się on arogantem w korzystaniu z biblioteki, polegając na swojej wypracowanej opinii dobrego studenta. Nie ma on zaufania do pracy bibliotekarzy, traktując ich jako mniejszych profesjonalistów niż on sam. Takich studentów, mających wysoką średnią ocen i opinię dobrego studenta, zarówno wśród kolegów jak i wykładowców, poznałam podczas wywiadów na III, IV i V roku. Opinię tę potwierdzają bibliotekarze, którzy w swojej pracy nierzadko mają z nimi do czynienia. Przekonanie tych studentów do biblioteki jest bardzo trudne ale efekty bywają satysfakcjonujące. Bibliotekarz jest nie tylko ekspertem w swoim fachu ale często specjalistą w określonej dziedzinie naukowej.

Trzecią grupę osób nie korzystających z biblioteki stanowią studenci, którzy się jej boją wstydząc w swoje prawa do korzystania z niej. Są to zazwyczaj studenci pierwszych lat, którzy rezygnują z biblioteki nieświadomie, przyjmując często negatywną opinią o bibliotece, przekazywaną „bezinteresownie” przez kolegów lub wykładowców, 61,3% badanych z taką opinią się zetknęło. Ułatwieniem byłby powrót do przysposobienia bibliotecznego czy innej formy kontaktu dającej nowym czytelnikom szansę oswojenia się z biblioteką. Często bowiem zdarza się, że studenci ci kojarzą bibliotekę z wypożyczalnią, czytelnia jest dla nich ostatecznością a dział informacyjno-bibliograficzny traktują jako miejsce przeznaczone wyłącznie dla pracowników dydaktycznych.

Są studenci, których **styl uczenia się** jest bardzo indywidualny. Potrafią oni pracować tylko w określonych, odpowiadających im warunkach. 42,7% ankietowanych potrafi pracować tylko w domu, 9,3% tylko w grupie, a 8% ma bardzo specyficzny styl pracy dobierany odpowiednio do sytuacji ale poza biblioteką. Często utrudnia to pracę studentom, bowiem biblioteka funkcjonuje w określonych warunkach, zgodnych z pewnymi zasadami, które nie zawsze odpowiadają jej użytkownikom.

Powodem odsunięcia się od biblioteki może być **brak zaangażowania w studiowanie** 17,3% stwierdziło, że **wybrało ten kierunek przypadkowo**. Być może są wśród nich studenci, dla których wybór ten łączy się z **brakiem zainteresowania studiami** i tym samym odsuwa bibliotekę na dalszy plan. Fakt ten potwierdziło 14,6% badanych. Zdecydowana większość wybrała jednak ten kierunek zgodnie z zainteresowaniami (81,3%).

Zainteresowania studentów są ściśle związane z procesem studiowania a wykroczenie poza ten zakres jest u większości sporadyczne. Tylko osiem osób przyznało, że interesuje się innymi dziedzinami niż literatura. Potwierdza to analiza wypożyczeń studentów, która skłania do wniosku, że wszystko to, co wypożyczają poloniści związane jest z programem i planami studiów. Tylko studenci V roku mają na swoim koncie pozycje wykraczające poza literaturę ale może to mieć związek z pracą dyplomową.

Innym negatywnym czynnikiem mającym wpływ na niekorzystny układ biblioteka — jej użytkownicy są **niskie wymagania jakie stawiają sobie studenci wobec studiów**. Jest grupa studentów, których celem jest jak najłatwiejsze ukończenie studiów i zdobycie dyplomu. Studiowanie staje się jedynie wypełnianiem zadań poleconych przez nauczycieli a nie świadomym zdobywaniem wiedzy, poszerzeniem swoich kompetencji i możliwości. Może to potwierdzać średnia zdobytych przez studentów ocen. 12% badanych zdobyło średnią 3,0-3,4; 17,3% średnią między 3,5 a 3,7. Poświadczają to wykładowcy, którzy obserwują stale obniżający się poziom studiów i coraz gorsze przygotowanie studentów. Nauczyciele akademicki pośrednio odpowiadają za ten stan rzeczy, ponieważ często dostosowują swoje wymagania do niskiego poziomu wiedzy studentów. 77,3% respondentów przyznało, że nie zawsze musi korzystać z biblioteki aby przygotować się do zajęć. Niebagatelny wpływ na ograniczenie kontaktów z biblioteką ma też **brak czasu** na pracę własną studenta. Jest to charakterystyczne dla warunków, w jakich znajduje się polska szkoła wyższa. Brak czasu jest dla 37,3% badanych jednym z najbardziej istotnych przyczyn utrudniających dostęp do biblioteki. Polonistyka należy do kierunku, który ze względu na obszerny program studiów przewiduje małą ilość czasu potrzebnego do nauki. Kurs literatury obejmujący bardzo bogaty zestaw lektur wymaga sporej ilości czasu potrzebnego do czytania. Biblioteka uczelniana nie zawsze daje okazję wypożyczenia książek do domu i tym samym „zmusza” swoich użytkowników do szukania innych możliwości zaspokajania swoich potrzeb. Student nie zawsze ma czas na zgłębianie tematu czy poszerzanie problemu, na prawdziwe studiowanie.

Niekorzystny wpływ na użytkowanie biblioteki ma też **brak rozeznania wykładowców w zbiorach biblioteki przy planowaniu lektur** dla studentów. Bardzo często zdarza się, że nauczyciele akademicki dobierają pozycje, których nie ma w zbiorach biblioteki, nie proponują w zamian nic innego. Zestawy ich są często przestarzałe, nie uzupełniane nowościami i bardzo uproszczone. Studenci nie mają możliwości indywidualnego doboru pozycji z bogatej listy propozycji przygotowanej przez wykładowcę, bo taka z reguły nie istnieje. W takiej sytuacji biblioteka staje się odpowiedzialna za brak polecanych lektur i nie może w zamian zaproponować nic innego, ponieważ kontakty z wykładowcami są sporadyczne i nie prowadzą do żadnych ustaleń czy negocjacji. Zalecany byłby rodzaj stałej współpracy z nauczycielami, zarówno przy doborze materiałów, jak i selekcji zbiorów.

Proces wdrażania studentów do właściwego wykorzystania biblioteki powinien być prowadzony przez bibliotekarzy przy współpracy z nauczycielami kierunku.

Biblioteka nie dysponuje materiałami dotyczącymi tworzenia programów i planów na polonistycę, co ma bardzo niekorzystny wpływ na politykę gromadzenia a tym samym kondycję biblioteki. **Brak współpracy z poszczególnymi kierunkami i wydziałami** przy tworzeniu i budowaniu wspólnej linii programowej prowadzi do niskiego statusu biblioteki w strukturze szkoły. Biblioteka pozbawiona siły argumentacji w dyskusjach nad strukturą uczelni jest często przez władze ignorowana. Nie uwzględnia się jej w planach rozwoju uczelni, co

znacznie obniża jej rangę i powoduje niekorzystną dla czytelników zmianę warunków.

Duży wpływ na negatywny obraz biblioteki ma też **złe nastawienie nauczycieli do jakości pracy biblioteki**. Bardzo często wykładowcy nie kryją negatywnej oceny biblioteki wywierając na studentów pewną presję. Wygłaszane przez nich sądy przyjmowane są przez studentów jako autorytatywne. Fakt istnienia negatywnej opinii o bibliotece potwierdza 61,3% ankietowanych. Ma to niekorzystny wpływ, przede wszystkim na I rok polonistyki, który buduje swoje kontakty z biblioteką z przeświadczeniem, że nie pracuje ona prawidłowo. Biblioteka nie powinna lekceważyć wyobrażeń, jakie mają o niej jej użytkownicy, bowiem z tych obiegowych stereotypów wynikają rezultaty. Użytkownik poznaje bibliotekę w toku własnych obserwacji i doświadczeń. Na tej podstawie kształtuje własną opinię. Użytkownik potencjalny jest takiej możliwości pozbawiony i dlatego też bibliotece powinno zależeć na stworzeniu korzystnej atmosfery i przekonaniu, że oferuje ona usługi, jakich od niej oczekują jej czytelnicy.

Przyczyny wynikające z winy biblioteki

Studenci mają wspólne potrzeby wynikające z programu studiów. Potrzeby związane z wybranym kierunkiem są jednakowe zarówno dla użytkowników rzeczywistych jak i potencjalnych. Różnią ich jedynie indywidualne upodobania i preferencje a także różny jest stopień potrzeb. To od biblioteki i jej sprawnego funkcjonowania zależy, czy te potrzeby zostaną spełnione i do jakiego stopnia.

Jak wynika z ankiety a także przeprowadzonych rozmów winę za tak wysoki procent użytkowników potencjalnych ponosi także biblioteka.

Studenci skarżą się **na stale obniżający się komfort korzystania z biblioteki**. Jest to spowodowane zwiększoną prawie trzykrotnie liczbą studentów a tym samym użytkowników biblioteki¹².

Uwagę zwraca przede wszystkim **brak odpowiedniej liczby lektur możliwych do wypożyczenia poza bibliotekę**, poświadczą to 46,7% ankietowanych. 36,0% jest przekonana, że **nie znajdzie w bibliotece potrzebnych materiałów** a 55,5% ma **kłopoty z dotarciem do poszukiwanej pozycji**. Stan taki powoduje narzucona bibliotece ze względów finansowych polityka gromadzenia, dająca możliwość zakupu wszystkich książek naukowych i popularnonaukowych ale w jednym egzemplarzu. Książki o pojedynczej sygnaturze są rezerwowane automatycznie do wykorzystania na miejscu, w czytelni, bez możliwości wypożyczenia ich do domu. Przepis ten zaakceptowało 55% respondentów, 37,8% — jednak nie.

Jak wynika z obserwacji, studenci mając do wyboru różne możliwości skorzystania z książki, zawsze wybiorą możliwość wypożyczenia jej do domu. Zbyt

¹² WSP w Zielonej Górze ma 9246 studentów, w tym 2609 studentów dziennych i 6637 studentów zaocznych. Do Biblioteki Głównej zapisanych jest 4442 studentów, z bibliotek zakładowych korzysta 1753 studentów.

częsta propozycja korzystania z książki **tylko na miejscu**, wymieniona jest na liście zarzutów na trzecim miejscu.

Studenci skarżą się też na **braki w księgozbiorze**. Brakuje wystarczającej liczby tekstów literackich, zwłaszcza staropolskich, także opracowań z zakresu historii i teorii literatury. Księgozbiór biblioteki nie zaspokaja potrzeb 20,9% ankietowanych, raczej nie zaspokaja potrzeb 25,6%, a częściowo zaspokaja potrzeby 32,6% badanych.

Jeden z głównych zarzutów dotyczy **trybu zamawiania i wypożyczania książek**, przede wszystkim zbyt długiego czasu realizacji rewersów. Czas oczekiwania na książki nie może przekroczyć 2 godzin a wydłużeniu ulega jedynie w okresie nasilonego ruchu czytelniczego. Należy przypuszczać, że bardzo często podkreślana krytyka pracy wypożyczalni wzięła się z obiegowej opinii mało sprawnej obsługi czytelników wypożyczalni. Opinie te są często krzywdzące choć trzeba przyznać, że praca z tak bardzo powiększoną grupą użytkowników została znacznie utrudniona. Rozwiązaniem będzie prawdopodobnie komputeryzacja biblioteki w systemie zintegrowanym.

Często padają zresztą zarzuty **mało sprawnej i nieżyczliwej obsługi**. Krytyce poddana została również komputeryzacja, która zdaniem użytkowników nie tylko nie usprawnia wypożyczeń ale również pozbawia czytelników bardziej osobistych kontaktów z bibliotekarzami. Przyczyną tego jest mało sprawny program komputerowy obsługujący wypożyczalnię.

Na negatywny obraz biblioteki w środowisku uczelni wpływa również **brak informacji o zbiorach i usługach bibliotecznych**. 46,7% odczuwa potrzebę szerszej reklamy. Brakuje wiadomości o zbiorach, funkcjonowaniu biblioteki, regulaminach, nowościach a także wzmianek o innych bibliotekach. Najlepszą formą byłyby szeroko rozpropagowane ulotki, które można wziąć do domu i przeczytać w dogodnym czasie. Informacje z tablicy ogłoszeń nie zawsze są czytane. Jest to sygnał, że należy zadbać o stałą reklamę biblioteki, zwiększyć liczbę ulotek dotyczących biblioteki a także rozpropagować wykazy nowości zarówno wśród pracowników jak i studentów. Brak informacji o bibliotece jest problemem zwłaszcza dla wszystkich pierwszych roczników, które pozbawione zostały możliwości skorzystania z przysposobienia bibliotecznego. Należy wziąć pod uwagę inną formę przybliżenia biblioteki jej nowym czytelnikom. Filologia polska znajduje się na uprzywilejowanej pozycji mając w programie studiów nauki pomocnicze historii literatury polskiej, obejmujące cały szereg wiadomości z zakresu biblioteki. Przedmiot ten ujęty jest jednak w programie II roku.

Biblioteka akademicka powinna wziąć na siebie ciężar zadań dydaktycznych, polegających na wykształceniu aktywnego użytkownika biblioteki i informacji. Powinna nauczyć go umiejętności korzystania z biblioteki oraz samodzielności i inicjatywy w zdobywaniu materiałów i informacji. Złe użytkowanie biblioteki prowadzi bowiem do uzyskania mało efektywnych wyników poszukiwań a tym samym do niezadowolenia czytelników.

Często obiektem krytyki są **warunki pracy w czytelni**. Jest to spowodowane dużą frekwencją czytelniczą i niezbyt korzystnym usytuowaniem. Częściowym rozwiązaniem jest maksymalne wydłużenie czasu pracy czytelni stu-

denckiej, która czynna jest przez cały tydzień od godziny 8.30 do 21.00, w niedzielę do godziny 14.00. Powinno to zadowolić wszystkich użytkowników biblioteki.

12 osób upomniało się o przedłużenie czasu pracy czytelnicy czasopism. Jest to zasadne, ponieważ czytelnia „pracuje” do godziny 15.00 a udostępnianie zbiorów poprzez czytelnię studencką w czasie późniejszym jest czasami kłopotliwe.

Świadczeniu usług i realizowaniu potrzeb czytelniczych powinno być podporządkowane wszystko, co istotne w sferze funkcjonowania biblioteki, a więc jej organizacja, zarządzanie i program pracy. Pozostawienie poza biblioteką dużej rzeszy użytkowników potencjalnych, wskazuje na niesprawność instytucji i potrzebę zmian.

SPOSOBY ZDOBYWANIA INFORMACJI POZA BIBLIOTEKĄ

Nie ma osoby, która byłaby „nieużytkownikiem” w pełnym tego słowa znaczeniu. Każdy potrzebuje i używa informacji, aby funkcjonować w społeczeństwie bez względu na rolę, jaką w nim pełni. Rozpowszechnianie informacji odbywa się bowiem za pośrednictwem różnych: formalnych i nieformalnych kanałów komunikowania i chociaż biblioteki mają w przekazie informacji społecznej miejsce szczególne i ugruntowane, nie stanowią jednak jedynego kanału rozprzestrzeniania wiedzy. Niezależnie od istniejących systemów, użytkownik czerpie informacje także z całego szeregu źródeł dostępnych na rynku. Na jego wybór wpływają różnego rodzaju czynniki, od wykształcenia do zdobytych uprzedzeń, osobistych doświadczeń i preferencji.

Biblioteki akademickie są tradycyjnymi warsztatami pracy naukowo-badawczej i dydaktycznej studentów. Rolę tę pełnią jednak wówczas, gdy użytkownicy znajdują w nich niezbędne do pracy materiały, lub potrzebne informacje. W kategoriach akademickich biblioteki naukowe są najważniejszym źródłem informacji dla studentów dlatego też rezygnacja z nich musi prowadzić do wyszukania formy zastępczej.

Wiemy już, że 36 osób rezygnując z wypożyczalni korzysta jednak z **czytelni**. 10 osób korzysta z niej często, bo raz na tydzień, 5 razy na dwa tygodnie, 5 razy na miesiąc. Są też studenci, którzy korzystają z czytelni dwa trzy razy w semestrze — 9 osób, dwa trzy razy w roku — 7 osób, i nie korzysta z niej wcale — 39 osób. Dane te są nieco inne niż te, które uzyskałam z analizy statystyki bibliotecznej, ponieważ zmieniła się liczba badanych. Na ankietę nie odpowiedziało 12 osób spośród wytypowanych 87.

Rezygnacja z wypożyczalni przy zachowaniu prawa do użytkowania czytelni nie jest sytuacją normalną dla biblioteki, ponieważ nie wynika z wyboru czytelników lecz jest wymuszona stworzonymi przez bibliotekę warunkami.

Jak się okazuje biblioteki są dla wielu osób tylko jednym ze źródeł zdobywania informacji. Nie zdając sobie sprawy korzystają oni z wielu form informacji nieformalnej szukając np. pomocy przy rozwiązywaniu problemów wśród przyjaciół czy znajomych polonistów.

42,7% badanych traktuje **wykłady** jako źródło przygotowania do zajęć ale już tylko 8% korzysta z nich przy pisaniu pracy. Jest to jeszcze prawdopodobnie nawyk wyniesiony ze szkoły średniej, w której lekcje dawały możliwość zdobycia wszystkich potrzebnych wiadomości.

85,3% ankietowanych przygotowując się do zajęć korzysta ze swoich **notatek** a 10,3% korzysta z nich przygotowując prace pisemne. 29,3% wykorzystuje **notatki kolegów**. Jak wynika z przeprowadzonych rozmów oraz obserwacji coraz częściej dochodzi do tworzenia koleżeńskich grup nieformalnych, których celem jest ułatwienie sobie pracy poprzez rozdział obowiązków. Każdy z członków takiej grupy musi wykonać powierzone mu zadanie, które często polega na zdobyciu książki i sporządzeniu notatek dla całej grupy. Praktyka ta ma już pewną tradycję zarówno wśród studentów dziennych a zwłaszcza zaocznych. Prawdopodobnie zubaża ona proces kształcenia ale jest coraz bardziej popularna wśród studentów. Studenci oszczędzając czas rezerwowany na pracę w bibliotece, mogą go przeznaczyć na życie towarzyskie (taką opinię wyraziła większość badanych podczas rozmów na temat zdobywania informacji).

98,7% ankietowanych ma **własny księgozbiór**. Domowe zbiory zaspokajają potrzeby 89,2% badanych tylko częściowo, 10,2% nie są zupełnie pomocne w studiowaniu. 53,3% wykorzystuje go aby przygotować się do zajęć.

Z **księgozbioru znajomych**, przyjaciół i dawnych polonistów korzysta 36,7%. 94,7% badanych korzysta z **innych** dużych **bibliotek** Zielonej Góry, z Biblioteki Pedagogicznej i Biblioteki Wojewódzkiej. 34,7% korzysta z nich często, 40% czasami, 20% bardzo rzadko a 5,5% nie korzysta z nich w ogóle. 70,7% interesując się literaturą piękną wypożycza ją ze wszystkich bibliotek, do których należy. 100% wykorzystuje biblioteki znajdujące się w miejscu zamieszkania, 49,2% korzysta z nich często, 42,6% czasami a 9,8% bardzo rzadko.

Powodem tego stanu rzeczy, zastąpienia biblioteki uczelnianej przez inne biblioteki, które nie zawsze mają odpowiednio dobrany do poziomu studiów księgozbiór, jest prawdopodobnie stale obniżający się komfort korzystania z biblioteki uczelni i brak możliwości wypożyczenia książek do domu oraz wszystkie przeanalizowane wyżej przyczyny.

Inną formą zdobywania informacji i docierania do książek jest ich **kupowanie**. Praktykuje to 74,7% badanych, 54,6% kupuje czasopisma. Kupowanie książek jest często praktykowane przez polonistów, jednak z powodu wysokich cen przyjemność ta jest coraz bardziej ograniczona. Jak wynika z obserwacji bibliotekarzy pracujących w wypożyczalni studenci coraz częściej poszukują podręczników, które kiedyś chętnie kupowali do swojej domowej kolekcji.

46,7% **pożycza** książki od kolegów, 20% pożycza od znajomych czasopisma. Pomoc, która polega na pożyczaniu książek jest w środowisku akademickim rozpowszechniona. Są studenci, którzy mają ułatwione możliwości dotarcia do potrzebnych materiałów, ponieważ pomoc w ich zdobyciu oferują im często rodzice-nauczyciele. Oni to wyręczają swoje dzieci zdobywając informacje ze wszystkich możliwych źródeł. Odkryłam kilka takich przypadków.

Prawie wszyscy studenci zdobywają informacje różnymi kanałami. Biblioteka stanowi jedno z podstawowych źródeł informacji, nie może jednak pretendować

do miana źródła jedyne. Jest cały szereg możliwości, które studenci wykorzystują z całym powodzeniem.

Wiele osób sądzi, że biblioteka spełnia unikalne i bardzo specyficzne funkcje w zakresie informacji. Z punktu widzenia użytkownika jest ona jedynie jednym z całego szeregu źródeł dostępnych na rynku.

OPINIA BIBLIOTEKARZY NA TEMAT UŻYTKOWNIKÓW POTENCJALNYCH

Należałoby zadać pytanie, czy istnienie użytkowników potencjalnych jest problemem dla pracowników biblioteki? Czy są oni zaniepokojeni tym zjawiskiem i czy akceptują ten stan jako naturalny. Odpowiedź na to pytanie wydaje się niezwykle istotna dla prowadzonych badań. Bardzo często bibliotekarze nie mają wyobrażenia, jak szerokie jest to zjawisko w skali całej uczelni i jak duży problem może ono stanowić? Aby poznać opinię środowiska zawodowego, badaniu ankietowemu poddałam 20 kolegów z Biblioteki Głównej WSP. Przeprowadziłam też z nimi cały szereg rozmów w celu wysondowania ich opinii i ewentualnych propozycji.

15 osób ma świadomość istnienia problemu, został on przez nich zaobserwowany, 3 osoby zetknęły się być może ze zjawiskiem ale niewiele się nim zajmowały a 2 osoby są nieświadome tej kategorii, co wcale nie znaczy, że się z nią nie zetknęły. Dla 11 osób jest to problem związany z wykonywaną pracą (dotyczy to przede wszystkim działów udostępniania). Użytkownik często niezbyt dokładnie określa przedmiot swego zainteresowania, zbyt szeroko albo zbyt wąsko. Powoduje to sytuację, że otrzymana przezeń informacja może być nadmierna, niekompletna lub zawierać szum informacyjny. Naturalną konsekwencją tego faktu jest niezadowolnienie z usług, bądź też całkowita rezygnacja z tego źródła.

Dla 10 osób istnienie użytkowników potencjalnych nie ma związku z wykonywanymi czynnościami zawodowymi. Obserwując studentów w bibliotece, sposoby zdobywania przez nich informacji, docierania do potrzebnych im materiałów, korzystania z katalogów, bibliotekarze odnoszą często wrażenie, że wykorzystują oni bibliotekę w sposób minimalny (6 osób), korzystają z niej powierzchownie, niewystarczająco chociaż stosunkowo często (7 osób), lub wykorzystują ją zupełnie źle (6 osób).

Jest to pewien charakterystyczny nie tylko dla tej biblioteki syndrom, zawierający w sobie różne kategorie niewłaściwego czy niepożądanego wykorzystania biblioteki. Złe korzystanie z niej ma taką samą wagę, jak niekorzystanie z niej. Mieści się to w definicji użytkowników potencjalnych, stworzonej dla potrzeb pracy. Złe wykorzystanie biblioteki, nie przynoszące spodziewanych rezultatów, prowadzi do szukania innych możliwości zdobycia informacji a w konsekwencji do porzucenia biblioteki.

To, co łączy wszystkie te zjawiska ze sobą, to podstawowy brak świadomości korzystania z biblioteki, brak szacunku do kształcenia się, luki w wykształceniu a czasami lekceważący stosunek do pracy bibliotekarzy. W związku z tym należy wziąć pod uwagę zmianę relacji student — biblioteka, wypracować taki

sposób zachowania w bibliotece aby przyniósł największe korzyści (tak przypuszcza 14 ankietowanych).

Większość bibliotekarzy stwierdziła, że nie spotyka w swojej codziennej pracy użytkowników potencjalnych, mimo, że wie o ich istnieniu, co wydaje się logiczne, ponieważ użytkownicy ci unikają biblioteki. Znana jest za to prawie wszystkim, ta kategoria, która użytkuje bibliotekę w sposób nieodpowiedni. Najbardziej zastanawiający jest fakt, że studenci nie odbierają siebie, jako złych użytkowników. Jak wynika z rozmów i ankiety, nie mają oni problemów, np. z właściwym wykorzystaniem katalogu. Taka zupełnie skrajna ocena problemu skłania do wniosku, że studenci nie są często świadomi błędów, jakie popełniają przypisując winę za poniesioną porażkę właśnie bibliotekarzom.

Większość respondentów określa problem użytkowników potencjalnych raczej w kategoriach ilościowych a nie jakościowych. Łączy go raczej z faktem spotkania „złego” użytkownika czy „nieużytkownika” niż z refleksją nad charakterem czy przyczynami zjawiska.

Prawie wszyscy czują się zobowiązani do zrobienia „czegoś”, do podjęcia kroków aby zwrócić uwagę użytkowników potencjalnych na bibliotekę (18 osób), ale z drugiej strony mają wątpliwości, czy w praktyce można wiele zrobić (7 osób przypuszcza, że tak, 10, że nie). Połowa z badanych sądzi, że podstawowym obowiązkiem biblioteki są jej stali czytelnicy, i że są bardziej istotne problemy do natychmiastowego rozwiązania niż „nieużytkownicy” (12 osób).

13 osób uważa jednak, że jest to problem, który powinien znaleźć się w gestii zainteresowań biblioteki, że należy podjąć kroki aby zwrócić uwagę użytkowników na bibliotekę (18 osób), oraz usprawnić organizację pracy, aby pozbyć się problemu (19 osób), nie spowoduje to ich zdaniem gorszej jakości świadczonych usług (16 osób).

12 osób pod pewnymi warunkami włączyłoby się do udziału w badaniach nad użytkowaniem potencjalnym, 8 osób zdecydowanie nie. Niezależnie od podjętych wcześniej decyzji prawie wszyscy uważają jednak przeprowadzenie tych badań za celowe. Badania takie należy podjąć, ponieważ umożliwią one decyzje o charakterze praktycznym. Sam fakt istnienia i funkcjonowania użytkowników potencjalnych, obniża rangę biblioteki, jest też powodem zawodowych frustracji bibliotekarzy, którzy sądzą, że ich praca często nie ma sensu. Podjęcie środków zaradczych powinno tę sytuację zmienić.

WNIOSKI

Zjawisko nieużytkowania występuje w każdej bibliotece, nawet akademickiej. Jest to proces naturalny chociaż w kategoriach akademickich mniej racjonalny niż w bibliotekach innego typu. Można przyjąć, że liczba „nieużytkowników” zależy w dużym stopniu od kondycji biblioteki a też roli, jaką pełni biblioteka w procesie naukowym i dydaktycznym uczelni.

Istnienie użytkowników potencjalnych jest faktem. Pozostawienie ich poza zainteresowaniem biblioteki byłoby nieprawidłowością wynikającą zarówno z winy biblioteki jak i też z całego szeregu czynników pośrednio z biblioteką związa-

nych. Nie wszystkie sytuacje mogą ulec natychmiastowym zmianom. Na obraz biblioteki w świadomości środowiska naukowego WSP wpłynął cały szereg negatywnych czynników kształtowanych przez długie lata działalności instytucji. Nie wszystko to, co złe może być naprawione natychmiast. Zmiana negatywnego nastawienia wymaga długotrwałego procesu opartego na ścisłej korelacji i współpracy biblioteki z pracownikami naukowo-dydaktycznymi, kierunkami, wydziałami i władzami uczelni w celu ustalenia takiej linii programowej i takich zasad funkcjonowania które zadowolilyby wszystkich użytkowników biblioteki, nawet tych najbardziej wymagających. Niesie to za sobą konieczność zmian dokonanych także w strukturze biblioteki: posunięć organizacyjnych usprawniających jej funkcjonowanie, podniesienie poziomu i jakości proponowanych przez nią usług a także zwiększonych nakładów finansowych na świadome i planowe uzupełnianie księgozbioru. Aktywizacja biblioteki powinna polegać na poszukiwaniu nowych form działalności, na szybkim adaptowaniu form umożliwiających korzystanie ze źródeł na przekór trudnościom. Ułatwieniem będzie komputeryzacja biblioteki w systemie zintegrowanym. Biblioteka WSP włączy się do regionalnego programu wspólnego dla wszystkich bibliotek Zielonej Góry. Korzyści jakie zakłada ta współpraca powinny być zauważalne w najbliższym czasie.

Znamienna dla naszej biblioteki jest rezygnacja z wypożyczalni połowy użytkowników potencjalnych przy równoczesnym zachowaniu prawa do użytkowania czytelni. Przypuszczam, że z czytelni korzysta mniej niż połowa wszystkich studentów uczelni i to w stopniu najmniej zadowolającym. Nie jest to sytuacja normalna, ponieważ nie wynika z wyboru czytelni ale z spowodowana jest specyficzną polityką gromadzenia, która w konsekwencji prowadzi do ograniczenia możliwości wypożyczenia książek do domu. W tej sytuacji biblioteka powinna przystać na daleko idącą współpracę z sąsiednimi bibliotekami, które odbierają nam czytelników często wbrew własnym interesom.

Trudności z jakimi boryka się biblioteka pokonywane są przy pomocy całego szeregu doraźnych działań mających na celu złagodzenie pogorszonych warunków działania. Starania bibliotekarzy muszą być jednak poparte daleko idącą współpracą z poszczególnymi wydziałami i kierunkami.

Jest grupa osób, która zrezygnowała z biblioteki świadomie, niezadowolona z jej usług. Są jednak studenci, którzy zrezygnują z biblioteki nieświadomie powodując się wieloma okolicznościami zależnymi od biblioteki, systemu edukacji, profilu kształcenia czy innych czynników wymienionych w pracy. Biblioteka powinna zrobić wszystko, żeby odzyskać użytkowników, których straciła z własnej winy. Są jednak studenci, którzy prezentują bardzo specyficzny i indywidualny styl studiowania, nie bardzo mieszczący się w tradycyjnej konwencji jaką reprezentuje biblioteka i tę grupę należy „oddać bez walki”. Potrafią oni bowiem świetnie radzić sobie bez biblioteki uczelnianej dobierając różnorodne źródła informacji odpowiednio do potrzeb. W grupie tej znajdują się studenci osiągający nawet bardzo wysokie wyniki w nauce. Biblioteka powinna wspierać ich w pracy ale nie zdobywać za wszelką cenę.

Pewna doza „nieużytkowania” jest zresztą nie do uniknięcia i musi zostać przez bibliotekę zaakceptowana. Wysiłki nigdy nie przyniosą stuprocentowych

rezultatów a całkowite „nawrócenie” może spowodować nieefektywność biblioteki, nie przygotowanej do tej roli.

Fakt wykrycia na polonistycie tak dużej grupy użytkowników potencjalnych skłania do wniosku, że podobna liczba „nieużytkowników” znajduje się na wszystkich pozostałych kierunkach uczelni. Mamy 4804 studentów nie zapisanych do Biblioteki Głównej. Powinno to być znaczące zarówno dla kierownictwa biblioteki jak i władz uczelni. Jest to sygnał, że sprawa dotyczy już nie samej biblioteki ale spraw kształcenia i całego procesu dydaktycznego. Jest cały szereg czynników decydujących o istnieniu użytkowników potencjalnych, które nie wynikają z winy biblioteki, ale decydują o jej pracy. Uświadomienie tego faktu władzom uczelni powinno wpłynąć na poziom kształcenia, doprowadzić do lepszej polityki wobec biblioteki oraz zapewnić studentom dobre warunki do nauki. Dokładne zaplanowanie pracy studentów na poszczególnych kierunkach połączone z poznaniem księgozbioru jaki proponuje biblioteka powinno prowadzić do pewnych ustaleń i negocjacji, których celem jest najbardziej optymalne kształcenie studentów.

Użytkownicy potencjalni to problem otwarty. Decydując się na dalsze badanie studentów innych kierunków, można albo uzyskać potwierdzenie danych, albo zobaczyć zjawisko w zupełnie innym świetle.

Bibliografia

- Cybulski R.: *Zastosowanie metod marketingowych w bibliotekarstwie*, „Bibliotekarz” 1992 nr 7-8, 7-9
- Gałczyński J.: *Informacja w bibliotekach i ośrodkach inte: użytkownicy, ich preferencje i możliwości zaspokajania potrzeb*, „Przegląd Biblioteczny” 1988 nr 3-4 s. 359-369
- Gasparski W.: *Potrzeby i oczekiwania badacza dotyczące piśmiennictwa naukowego*, „Przegląd Biblioteczny” 1987 nr s. 29-36
- Głowacka E.: *Problematyka badań użytkowników bibliotek uniwersyteckich — nowa koncepcja na tle dotychczasowego stanu badań*, „Roczniki Biblioteczne”, 1992 z. 1-2 s. 3-18
- Jarecka H., Aleksandrowicz I.: *Badanie potrzeb użytkowników informacji — studentów szkół wyższych*, „Przegląd Biblioteczny” 1973 nr 1/2 s. 71-80
- Jarecka H.: *Wprowadzenie do problemów badań użytkowników informacji*, „Przegląd Biblioteczny” 1973 nr 1-2 s. 65-70
- Kocięka M.: *Użytkownicy informacji w bibliotekach publicznych i ich potrzeby*, „Przegląd Biblioteczny” 1973 nr 1-2 s. 83-97
- Łozowska A.: *Przyczynki do problematyki marketingowej w bibliotece akademickiej*, „Roczniki Biblioteczne” 1991 z. 1-2 s. 45-50
- Manteufflowa M.: *Formy i metody służby informacyjnej w bibliotece uniwersyteckiej*, „Przegląd Biblioteczny” 1966 nr 4 s. 268-282
- Mostowicz E.: *Marketing w działalności bibliotek i ośrodków informacji*, „Przegląd Biblioteczny” 1992 nr 1-4 s. 35-43
- Nowak N.: *Metodologia badań społecznych*, Warszawa: PWN, 1985
- Podręcznik socjologicznych badań ankietowych*, Warszawa: IFiS, 1993

- Próchnicka M.: *Informacja a umysł*, Kraków: Universitas, 1991
- Siniarska-Czaplicka J.: *Analiza potrzeb użytkowników informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej*, „Przegląd Biblioteczny” 1973 nr 1-2 s. 97-10815.
- Sordylova B., *Rola i znaczenie bibliotek naukowych w nowych warunkach ekonomiczno-społecznych*, „Przegląd Biblioteczny” 1993 nr 1-2 s. 15-25
- Szczechura K.: *Użytkownicy informacji naukowej jako problem badawczy: na marginesie artykułu J. Szwalbego*, „Przegląd Biblioteczny” 1984 nr 1 s. 53-56
- Sokołow A.: *Potrzeby informacyjne*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 1989 nr 1 s. 61-74
- Szwalbe J.: *Badanie potrzeb użytkowników informacji w Polsce w latach 1976-1982*, Warszawa: IINTE, 1986
- Szwalbe J.: *Badanie potrzeb użytkowników informacji: zarys problematyki i metodyki badań*, Warszawa: IINTE, 1982
- Szwalbe J.: *Program badań potrzeb użytkowników informacji w ramach SINTO oraz metody jego realizacji*, Warszawa: IINTE, 1987
- Szwalbe J.: *Wybrane zagadnienia metodologii badania potrzeb użytkowników info w świetle literatury zagranicznej*, „Przegląd Biblioteczny” 1980 nr 1 s.,31-39
- Wałaszek-Karp Z.: *Metody i techniki badania potrzeb użytkowników informacji*, [w:] *Organizacja, metody i techniki działalności informacyjnej*, Katowice: UŚ, 1993 s. 59-79
- Wilson-Devis K.: *Ośrodek nad potrzebami użytkowników (cele i funkcje)*. „Badania Bibliotekoznawcze za Granicą” 1978 nr 37 s. 7-19
- Woźniak J.: *O tak zwanych potrzebach informacyjnych*, „Zagadnienie Informacji Naukowej” 1989 nr 1 s. 39-59

WYKORZYSTANIE WYDAWNICTW CIĄGLYCH W CZYTELNI CZASOPISM BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W ZIELONEJ GÓRZE

WSTĘP

Celem pracy jest zbadanie przyczyn niskiego i niepełnego wykorzystania zbiorów wydawnictw ciągłych w Bibliotece Głównej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze na przykładzie Czytelni Czasopism. Praca jest próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy zgromadzone przez Bibliotekę zbiory periodyków odpowiadają potrzebom jej czytelników. Może przyczyna niskiej frekwencji i niepełnego wykorzystania zbiorów tkwi nie w źle dobranym księgozbiorze, tylko w nie skierowanym na bezpośrednią wygodę czytelnika funkcjonowaniu Czytelni? Czy przyczyn należy szukać po stronie użytkownika, w jego niedoinformowaniu, braku wykształconych potrzeb korzystania z wydawnictw ciągłych, czy w samej instytucji, a może w mało wymagających pracownikach naukowo-dydaktycznych prowadzących zajęcia ze studentami?

Do tej pory w Bibliotece Głównej nie prowadzono żadnych badań biblioteczno-znawczych. Chciałabym zaproponować badania, przy pomocy których uzyskałam odpowiedzi na pytania jak wielkie i jak zróżnicowane są potrzeby badanych studentów, czy i w jaki sposób Biblioteka ma możliwość im sprostać oraz jak sami zainteresowani oceniają stan i funkcjonowanie Czytelni.

Wyniki badań będą wykorzystane do zmian organizacyjnych i technicznych systemu bibliotecznego w celu stworzenia Czytelni Czasopism funkcjonalnej i otwartej na potrzeby swojego użytkownika.

Mogą być również użyte jako argument w negocjacjach z władzami Uczelni odpowiedzialnymi za kondycję Biblioteki. Uświadomienie im problemów może zyskać zrozumienie i większe poparcie dla potrzeb Biblioteki.

METODYKA I ZAKRES BADAŃ

W profilu gromadzenia Biblioteki znajdują się wydawnictwa ciągłe z zakresu literatury i językoznawstwa, historii, pedagogiki, psychologii, filozofii, socjologii, sztuki — wszystkie, które są lub mogą być potrzebne studentowi filologii pol-

skiej, historii, czy któregoś z sześciu kierunków pedagogicznych od pierwszego do piątego roku studiów. Gromadzi się również prasę regionalną i dzienniki ogólnokrajowe, czasopisma społeczno-polityczne, społeczno-kulturalne, ekonomiczne, dotyczące ekologii, zeszyty naukowe wyższych uczelni, wydawnictw naukowych PAN i towarzystw naukowych.

Z zakresu literatury i językoznawstwa zgromadzono np. ponad 250 tytułów czasopism, z historii 243 tytuły czasopism i innych wydawnictw ciągłych polskich i obcych, współczesnych i przedwojennych, XIX i XX-wiecznych. Zbiory uaktualniane są na bieżąco o wszystkie ciekawsze nowości. W prenumeracie bieżącej Biblioteka gromadzi 625 tytułów. Łącznie posiada około 3000 numerów inwentarzowych tytułów wydawnictw ciągłych.

Na podstawie kilkuletnich obserwacji własnych i pracowników Biblioteki oraz na podstawie analizy sprawozdań rocznych Działu Udostępniania (patrz tabela 1), któremu podlega Czytelnia Czasopism, na podstawie analizy rewersów za lata 1990-1993 wynika, że wykorzystanie zbiorów przez czytelników nie jest zbyt wysokie w stosunku do zasobów jakie posiada Biblioteka.

Tabela 1

Analiza frekwencji i ilości wykorzystywanych zbiorów wydawnictw ciągłych

Rok	Liczba użytkowników	Wypożyczone tytuły
1990	6500	8550
1991	6120	8500
1992	7500	10000
1993	3070	9210

W ujętym przez tabelę okresie Czytelnia Czasopism połączona była z Działem Informacji. Nie prowadzono osobnych ksiąg wpisów dla każdej z agend i sprawozdania roczne wykazywały dane wspólne. Dopiero od września 1993 roku stworzono samodzielnie funkcjonującą Czytelnię Czasopism.

Liczba złożonych rewersów za lata 1990-1993:

1990 — 635

1991 — 576

1992 — 450

1993 — 550

Na podstawie analizy rewersów i analizy księgi wpisów Czytelni Czasopism okazało się, że najczęściej wypożyczane tytuły w latach 1990-1992, to takie, które później po stworzeniu oddzielnej Czytelni Czasopism zostały sprowadzone z magazynu na stałe w prezencyjnym systemie udostępniania. Obejmują podstawowe tytuły z zakresu filologii polskiej, historii i pedagogiki (patrz tabela 2)

Do wielu tytułów użytkownik Czytelni Czasopism jednak nie może lub nie potrafił dotrzeć. Badania wykorzystania wydawnictw ciągłych prowadzone były przy pomocy ankiety uzupełniającej wywiadem. Badanie ankietowe przeprowadzono na trzecim roku filologii polskiej, historii i nauczania początkowego studiów dziennych.

Najczęściej wykorzystywane tytuły czasopism

Kierunek	Tytuł
Filologia Polska	Dialog, Język Polski, Literatura na Świecie Miesięcznik Literacki, Nurt, Pamiętnik Literacki, Poezja, Poradnik Językowy, Teksty
Historia	Kwartalnik Historyczny, Sobótka, Przegląd Historyczny, Wiadomości
Nauczanie Początkowe	Kwartalnik Pedagogiczny, Nauczyciel i Wychowanie, Nowa Szkoła, Psychologia Wychowawcza, Problemy Opiekunicz- -Wychowawcze, Rodzina i Szkoła, Ruch Pedagogiczny, Życie Szkoły

Wybrano trzeci rok, ponieważ na tym roku obowiązek pisania pracy seminaryjnej skłania do częstych odwiedzin w Czytelni Czasopism i do próby zorientowania się w charakterze skompletowanych zbiorów. Łącznie ankietowana grupa stanowiła 141 osób (filologia polska — 55, historia — 45, nauczanie początkowe — 40). Ankieta przeprowadzona została w okresie od 10.01 do 21.01.1994 r. (wcześniej przeprowadzona sondażowa próba ankietowa nie wykazała większych trudności w wypełnianiu ankiety).

Przeprowadzenie tej ankiety okazało się dość kłopotliwe ze względu na niską frekwencję studentów na zajęciach, co uniemożliwiło przeprowadzenie jej podczas jednorazowego wejścia na zajęcia. Udało się uzyskać 116 ankiet, co stanowi 79% ogółu populacji wyodrębnionej do badania.

Badanie przeprowadzono za pomocą formularza złożonego z 27 pytań oraz 4 pytań metryczkowych. Ankiety były dobrowolne i anonimowe. Wywiady ze studentami prowadzono przy okazji oddawania formularzy.

Tabela 3

Kierunek	Liczba studentów 3 roku	Liczba przeprowadzonych ankiet	Liczba przeprowadzonych ankiet w %	Liczba nie przeprowadzonych ankiet w %
Filologia Polska	55	47	85	15
Historia	46	30		
Nauczanie Początkowe	40	35	88	12

ANALIZA WYNIKÓW ANKIETY

Przystępując do analizy wyników ankiety, zgromadzone dane rozmieszczono w czterech grupach tematycznych: użytkownik, czytelnia, informacja o zbiorach. Wyodrębnienie z grupy pytań ankietowych tematu użytkownika ma na celu

znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy przyczyną słabej frekwencji i niezadowolającego wykorzystania zbiorów jest niedoinformowanie i niska świadomość potrzeb czytelnika, czy też może przyczyna tkwi gdzie indziej.

Temat czytelnia, to szukanie technicznych przeszkód utrudniających, czy nawet uniemożliwiających korzystanie z usług Czytelni Czasopism.

Temat — zbiory dotyczy odpowiedzi na pytania — w jakim stopniu zgromadzony zestaw czasopism zaspokaja potrzeby badanych studentów i do jakich celów najczęściej wykorzystują oni wypożyczone czasopisma. Jest to również próba skłonienia studentów do samodzielnego określenia braków i kompletności zbiorów. Natomiast temat **informacji o zbiorach**, to szukanie przyczyny niepowodzeń w dotarciu do czasopisma w samym katalogu.

Użytkownik

Okazuje się, że większość badanych studentów korzysta z usług Czytelni Czasopism, choć jak sami przyznają dość nieregularnie. Na regularne wizyty zdobywa się niewielki procent studentów, a kierunek historii aktywniejszy od innych kierunków okazał się też najlepiej poinformowanym o zasadach funkcjonowania Czytelni.

Tabela 4

Jak często korzysta Pan/i/ z Czytelni Czasopism?

Kategorie odpowiedzi	FP* w %	H w %	NP w %
regularnie	2	9	0
nieregularnie	89	65	83
nie korzystam często	9	26	17
razem	100	100	100

* FP — filologia polska, H — historia, NP — nauczanie początkowe

Kategorię odpowiedzi „nie korzystam często” uzupełniono wywiadem przeprowadzonym w czasie zbierania ankiet. Postawiono pytanie — jeżeli sporadycznie korzystasz z Czytelni, to dlaczego? Położono nacisk na techniczne warunki funkcjonowania Czytelni. Okazało się, że lokalizacja Czytelni i dotarcie do niej jest kłopotliwe tylko podczas pierwszego kontaktu z Biblioteką. Natomiast atutem jest położenie w budynku głównym Uczelni i w jej centralnym punkcie. Poważnym zarzutem natomiast był brak ciszy w Czytelni, spowodowany rozmowami prowadzonymi przez dyżurującego, niesubordinowanego bibliotekarza. Czytelna okazała się też miejscem mało przytulnym, a wypływa to stąd, że jest pomieszczeniem przechodnim, głównym traktem łączącym poszczególne agendy Biblioteki.

Na usprawiedliwienie dodać trzeba, że pomieszczenia Biblioteki Głównej nie znajdują się w miejscu specjalnie dla nich zaprojektowanym. Takiego miejsca jak Biblioteka w projekcie Uczelni nie uwzględniono.

Od trzech lat Biblioteka z przyczyn od niej niezależnych nie prowadzi w takim zakresie jak to czyniono wcześniej zajęć z przysposobienia bibliotecznego. Do tej pory każdy pierwszy rok przechodził przez trzygodzinne szkolenie biblioteczne, mając na celu poinformowanie studentów o zasadach funkcjonowania Biblioteki i jej agend.

Oprócz tego prowadzone były z podstaw informacji naukowej (13 godzin). Obecnie ta forma działalności Biblioteki ogranicza się do oprowadzenia studentów po Bibliotece i poinformowaniu w sposób dość powierzchowny o zasadach jej funkcjonowania.

W czasie rozmów prowadzonych ze studentami okazało się, że studenci historii zostali poinformowani przez prowadzących zajęcia pracowników naukowo-dydaktycznych o sposobie i możliwościach korzystania z Biblioteki.

Studenci historii wypadają też lepiej na tle pozostałych kierunków w orientacji co do charakteru zgromadzonego przez Bibliotekę zbioru wydawnictw ciągłych. Generalnie jednak trzeba przyznać, że niedoinformowanie studentów jest bardzo duże. Aby poprawić istniejący stan rzeczy należałoby przede wszystkim wprowadzić na powrót przysposobienie biblioteczne, a w braku takiej możliwości, w interesie pracowników Działu Czasopism leżeć powinno prowadzenie takich zajęć na własną rękę. Szkolenie powinno być obowiązkowe i prowadzone w małych grupach, najlepiej już na pierwszym roku studiów, ale w drugim semestrze, kiedy student jest już lepiej zorientowany w nowym dla niego środowisku.

Tabela 5

Czy był Pan/i informowany/a/ o zasadach działania Czytelni Czasopism?

Rodzaj odpowiedzi	FP w %	H w %	NP w %
tak	39	79	26
nie	61	21	74
razem	100	100	100

Tabela 6

Czy orientuje się Pan/i/ jakie czasopisma i wydawnictwa ciągle znajdują się w posiadaniu Biblioteki?

Rodzaj odpowiedzi	FP w %	H w %	NP w %
bardzo dobrze	4	20,5	9
raczej nie	83	59	71
nie	13	20,5	20
razem	100	100	100

Czytelnia

Na ogół studentom odpowiadają godziny otwarcia Czytelni, ale jest też część niezadowolonych: filologia polska — 28%, nauczanie początkowe — 20%. Czytelnia czynna jest od poniedziałku do soboty w godzinach od 9.00 do 21.00, w niedzielę od 9.00 do 14.00, z tym, że wypożyczenia magazynowe realizuje się

do godziny 14.00 w niedzielę nie prowadzi się wypożyczeń magazynowych w ogóle. Pytając o przyczyny niezadowolenia okazało się, że studentom nie odpowiada ograniczenie czasowe do godziny 14.00 w realizacji wypożyczeń magazynowych. Potwierdza to opinię wykres na podstawie tabeli 7.

Tabela 7

W jakiej porze korzysta najczęściej Pan/i/ z usług Czytelni Czasopism?

Godziny otwarcia	FP w %	H w %	NP w %
9-12	11	13	18
12-15	26	31	30
15-18	60	38	25
18-21	13	18	27

Powyższa tabela przedstawia wyniki nasilenia częstotliwości korzystania z Czytelni Czasopism w zależności od pory dnia. Jest to pytanie typu kafeterijnego — badani mogli kilkakrotnie zaznaczyć odpowiedź.

Frekwencja rośnie w godzinach przedpołudniowych, by osiągnąć szczyt w przedziale między godziną 15.00-18.00. Niestety jest to pora, kiedy nie realizuje się już wypożyczeń magazynowych. Okazuje się więc, że w czasie najbardziej dogodnym dla czytelnika i przy najwyższej frekwencji w Czytelni, Biblioteka nie może zapewnić mu sporej części oferowanych przez siebie usług. Wniosek nasuwa się oczywisty — wydłużyć godziny magazynowego udostępniania czasopism, co w niedalekiej przyszłości będzie realne. Dział Czasopism zaczyna przechodzić pewne przeobrażenia, przede wszystkim będzie mu podlegać Czytelnia Czasopism, a nie jak to było do tej pory — Dział Udostępniania. Poprawi to relacje Czytelnia — Dział Czasopism i zapewni możliwość prowadzenia korzystnej polityki, służącej zarówno Bibliotece jak i czytelnikowi. Wypożyczenia magazynowe nie będą realizowane przez bibliotekarzy Działu Czasopism pracujących do godziny 14.00 (stąd ograniczenia czasowe), tylko przez magazynierów zajmujących się jednocześnie realizacją zamówień na książki.

Tabela 8

Czy odpowiada Panu/i/ forma realizowania rewersów o pełnych godzinach (9, 10, 11, 12, 13, 14)?

Rodzaj odpowiedzi	FP w %	H w %	NP w %
tak	2	29	3
raczej tak	17	9	21
raczej nie	11	12	8
nie	13	9	8
natychmiast po złożeniu rewersu	57	29	57
nie odpowiedziało	0	12	3
razem	100	100	100

Dla większości studentów najwygodniejszy byłby sposób realizowania zamówień natychmiast po złożeniu rewersu. Niestety warunki pozwalają tylko na realizację wypożyczeń magazynowych, co godzinę tj. o 9, 10, 11, 12, 13, 14. Stosuje się jednak pewne odstępstwa od tej reguły, zwłaszcza przy mniejszej frekwencji. Nie sposób rozwiązać tej kwestii na korzyść czytelników, uzyskanie dodatkowego etatu magazyniera — w magazynie wydawnictw ciągłych jest niemożliwe.

Tabela 9

Jaka forma udostępniania zbiorów odpowiada Panu/i najbardziej?

Rodzaj odpowiedzi	FP w %	H w %	NP w %
na miejscu	13	14	9
wypożyczanie do domu	64	61	54
sporządzanie kserokopii wybranego artykułu	38	32	60

Biblioteka udostępnia wydawnictwa ciągle tylko na miejscu, w Czytelni. Ma to swoje uzasadnienie. Tytuły czasopism z powodów finansowych gromadzone są tylko w jednym egzemplarzu. Przyczynia się do tego również bardzo trudna sytuacja magazynowa. Zbyt ciasne magazyny, to problem wielu bibliotek. W tej sytuacji wydaje się, że korzystniejsze dla czytelnika będzie zapewnienie szerokiego wyboru tytułów z interesującej go dziedziny, niż wieloegzemplarzowość ograniczona do niewielkiego wyboru. Student jednak chce zabrać czasopismo do domu.

Częstotliwość korzystania z Czytelni, jak wynika z tabeli 10 uzależniona jest często od formy wypożyczeń.

Tabela 10

Czy to, że czasopisma udostępniane są tylko na miejscu ma wpływ na częstotliwość korzystania z Czytelni?

Rodzaj odpowiedzi	FP w %	H w %	NP w %
tak	59	62	74
raczej tak	30	24	23
raczej nie	2	3	0
nie	9	6	3
brak odpowiedzi	0	5	0

Tylko 2% ankietyowanych studentów filologii polskiej, 3% historii zadowolonych jest z tej formy udostępniania. Przymus korzystania ze zbiorów tylko na miejscu rozwiązało by postawienie w Czytelni kserokopiarki. Rozwiązało by to również parę innych uciążliwych problemów — prawdopodobnie przestałby istnieć problem wydartych stron i rozdziałów, czy braków całych numerów lub oprawnych roczników, co jest utrapieniem zarówno dla bibliotekarzy jak i dla samych studentów skarżących się w ankiecie na tego rodzaju niedostatki.

Zbiory

Zgromadzony zestaw czasopism w większości odpowiada potrzebom studentów. Potrzeby czytelnicze studentów są ściśle związane z programem studiów, w mniejszym stopniu związane są z zainteresowaniami własnymi, czy pogłębianiem wiedzy. Jak sami twierdzą, tylko czasami nie otrzymują czasopisma, o które proszą, choć w przypadku filologii polskiej jest to aż 79%. Okazuje się, że studentom filologii polskiej brakuje pozycji z teorii literatury i socjologii. Wszystkim trzem kierunkom brakuje czasopism traktujących o zagadnieniach kultury i sztuki. Studentom nauczania początkowego brak czasopisma Kultura Fizyczna, którego w Czytelnii rzeczywiście nie ma a które jak wskazuje odsyłacz w katalogu, znajduje się w Bibliotece Wychowania Fizycznego.

Tabela 11

Z jakiej dziedziny wiedzy Pana/i/ zdaniem jest zbyt mało czasopism?

Dziedzina wiedzy, z której jest zbyt mało czasopism	FP w %	H w %	NP w %
brak odpowiedzi	72	56	46
nie wiem	0	15	17
jest wystarczająca ilość czasopism	0	0	6
socjologia	6	3	0
psychologia	4	0	6
pedagogika	2	0	9
teoria literatury	15	3	0
historia	0	15	0
archeologia	0	3	0
heraldyka	0	3	0
filozofia	0	6	0
kultura i sztuka	6	3	3
fizyka i astronomia	0	3	0
fantastyka naukowa	0	3	0
technika	0	3	0
kultura fizyczna	0	0	11
popularnych	2	0	6

Studenci korzystają najczęściej ze zbiorów znajdujących się na miejscu w Czytelnii (FP — 77%, H — 61%, NP — 77%). Wykorzystują więc literaturę podstawową, zalecaną na zajęciach. Rzadko docierają do tytułów wykraczających poza obowiązujące minimum. Należałoby zwrócić uwagę prowadzącym zajęcia pracownikom naukowo-dydaktycznym na niski poziom wymagań stawianych studentom.

Na otwarte pytanie ankiety — jakiego czasopisma nie znalazł Pan/i/ w Czytelnii — większość badanych studentów nie odpowiada. Ci studenci, którzy zde-

cydowali się na nie odpowiedzieć wymieniali najczęściej czasopisma dotyczące hobby, większość z wymienionych tytułów znajduje się w Czytelni lub w magazynie. Odpowiedzi na to pytanie mogłyby stać się cenną wskazówką dla bibliotekarzy, gdyby studenci rzetelnie potraktowali problem. Niestety pytania otwarte są najczęściej przez badanych pomijane.

Informacja o zbiorach

W Czytelni Czasopism znajduje się alfabetyczny, ułożony według tytułów katalog wydawnictw ciągłych. Część studentów nie ma żadnych problemów z wyszukaniem w nim potrzebnego czasopisma, większość jednak odpowiada, że bywa różnie, podając za najczęstszą przyczynę niepowodzeń w wyszukaniu potrzebnego czasopisma — zbyt małą ilość odsyłaczy, niezbyt ściśle podany tytuł przez prowadzącego zajęcia i tylko alfabetyczny układ tytułów.

Problem odsyłaczy w ankietach, poruszony został trochę na wyrost, był to rodzaj pułapki, sprawdzania orientacji studentów. Zdziwiająco, że tak duży procent studentów podaje ten powód, jako jedną z głównych przyczyn swoich niepowodzeń katalogowych. Dodać jednak należy, że w katalogu nie stosuje się odsyłaczy od redaktorów.

Tabela 12

Przyczyną Pana/i/ niepowodzeń w wyszukaniu potrzebnego czasopisma jest:

Kategorie odpowiedzi	FP w %	H w %	NP w %
zbyt mała ilość odsyłaczy	32	38	46
niezbyt ściśle podany tytuł czasopisma przez prowadzącego zajęcia	36	15	26
tylko alfabetyczny układ tytułów czasopism	36	21	11

Z uwagi na brak katalogu rzeczowego pracownicy Działu Czasopism sporządzają dziedzinowe wykazy tytułów czasopism i innych wydawnictw ciągłych będących w posiadaniu Biblioteki. Spisy te będące do dyspozycji czytelników, rozłożone w Czytelni są stale uzupełniane i pogłębiane o nowe tytuły i dziedziny.

Swoistym przykładem informacji o zbiorach są odbitki kserograficzne stron tytułowych nowych czasopism, rozwieszane w Czytelni w widocznym miejscu, są dobrą reklamą zakupionych nowości.

W planach Biblioteki jest stworzenie katalogu rzeczowego, jest to jednak przedsięwzięcie bardzo pracochłonne, co przy okrojonej liczbie etatów w Bibliotece, na razie jest nie do przeprowadzenia. Dlatego należy położyć nacisk na stałą gotowość bibliotekarzy pełniących dyżur w Czytelni do udzielania pomocy studentom w poszukiwaniach katalogowych, rekompensując w pewnym stopniu brak katalogu rzeczowego. Należy przy tym zwracać szczególną uwagę na formę tej pomocy, dbając o zachowanie miłej i serdecznej atmosfery tego kontaktu z czytelnikiem. Badani studenci wielokrotnie na ten fakt zwracali uwagę (patrz tabela 13).

Co Pana/i/ zadaniem utrudnia korzystanie z Czytelni Czasopism.

Rodzaj odpowiedzi	FP w %	H w %	NP w %
slabe wyposazenie w tytuly	11	26	17
brak wymagań ze strony prowadzącego zajęcia	4	3	11
udostępnianie na miejscu	66	47	66
brak kserokopiarki w Czytelni	70	44	66
niewłaściwa obsługa	17	24	20
trudny w obsłudze katalog	15	9	6
brak katalogu rzeczowego	21	9	14
inne: -nieuprzejma obsługa -składanie rewersów do godz. 14 -długi okres oczekiwania na czasopismo -zbyttnia biurokracja	0	0	3

WNIOSKI

Przeprowadzone badania ankietowe dostarczyły danych pozwalających sformułować konkretne wnioski. Na ogół ankieta nie dostarczyła trudności badanym, choć często odpowiedzi były mało konsekwentne, a niektóre pytania (najczęściej otwarte) z reguły pomijane. Sama ankieta w efekcie też nie była doskonała, brakowało w niej pewnych potrzebnych pytań. Dopiero wywiady i rozmowy przeprowadzone ze studentami uzupełniły jej braki. Badania cechowała zamierzona fragmentaryczność, zarówno co do liczby przebadanych studentów jak i poruszonych problemów. W przyszłości można by przeprowadzić badania wszystkich roczników filologii polskiej, historii, kierunków pedagogicznych i kilku innych nowych, które w niedługim czasie powstaną, a dla których literaturę gromadzić będzie Biblioteka Główna; poszerzyć problem badawczy i skonstruować osobną ankietę dla pracowników naukowo-dydaktycznych. Badanie przeprowadzić w jakiś czas po usunięciu wszystkich niedociągnięć, jakie ujawniły omawiane badania.

Obecnie Biblioteka będzie komputeryzowana — interesujące, jak wpłynie to na efektywność świadczonych przez Bibliotekę usług, a także jaki będzie miało wpływ na zachowania czytelnicze jej użytkowników.

Jednak i ta podjęta próba badań dostarczyła ciekawych i cennych wniosków oraz potwierdziła pewne przypuszczenia.

Przyczyn niskiej frekwencji i niepełnego wykorzystania zbiorów nie należy szukać w źle skompletowanym i niepełnym księgozbiornie, bo jak dowiodły badania zaspokaja on potrzeby studentów (przynajmniej na tym poziomie potrzeb, na którym znajdują się obecnie). Wyodrębniono dwie główne przyczyny tego stanu rzeczy. Pierwsza, to brak wykształconych nawyków czytelniczych i podstawowej orientacji bibliotecznej studenta, wyrażającej się nieumiejętnością określania

swoich potrzeb, to także charakterystyczny, mało swobodny sposób bycia na terenie Biblioteki. Dlatego konieczne jest planowe i skutecznie realizowane szkolenie z zakresu przysposobienia bibliotecznego, najlepiej od drugiego semestru pierwszego roku studiów. Pożądana byłaby aktywna postawa służby bibliotecznej i odpowiedni poziom jej usług, najlepiej z zastosowaniem nowoczesnych i atrakcyjnych technik nauczania. Konieczna jest intensywniejsza współpraca Biblioteki z pracownikami naukowo-dydaktycznymi w celu podniesienia poziomu wymagań stawianych studentom, co przyniosłoby w efekcie większą ich samodzielność w zakresie umiejętności poszukiwania potrzebnych czasopism i wpłynęłoby na potrzebę poszerzania swej wiedzy.

Drugą przyczyną, to mało skuteczną obsługą Czytelni nie uwzględniającą bezpośredniej wygody czytelnika i ułatwiania mu korzystania ze zbioru oraz zachęcania do tego. Biblioteka musi tak zreorganizować zasady funkcjonowania Czytelni Czasopism, aby jej działalność skierowana była na maksymalne zaspokojenie potrzeb użytkownika, a nie zatrudnionych w niej bibliotekarzy.

Należy więc przede wszystkim:

- 1) przedłużyć godziny wypożyczeń magazynowych do godziny 20.00 zamiast do 14.00 jak dotychczas,
- 2) w celu zmniejszenia niedogodności wynikających z przymusu korzystania ze zbiorów tylko na miejscu, wstawić do Czytelni kserograf,
- 3) zweryfikować zarzut niewielkiej liczby tytułów z dziedziny socjologii, teorii literatury i sztuki i ewentualnie dążyć do uzupełnienia braków,
- 4) w miarę możliwości rozpocząć tworzenie katalogu rzeczowego,
- 5) położyć nacisk na właściwą, podpartą fachową wiedzą obsługę czytelnika,
- 6) zadbać o miłą i serdeczną atmosferę w Czytelni.

Bibliografia

- Cybulski R.: *Zastosowanie metod marketingowych w bibliotekarstwie*, „Bibliotekarz” 1992 z. 7-8 s. 6-9
- Daniłowicz P.: *Podręcznik socjologicznych badań ankietowych. Ankieter w procesie badawczym*. Warszawa: PAN. Instytut Filozofii i Socjologii, 1992
- Łozowska A.: *Przyczynek do problematyki marketingu w bibliotece akademickiej*. „Roczniki Biblioteczne” 1991 z. 1-2 s. 45-50
- Woźniak J.: *O tak zwanych potrzebach informacyjnych*. „Zagadnienia Informatyki Naukowej” 1989 nr 1 s. 30-59
- Wojciechowski J.: *Marketing w bibliotece*. Warszawa 1993
- Wroczyński R.: *Rola biblioteki i informacji w procesie dydaktycznym szkoły wyższej*. „Dydaktyka Szkoły Wyższej” 1969 z.1 s. 133-141

WYKORZYSTYWANIE OŚRODKA INFORMACJI NAUKOWEJ I BIBLIOGRAFICZNEJ W KSZTAŁCENIU PODCHORAŻYCH WYŻSZEJ OFICERSKIEJ SZKOŁY RADIOTECHNICZNEJ W JELENIEJ GÓRZE

Artykuł zawiera wyniki badań ankietowych wykładowców i podchorążych Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej w Jeleniej Górze przeprowadzonych w latach 1993-1994. Przedstawiają one wykorzystywanie Ośrodka Informacji Naukowej i Bibliograficznej w procesie kształcenia podchorążych. Na podstawie wniosków z badań opracowano propozycje poprawy dalszego funkcjonowania tego ośrodka.

PROBLEMATYKA BADAWCZA

W oparciu o wstępną analizę literatury dotyczącej tematu badań oraz dotychczasowych własnych doświadczeń wykorzystywania OINiB w procesie kształcenia podchorążych WOSR, sformułowano następujące problemy badawcze:

- a) jakie jest przygotowanie użytkowników do korzystania z usług informacyjnych biblioteki i OINiB?
- b) jak użytkownicy oceniają wyposażenie biblioteki i OINiB oraz ich lokalizację?
- c) jak jest wykorzystywana OINiB przez użytkowników?
- d) jakie czynniki utrudniają a jakie sprzyjają korzystaniu z usług informacyjnych OINiB?
- e) jak użytkownicy oceniają dotychczasową działalność OINiB?
- f) jakie użytkownicy mają propozycje dotyczące poprawy funkcjonowania OINiB?

Przedstawiona wyżej problematyka badawcza została uwzględniona w pytaniach ankietowych.

WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH

W badaniach wzięło udział 105 podchorążych i 80 wykładowców Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej w Jeleniej Górze. Obliczenie ogólnych wyników badań wykonano przy pomocy programu komputerowego „Sformalizowana Ankieta”. Poniższa informacja zawiera zadane w ankiecie pytanie i zestawienie

odpowiedzi z komentarzem autora. W lewej kolumnie tabeli przedstawiono jaki procent badanych respondentów wybrało poszczególne odpowiedzi, natomiast w prawej kolumnie tabeli podano ich liczbę. Jeżeli pytanie główne zawierało pytania pomocnicze oznaczono je dużymi literami alfabetu. Tak samo oznaczono tabele wydruków komputerowych (litery nad tabelami). Przedstawione niżej wyniki badań są bardzo obszerne, dlatego komentarz ograniczono do minimum.

1. Czy był Pan informowany o zasadach i możliwościach korzystania z usług OINiB?

1	46.5%	86	tak
2	24.3%	45	raczej tak
3	13.0%	24	raczej nie
4	11.3%	21	nie
5	4.9%	9	trudno mi powiedzieć

Ogólnie 70,8% badanych potwierdza, że byli informowani o zasadach i możliwościach korzystania z usług informacyjnych OINiB.

2. Czy korzysta Pan z usług OINiB?

1	51.3%	95	tak
2	31.4%	58	raczej tak
3	13.5%	25	raczej nie
4	3.8%	7	nie

Z usług OINiB korzysta łącznie 82.7% badanych respondentów

3. Czy umie Pan posługiwać się i wykorzystywać aparat informacyjno-wyszukiwawczy?

	katalog		czytnik mikrofisz		terminal komputerowy		
1	86,5	160	17,3%	32	20,0%	37	tak
2	9,7	18	22,2%	41	21,6%	40	raczej tak
3	1,1	2	16,2%	30	9,2%	17	raczej nie
4	1,1	2	31,9%	59	30,8%	57	nie
5	1,6	3	12,4%	23	18,4%	34	trudno mi powiedzieć

Ogólnie 96,2% badanych umie posługiwać się katalogami, czytnikiem mikrofisz 39,5% a terminalem komputerowym 41,6%. Odpowiedzi ujawniają konieczność doskonalenia korzystania z komputerów i czytników mikrofisz.

4. Czy ma Pan trudności z wyszukiwaniem w zbiorach biblioteki potrzebnej literatury?

1	63,2%	117	nie
2	25,9%	48	najczęściej nie
3	2,2%	4	tak
4	1,1%	2	często tak
5	7,6%	14	bywa różnie

Z ogólnej liczby badanych respondentów 10,9% stwierdza, że ma pewne trudności z wyszukiwaniem potrzebnej literatury w zbiorach biblioteki.

5. Jaki język obcy zna Pan w stopniu umożliwiającym korzystanie z literatury obcojęzycznej (naukowej lub fachowej)?

	angielski		niemiecki		francuski		rosyjski		
1	3,2%	6	0,5%	1	1,1%	2	7,0%	13	bardzo dobrze
2	12,4%	23	11,4%	21	3,2%	6	57,8%	107	dobrze
3	34,5%	64	30,3%	56	5,4%	10	25,9%	48	słabo
4	49,7%	92	57,8%	107	90,3%	167	9,2%	17	nie znam

Ogólnie znajomością języka angielskiego na różnych poziomach wykazało się 50,1% respondentów. Niestety najliczniejszą grupę stanowią znający „słabo”, języka niemieckiego 42,2%, języka francuskiego 9,7%. Najwięcej, bo 90,7% respondentów zna język rosyjski.

6. Księgozbiór biblioteki i OINiB odpowiada Pana potrzebom informacyjnym w stopniu:

1	4,9%	9	bardzo dobry
2	40,0%	74	dobry
3	41,6%	77	dostateczny
4	1,6%	3	niedostateczny
5	11,9%	22	nie mam zdania

Dość krytycznie oceniono księgozbiór biblioteki i OINiB. Ogólnie księgozbiór biblioteki i OINiB oceniono na 3,54. Ujawniono brak nowej literatury, głównie z elektroniki.

7. Ocena zestawu czasopism krajowych w bibliotece uczelni i OINiB

1	4,3%	8	bardzo dobry
2	36,8%	68	dobry
3	37,3%	69	dostateczny
4	6,5%	12	niedostateczny
5	15,1%	28	nie mam zdania

Ogólnie zestaw czasopism krajowych gromadzonych przez bibliotekę i OINiB oceniono na 3,47. Propozycje dotyczące rozszerzenia prenumeraty przedstawiono w pytaniu nr 26.

8. Z jakich form dokumentów źródłowych Pan korzysta?

- A. dokumenty pierwotne (książki, czasopisma)
- B. dokumenty wtórne (mikrofiszki, kserokopie, fotokopie)
- C. dokumenty pochodne (bibliografie, zestawienia tematyczne, karty dokumentacyjne, katalogi itp.)

	A		B		C		
1	49,7%	92	4,9%	9	2,7%	5	bardzo często
2	38,4%	71	16,8%	31	13,5%	25	często
3	11,4%	21	52,4%	97	67,0%	124	w razie potrzeby
4	0,5%	1	25,9%	48	16,8%	31	nie korzystam

9. Z jakiego rodzaju źródeł informacji korzysta Pan i jak często?

- A. książki naukowe i popularno-naukowe
- B. podręczniki i skrypty
- C. artykuły z czasopism
- D. własne notatki
- E. zestawienia tematyczne

- 1. bardzo często
- 2. często
- 3. w razie potrzeby
- 4. nie korzystam

	A		B		C		D		E	
1	32,4%	60	46,5%	86	13,0%	24	38,4%	71	3,8%	7
2	36,8%	68	41,6%	77	24,3%	45	28,1%	52	8,1%	15
3	28,1%	52	11,9%	22	56,2%	104	27,0%	50	55,7%	103
4	2,7%	5			6,5%	12	6,5%	12	32,4%	60

Jak wynika z otrzymanych danych prawie wszyscy respondenci korzystają z książek i czasopism. Znacznie rzadziej badani korzystają z pozostałych form dokumentów.

Wszyscy respondenci korzystają z podręczników i skryptów. Z książek naukowych i popularnonaukowych korzysta 97,3% badanych. Najrzadziej wykorzystywane są zestawienia tematyczne.

10. Do jakich celów wykorzystuje Pan informacje uzyskane w OINiB i jak często?

- A. aktualizacja posiadanej wiedzy
- B. rozwijanie zainteresowań
- C. przygotowanie się do zajęć
- D. realizacja pracy naukowej, naukowo-badawczej, dyplomowej

	A		B		C		D		
1	17,8%	33	11,9%	22	20,5%	38	17,8%	33	bardzo często
2	34,5%	64	35,1%	65	28,1%	52	13,5%	25	często
3	38,9%	72	39,5%	73	45,9%	85	38,4%	71	w r. potrzeby
4	8,6%	16	13,5%	25	5,4%	10	30,3%	56	nie korzystam

Jak wykazały badania 52,3% respondentów wykorzystuje bardzo często i często uzyskane informacje do aktualizacji posiadanej wiedzy, 48,6% wykorzystuje do przygotowania się do zajęć a 47,0% do rozwijania zainteresowań. Najmniej badanych wykorzystuje uzyskane informacje do realizacji prac naukowych, naukowo-badawczych i dyplomowych.

Najczęściej z pomocy OINiB korzystali użytkownicy do zajęć z elektroniki 26,5%, techniczno-specjalistycznych 18,4%, taktycznych 14,6%. Znacznie mniej pomocy potrzebowano do przedmiotów ogólnokształcących i społecznych.

Jak widać z otrzymanych wyników informacje zdobyte w OINiB pomagały badanym realizować wyszczególnione cele.

11. Do jakich przedmiotów potrzebuje Pan pomocy ze strony OINiB?

- A. ogólnokształcących
 - B. społecznych
 - C. elektronicznych
 - D. techniczno-specjalistycznych
 - E. taktycznych
1. bardzo często
 2. często
 3. w razie potrzeby
 4. nie korzystam

	A	B	C	D	E
1	5,9% 11	7,0% 13	26,5% 4,9%	18,4% 34	14,6% 27
2	10,3% 19	5,9% 11	27,6% 5,1%	24,3% 45	21,6% 40
3	54,1% 100	54,1% 100	30,8% 5,7%	36,2% 67	37,8% 70
4	29,7% 55	33,0% 61	15,1% 2,8%	21,1% 39	25,9% 48

12. Czy zdobyte informacje w OINiB pomagają Panu:

- A. poznać nowe osiągnięcia nauki
- B. realizować pracę naukową, dyplomową

	A	B	
1	26,5% 49	34,0% 63	tak
2	50,3% 93	27,6% 51	raczej tak
3	11,3% 21	8,1% 15	raczej nie
4	2,7% 5	13,5% 25	nie
5	9,2% 17	16,8% 31	trudno mi powiedzieć

13. Z jakich czasopism fachowych korzysta Pan i jak często?

- A. Radioelektronik
 - B. Audio Video
 - C. Prace Przemysłowe Instytutu Telekomunikacji
 - D. Problemy Techniki Uzbrojenia i Radiolokacji
 - E. Wojskowy Przegląd Techniczny
1. bardzo często
 2. często
 3. w razie potrzeby
 4. nie korzystam

	A	B	C	D	E
1	17,8% 33	14,1% 26	3,2% 6	4,3% 8	5,9% 11
2	24,9% 46	23,2% 43	9,7% 18	8,6% 16	16,8% 31
3	29,7% 55	36,2% 67	40,0% 74	45,4% 84	46,5% 86
4	27,6% 51	26,5% 49	47,0% 87	41,6% 77	30,8% 57

Najpopularniejszym z wybranych czasopism jest Radioelektronik i Audio Video. Są to bardzo potrzebne czasopisma w uczelni. Respondenci z pozostałych czasopism korzystali rzadziej.

14. Z jakich zestawień tematycznych OINiB Pan korzysta i jak często?

- A. Radiolokacja
 B. Elektronika
 C. Dydaktyka
 D. Adresowane

	A	B	C	D	
1	9,2% 17	15,8% 28	5,4% 10	5,9% 11	bardzo często
2	21,6% 40	30,3% 56	9,2% 17	7,0% 13	często
3	39,5% 73	30,8% 57	57,3% 106	43,8% 81	w r. potrzeby
4	29,7% 55	23,8% 44	27,0% 50	43,2% 80	nie korzystam

Najczęściej wykorzystywanym zestawieniem tematycznym jest „Elektronika” oraz „Radiolokacja”. Pozostałe dwa zestawienia tematyczne są wykorzystywane znacznie rzadziej.

15. W jakim dniu tygodnia oraz w jakich godzinach funkcjonowania OINiB korzysta Pan najczęściej z usług ośrodka?

A. Tygodnia

1	20,5% 38	poniedziałek
2	36,2% 67	wtorek
3	17,8% 33	środa
4	7,6% 14	czwartek
5	10,8% 20	piątek
6	7,0% 13	sobota

B. Doby

1	20,5% 38	8.00-10.00
2	27,0% 50	10.00-12.00
3	10,8% 20	12.00-14.00
4	41,6% 77	14.00-15.00

Najczęściej badani respondenci korzystają z usług OINiB we wtorki. Natomiast w ciągu dnia najwięcej respondentów korzysta w godzinach 14.00 - 15.00, w tym czasie nie ma zajęć programowych.

16. Z jakimi problemami najczęściej zwraca się Pan do OINiB?

1	1,6% 3	korzystanie z opracowań naukowych innych uczelni
2	3,2% 6	wypożyczenia międzybiblioteczne
3	6,5% 12	korzystanie z czasopism znajdujących się w OINiB
4	13,0% 24	wykonanie kserokopii z materiałów unikatowych
5	29,2% 54	pomoc w poszukiwaniu potrzebnej literatury
6	3,2% 6	korzystanie z katalogów elementów elektronicznych
7	7,6% 14	korzystanie z prac naukowo-badawczych
8	4,9% 9	korzystanie z opracowań metodycznych
9	2,2% 4	korzystanie z dokumentów normatywnych (DU, MP itp.)
10	9,2% 17	nie zwracałem się

Problemy te opracowano na podstawie odpowiedzi znajdujących się w pytaniu otwartym. Odpowiedź na to pytanie udzieliło łącznie 149 respondentów. Jak wynika z danych zawartych w tabeli najwięcej respondentów 29,2% zwracało się do OINiB w celu pomocy w poszukiwaniu potrzebnej literatury oraz w celu wykonania kserokopii z materiałów unikatowych 13%.

17. Czy literatura wypożyczona z innych bibliotek zaspokaja Pana potrzeby?

1	19,4%	36	tak
2	51,4%	95	częściowo
3	9,2%	17	nie
4	20,0%	37	nie korzystam

Dużo respondentów korzysta z biblioteki naukowej Filii Politechniki Wrocławskiej. Łącznie zaspokaja potrzeby 70,8% badanych użytkowników.

18. Proszę o wskazanie źródła uzyskiwania potrzebnej literatury i jak często Pan korzysta z:

- A. biblioteki naukowej własnej uczelni
- B. OINiB
- C. wypożyczalni międzybibliotecznej innych uczelni technicznych
- D. własnego księgozbioru
- E. innych bibliotek
 1. bardzo często
 2. często
 3. w razie potrzeby
 4. nie korzystałem

	A	B	C	D	E
1	34,0% 63	7,0% 13	3,2% 6	28,1% 52	2,7% 5
2	50,3% 93	40,0% 74	9,7% 18	38,4% 71	10,8% 20
3	13,5% 25	44,3% 82	41,6% 77	24,3% 45	55,1% 102
4	2,2% 4	8,6% 16	45,9% 84	9,2% 17	31,4% 58

Podstawowym źródłem uzyskania potrzebnej literatury przez respondentów jest biblioteka naukowa, bardzo często i często korzysta z niej 84,3% badanych. Również 66,5% respondentów najczęściej korzysta z własnego księgozbioru. Najmniej respondenci korzystali z wypożyczalni międzybibliotecznej innych uczelni technicznych.

19. Co, zdaniem Pana utrudnia korzystanie z usług OINiB i w jakim stopniu?

- A. zajęcia służbowe (trening, odprawy itp.)
- B. brak podłączenia OINiB do komputerowych baz bibliotecznych innych uczelni
- C. brak wymuszeń ze strony procesu kształcenia
- D. brak automatyzacji wyszukiwania informacji
- E. niewłaściwa lokalizacja OINiB
 1. znacznie
 2. częściowo
 3. nie ma wpływu

	A	B	C	D	E
1	40,0% 74	4,9% 9	6,5% 12	19,5% 36	9,7% 18
2	31,4% 58	34,5% 64	20,5% 38	35,7% 66	29,2% 54
3	28,6% 53	60,5% 112	72,9% 135	44,8% 83	61,0% 113

Przedsięwzięcia służbowe najbardziej utrudniają korzystanie z usług OINiB, potwierdza to 71,4% respondentów. Również brak automatyzacji wyszukiwania informacji w dużym stopniu zniechęca użytkowników do korzystania z usług tego ośrodka.

20. Jakie z wymienionych czynników ułatwiają Panu korzystanie z usług OINiB?

- A. właściwe wyposażenie OINiB w niezbędne pomoce bibliograficzne
- B. pełna i ciągła informacja o nabytkach
- C. aktualne zestawienia tematyczne
- D. możliwość wypożyczeń międzybibliotecznych
 1. znacznie
 2. częściowo
 3. nie
 4. nie mam zdania

	A	B	C	D
1	22,2% 41	38,9% 72	29,2% 54	62,7% 116
2	48,6% 90	36,8% 68	42,2% 78	20,0% 37
3	16,2% 30	14,6% 27	8,6% 16	5,9% 11
4	13,0% 24	9,7% 18	20,0% 37	11,3% 21

Do głównych czynników ułatwiających korzystanie z usług OINiB 82,7% respondentów wymieniło możliwości wykonania odbitek kserograficznych oraz ciągłą i pełną informację o nabytkach.

21. Godziny otwarcia OINiB oceniono jako:

1	80,0%	148	właściwe
2	16,8%	31	niewłaściwe

Jak wykazały badania 80,0% respondentów ocenia, że godziny funkcjonowania OINiB są właściwe, natomiast 16,8% badanych, głównie podchodzących ocenia, że godziny otwarcia są niewłaściwe. Propozycje dotyczące zmiany godzin funkcjonowania przedstawiono w pytaniu otwartym nr 25.

22. Czy personel OINiB spełnia oczekiwania Pana w zakresie świadczonych usług?

1	74,1%	137	tak
2	16,8%	31	częściowo
3	1,1%	2	nie
4	8,1%	15	nie mam zdania

Większość badanych (74,1%) pozytywnie oceniła pracę personelu

23. Dotychczasową działalność OINiB uważa Pan za:

1	82,2%	152	przydatną
2	1,6%	3	nie przydatną
3	16,2%	30	nie mam zdania

Ogółem 82,2% badanych uważa działalność OINiB za przydatną

24. Proszę ocenić obecne możliwości dostępu do literatury za pośrednictwem OINiB?

1	10,3%	19	bardzo dobre
2	59,5%	110	dobre
3	24,9%	46	dostateczne
4	2,7%	5	niedostateczne
5	2,7%	5	nie mam zdania

Uśredniając otrzymane wyniki oceniono możliwości dostępu do literatury na 3,79, czyli jako dobre. Opinie te potwierdzają potrzebę dalszych przedsięwzięć mających na celu poprawę działalności informacyjnej tego ośrodka.

25. Co, zdaniem Pana należy zmienić w zakresie funkcjonowania OINiB, aby zaktualizować oddziaływanie informacyjne?

1	4,3%	8	wyposażyć w wewnętrzną sieć komputerową
2	9,2%	17	zautomatyzować proces wyszukiwania informacji
3	4,3%	8	podłączyć się do komputerowej bazy P. Wrocław., WAT
4	5,4%	10	gromadzić więcej nowych tytułów z elektroniki
5	5,4%	10	umożliwić korzystanie z OINiB w godz. popołud.
6	0,5%	1	prenumerować więcej tytułów czasopism z elektroniki
7	7,6%	14	informować częściej o nowościach biblioteki
8	1,1%	2	prenumerować więcej czasopism zagranicznych
9	1,1%	2	zmienić lokalizację biblioteki i OINiB
10	12,4%	23	wszystko jest dobrze, zmian nie potrzeba

Propozycje te przedstawiło 95 badanych w pytaniu otwartym. Duża część badanych, głównie podchorążych nie przedstawiła żadnych propozycji dotyczących poprawy funkcjonowania OINiB uzasadniając krótkim okresem studiowania. Część badanych (12,4%) uważa, że wszystko jest dobrze i zmian żadnych nie potrzeba. Natomiast (9,2%) badanych proponuje zautomatyzowanie procesu wyszukiwania informacji.

26. Jakiej literatury i czasopism, zdaniem Pana brakuje w bibliotece i OINiB?

1	15,1%	28	nowej literatury z elektroniki, radiolokacji
2	4,3%	8	nowych katalogów elementów elektronicznych
3	6,5%	12	skryptów Politechniki Wr., WAT. AON
4	11,9%	22	czasopism zagranicznych (LEEE, Physical, Signal)
5	4,3%	8	nowych czasopism z elektroniki, telekomunikacji
6	5,4%	10	literatury społecznej wydawanej po 1990 roku
7	2,7%	5	czasopism młodzieżowych i sportowych
8	3,8%	7	nowej literatury i czasopism z informatyki
9	11,3%	21	nie mam zdania, jestem krótko w uczelni
10	14,6%	27	zbiory obecne zaspokajają moje potrzeby

Odpowiedzi na pytanie otwarte ankiety wskazują, że największa liczba badanych respondentów (51,1%) stwierdza brak nowej literatury z elektroniki. Jest to główny przedmiot w uczelni. Duża grupa respondentów (14,6%) jest zadowolona z obecnych zbiorów biblioteki. Część respondentów (11,9%) domaga się

prenumerowania fachowych czasopism zagranicznych. Natomiast 11,3% respondentów nie ma zdania, uzasadniając to krótkim okresem pobytu w uczelni. Odpowiedzi na to pytanie udzieliło łącznie 148 respondentów.

27. Czy uważa Pan, że OINiB powinien być podłączony do komputerowych sieci biblioteczno-informacyjnych uczelni technicznych?

1	83,2%	154	tak
2	10,8%	20	raczej tak
3	1,6%	3	nie
4	4,3%	8	nie mam zdania

Wyniki badań potwierdzają, że większość respondentów (94,0%) widzi potrzebę podłączenia OINiB do komputerowych sieci biblioteczno-informacyjnych uczelni technicznych.

28. Staż pracy dydaktycznej (dotyczy wykładowców)

1	2,5%	2	do 5 lat
2	8,8%	7	6-10 lat
3	18,8%	15	11-15 lat
4	15,0%	12	16-20 lat
5	26,2%	21	21-25 lat
6	13,8%	11	25-30 lat
7	15,0%	12	powyżej 30 lat

Rok studiów (dotyczy podchorążych)

1	23,8%	25	I rok
2	35,2%	37	II rok
3	22,9%	24	III rok
4	18,1%	19	IV rok

Do badanych wylosowano odpowiednią liczebność próby zalecaną przez literaturę metodologii badań ankietowanych, proporcjonalnie do stanu ewidencyjnego poszczególnych lat studiów, katedr i zakładów. Ogółem w badaniach udział wzięło 185 respondentów, w tym 105 podchorążych i 80 wykładowców.

W badaniach najliczniejszą grupę wykładowców (66,3%) stanowili oficerowie z wykształceniem wyższym drugiego stopnia. Natomiast największą grupę podchorążych reprezentowali przedstawiciele Liceum Ogólnokształcącego (35,2% wszystkich badanych). Dlatego głównie absolwenci LO i innych średnich szkół (nie kierunkowych) mają dużo problemów w zdobywaniu odpowiedniej literatury w czasie studiów.

29. Stopień naukowy lub zawodowy (dotyczy wykładowców)

1	1,3%	1	doktor habilitowany
2	16,0%	13	doktor
3	66,3%	53	mgr inż., oficer dypl.
4	12,5%	10	magister
5	3,8%	3	inżynier

Rodzaj ukończonej szkoły (dotyczy podchorążych)

1	35,2%	37	LO
2	10,5%	11	T. Elektroniczne
3	18,1%	19	T. Elektryczne
4	24,8%	26	T. Mechaniczne
5	10,5%	11	inne

30. Z jakich przedmiotów prowadzi Pan wykłady?

1	15,0%	12	społeczno-humanistycznych
2	12,0%	8	ogólnokształcących
3	5,0%	4	ogólnowojskowych
4	11,3%	9	taktycznych
5	10,0%	8	elektronicznych
6	5,0%	4	telekomunikacyjnych
7	33,8%	27	techniczno-specjalistycznych
8	3,8%	3	informatycznych
9	6,3%	5	innych

Jak wynika z tabeli największą grupę w czasie badań stanowili wykładowcy przedmiotów techniczno-specjalistycznych (33,8%).

31. Miejsce stałego zamieszkania (dotyczy podchorążych):

1	29,5%	31	wioska
2	14,3%	15	miasto do 10 000 mieszkańców
3	41,9%	44	miasto od 10 000 do 100 000 mieszkańców
4	14,3%	15	miasto powyżej 100.000 mieszkańców

Najliczniejsza grupa badanych podchorążych (41,9%) mieszka na stałe w miastach od 10 000 do 100 000 mieszkańców.

32. Jaka średnią ocenę studiów Pan osiąga?

1	1,9%	2	2,51-2,99
2	21,9%	23	3,00-3,50
3	36,2%	38	3,51-3,75
4	17,1%	18	3,76-4,00
5	15,2%	16	4,01-4,50
6	5,7%	6	4,26-4,50
7	1,9%	2	4,51-5,00

Najwięcej badanych podchorążych (36,2%) uzyskuje oceny od 3,51-3,75. Ocena średnia wszystkich badanych podchorążych wynosi 3,71.

UOGÓLNIONE WNIOSKI Z BADAŃ

1. Na podstawie uzyskanych wyników badań podchorążych i wykładowców należy sądzić, że wykorzystywanie OIBiN w procesie kształcenia korzystnie wpływa na realizację procesu kształcenia.

2. Działalność tego ośrodka przyczynia się do uzyskiwania lepszych ocen podchorążych w czasie studiów, wskazując użytkownikom odpowiednie źródła informacji.

3. W części realizacyjnej procesu kształcenia, OINiB częściowo wspomaga podchorążych oraz innych użytkowników przekazując wiadomości, ucząc umiejętności wyszukiwania i wykorzystywania informacji naukowych. Umożliwia to również pełniejszą realizację kształtowania nawyków do wykorzystywania Biblioteki Naukowej przez podchorążych i wdrażanie do permanentnego czytelnictwa.

4. Ośrodek Informacji Naukowej i Bibliograficznej obok tradycyjnie pojmowanej funkcji „informacyjnej” odgrywa doniosłą rolę wspomagania i usprawniania procesu kształcenia poprzez aktywne uczestnictwo w jego części planistyczno-organizacyjnej i realizacyjnej.

5. Należy zauważyć i uświadomić sobie na podstawie wyników niniejszych badań, że Ośrodek Informacji Naukowej i Bibliograficznej nie jest jedynym, lecz jednym z wielu źródeł, z których korzystają uczestnicy procesu kształcenia.

6. Wśród wielości źródeł, poza Biblioteką Naukową, OINiB stanowi jedno z istotniejszych źródeł.

7. Na podstawie zebranych opinii wszystkich badanych odczuwa się pilną potrzebę zautomatyzowanego systemu obsługi użytkowników.

8. Często respondenci podkreślali istotną wagę aktualizacji zbiorów biblioteki i OINiB w szczególności wydawnictw z dziedziny elektroniki oraz wiedzy społecznej.

9. Użytkownicy — głównie podchorążowie postulowali konieczność zmian godzin funkcjonowania Ośrodka Informacji Naukowej i Bibliograficznej. Dotyczy to udostępniania ośrodka w godzinach popołudniowych.

10. Część badanych proponuje, żeby zlokalizować bibliotekę i OINiB bliżej bloków dydaktycznych.

11. Na podstawie zebranych opinii i propozycji wszystkich respondentów opracowano szczegółowy program usprawnień OINiB, który jest systematycznie realizowany.

Literatura:

Chmielewska Górczyca E., Sosińska Kaleta B.: *Informacja naukowa z elementami naukoznawstwa*. Warszawa: WSiP 1991

Pilch T.: *Zasady badań pedagogicznych*. Wrocław: Ossolineum 1997

DOSTĘP DO ZBIORÓW PIŚMIENNICZYCH W SIECI BIBLIOTEK POLITECHNIKI BIAŁOSTOCKIEJ

Biblioteka Główna Politechniki Białostockiej wraz z bibliotekami jest ogólnouczelnianym zakładem o zadaniach naukowych, dydaktycznych i usługowych. Jest to również publiczna biblioteka naukowo-techniczna dla regionu północno-wschodniej Polski.

W 1951 r. upaństwowiono Prywatną Szkołę Inżynierską działającą przy Naczelnej Organizacji Technicznej w Białymstoku i przemianowano ją w Wieczorową Szkołę Inżynierską. Rok ten uważa się również za początek działalności Biblioteki Głównej. W 1974 r. w miejsce Wyższej Szkoły Inżynierskiej powołano Politechnikę Białostocką. Uczelnia rozrastała się, powstawały nowe wydziały. Łączyło się to z intensywnym rozwojem Biblioteki. Znacznie powiększono zasoby biblioteczne, tak pod względem tematycznym, jak i liczbowym — utworzono biblioteki instytutowe, później wydziałowe.

I. STRUKTURA ORGANIZACYJNA SIECI BIBLIOTEK POLITECHNIKI BIAŁOSTOCKIEJ

W pracy przedstawiono możliwości wykorzystania zbiorów bibliotecznych przez użytkowników.

O dostępności do zbiorów w znacznym stopniu decyduje odległość między lokalizacją biblioteki w stosunku do miejsca studiów i zamieszkania użytkowników. Najlepszym dla bibliotek uczelnianych jest sąsiedztwo ośrodka, w którym odbywają się zajęcia. W przypadku bibliotek Politechniki Białostockiej tak właśnie jest. Agendy Biblioteki Głównej znajdują się w miejscu centralnym uczelni, w sąsiedztwie domów studenckich. Oddział Informacji Naukowej, Wypożyczalnia Książek, Wypożyczalnia Międzybiblioteczna i Czytelnia Ogólna znajdują się w jednym budynku. W niewielkim od nich oddaleniu, w domu studenta znajduje się Czytelnia Czasopism i Zbiorów Specjalnych.

Biblioteki wydziałowe mieszczą się w budynkach swoich wydziałów. Należy dodać, że Biblioteka Instytutu Matematyki i Fizyki i Biblioteka Wydziału Budownictwa i Inżynierii Środowiska znajdują się w sąsiednich budynkach w stosunku do Biblioteki Głównej.

Biblioteka Główna sprawuje nadzór merytoryczny nad bibliotekami wydziałowymi. W Bibliotece Głównej dokonuje się zakupów druków zwartych dla całej sieci. Centralne jest też opracowanie zbiorów.

Oddział Wydawnictw Ciągłych zamawia dla całej sieci czasopisma zagraniczne. Czasopisma krajowe biblioteki wydziałowe zamawiają same.

Wydawnictwa zwarte wpisywane są do jednej księgi inwentarzowej i potem przekazywane wraz z kartami katalogowymi do odpowiednich placówek. Jedyne Biblioteka Wydziału Mechanicznego posiada własny inwentarz, ale zakupów i opracowania dla tej placówki również dokonuje się centralnie.

Ze zbiorów biblioteki Politechniki Białostockiej korzystają przede wszystkim studenci i pracownicy uczelni. Ponieważ jest to największa w regionie biblioteka techniczna, z jej zbiorów korzystają również czytelnicy spoza uczelni. Liczba czytelników spoza Politechniki wzrosła szczególnie w ostatnich latach, gdy zlikwidowano wiele bibliotek zakładowych. W 1992 r. z Czytelni Ogólnej skorzystało 146 osób nie będących studentami ani pracownikami uczelni, z Wypożyczalni stale korzystało 10 takich czytelników.

Użytkownicy spoza uczelni to bardzo często absolwenci Politechniki, także studenci innych uczelni. Z bibliotek Politechniki korzystają również uczniowie szkół średnich.

METODY BADAŃ

Ocenę dostępności do zbiorów bibliotecznych, użytkownicy wyrazili w ankiecie, wypowiadając się na temat przysposobienia bibliotecznego, zbiorów, katalogów, godzin udostępniania, sposobu wypożyczania, godzin pracy Oddziału Informacji Naukowej. Materiał zebrany tą drogą będzie podstawą do poprawy pracy bibliotek w Politechnice Białostockiej.

Prócz wyników ankiety przeanalizowałam dane statystyczne za 1992 r. dotyczące zakupów, prenumeraty, liczby czytelników oraz udostępniania.

Kwestionariusze ankiety rozdałam 130 osobom, wypełniło je 119 czytelników. Podzieliłam respondentów na 4 grupy: studentów stacjonarnych (67 ankiet), studentów zaocznych (17 ankiet), pracowników dydaktycznych (28 wypowiedzi) i pracowników administracyjnych (7 ankiet).

Wśród studentów dziennych — jedna osoba reprezentowała energetykę, po 2 — rolnictwo, informatykę, automatykę i robotykę, po 3 respondentów było z elektroniki i ochrony środowiska, 5 reprezentowało inżynierię środowiska, 7 — architekturę, 10 — elektrotechnikę, 14 — budownictwo i 16 — mechanikę. Na I roku studiów było 11 osób, II — 12, III — 12, IV — 16, V — 15. Jeden student nie podał kierunku ani roku studiów.

Respondenci studiujący na studiach zaocznych nie reprezentują tak wielu kierunków jak studenci dzienni. Kontakt z nimi jest trudniejszy, gdyż rzadziej odwiedzają bibliotekę. Rozdałam więc ankiety na zajęciach jednej z grup — dlatego aż 12 osób pochodzi z II roku inżynierii środowiska. Inni zaocznicy reprezentują mechanikę — 4 i elektromechanikę — 1. Studiują oni na I roku — 1, III — 2 i IV — 2.

Pracowników uczelni nie pytałam o wydział, na którym pracują. Interesował mnie tylko charakter pracy — stąd podział na pracowników dydaktycznych i administracyjnych — gdyż implikuje on niejako stosunek do biblioteki i jej zbiorów.

Wszyscy respondenci podali w ankiecie, z których placówek bibliotecznych najchętniej korzystają. Oczywiście największą popularnością cieszą się agendy Biblioteki Głównej, poza Oddziałem Informacji Naukowej. Mniej osób korzysta z bibliotek wydziałowych, czego oczywistym powodem są ich wyspecjalizowane zbiory. Zastanawiająca jest bardzo niska frekwencja (także wśród grupy pracowników dydaktycznych) w czytelni Oddziału Informacji Naukowej (tabela 1). Na pytanie dlaczego tak się dzieje spróbuję odpowiedzieć w dalszej części pracy.

Tabela 1

Wykorzystanie placówek bibliotecznych

	Studenci stacjonarni	Studenci zaoczní	Pracownicy dydaktyczni	Pracownicy administracyjni	Razem
Wypożyczalnia Książek	42	12	15	4	73
Czytelnia Ogólna	41	14	8	4	67
Czytelnia Czasopism	19	1	18	4	42
Czytelnia Oddz. Inf. Nauk.	1	-	1	2	4
Biblioteka Wydziału Architektury	8	-	4	-	12
Biblioteka Wydziału Elektrycznego	14	1	2	1	18
Biblioteka Inst. Matemat. i Fizyki	3	-	8	-	11
Biblioteka Wydziału Mechanicznego	14	2	3	1	20
Biblioteka Wydziału Budownictwa i Inżynierii Środowiska	14	-	14	3	31

III. OMÓWIENIE WYNIKÓW BADAŃ

1. Przystosowanie biblioteczne

Omawianie wyników ankiety zacznę od przedstawienia zdania, jakie mają czytelnicy na temat szkolenia bibliotecznego. Muszą je przejść w październiku studenci I roku studiów dziennych. Jest niezbędnym warunkiem, jaki należy spełnić przed zapisaniem się do Wypożyczalni Książek. Przynosi to niezwykłe dużo pracy Oddziałowi Informacji Naukowej, który je prowadzi i stwarza spore zamieszanie między studentami i pracownikami Wypożyczalni. Jego efekty każą zastanowić się (po szkoleniu spora grupa studentów w dalszym ciągu nie umie korzystać z katalogów ani prawidłowo wypełniać rewersu) nad celowością przystosowania bibliotecznego w takiej formie, jak obecnie. Oto jak wypowiedzieli się na ten temat użytkownicy bibliotek — tabela 2:

Opinie o przysposobieniu bibliotecznym

Lp	Studenci stacjo- narni	%	Studenci zaoczni	%	Pracownicy dydakty- czni	%	Pracownicy admini- stracyjni	%	Razem	%
1 Nie mam zastrzeżeń	28	37	3	17	8	31	-	-	39	31
2 Są barierą opóźniającą pierwszy kontakt z Wypożyczalnią Książek	7	9,5	1	5,5	2	8	3	37,5	13	10
3 Powinny odbywać się nie tylko w październiku a studenci I r. mogliby być zapisywani do Wypoż. przed szkoleniem	4	5	1	5,5	2	8	3	37,5	10	8
4 Grupy szkolonych studentów są zbyt liczne	1	1,5	1	5,5	-	-	-	-	2	1,5
5 Szkoleniem powinni być objęci również studenci zaoczni	1	1,5	8	44	2	8	-	-	11	8,5
6 Zamiast szkolenia werbalnego wystarczy graficzne przedstawienie sposobu korzystania z biblioteki	27	36	3	17	7	26	1	12,5	38	30
7 Szkolenie werbalne uzupełnione przez graficzne przedstawienie sposobu korzystania z bibliot.	7	9,5	1	5,5	5	19	1	12,5	14	11
Razem 2-7	47	63	15	83	18	69	8	100	88	69
Razem 1-7	75	100	18	100	26	100	8	100	127	100

Z tabeli wynika, że stosunkowo mało osób jest zadowolonych ze szkolenia w obecnej formie (37% ogółu wypowiedzi). Znamiennie jest, że aż 44% studentów zaocznych uważa, że powinni być również objęci programem przysposobienia bibliotecznego. Najwięcej osób zastąpiło obecne szkolenie werbalne przejrzystymi planszami, umieszczonymi w pobliżu katalogów, które w każdej chwili i wszystkim użytkownikom (bez dzielenia ich na dziennych i zaocznych) wyjaśniałyby sposób dotarcia do książki.

2. Zbiory biblioteczne

Biblioteka gromadzi piśmiennictwo z zakresu nauk technicznych i przyrodniczych, w szczególności z technologii i organizacji budownictwa, konstrukcji budowlanych, drogownictwa, urządzeń sanitarnych, elektroenergetyki, przetwarzania i użytkowania energii elektrycznej, elektroniki, informatyki, maszyn i urządzeń rolniczych i spożywczych, technologii maszyn, architektury i urbanistyki, matematyki, fizyki i chemii oraz podstawowe wydawnictwa ogólne, służące jako aparat pomocniczy i źródłowy w pracach badawczych.

Pracownicy naukowci Politechniki uczestniczą w doborze i selekcji zbiorów bibliotecznycch. Jest to współpraca nieformalna, na prośbę Biblioteki lub samoistna. Pomaga ona w zaspokajaniu potrzeb lekturowych oraz doborze podręczników dla studentów.

Na koniec 1992 r. liczba wydawnictw zwartych wynosiła ogółem 164.277 woluminów. W ciągu ostatnich 3 lat liczba zakupionych książek utrzymuje się na tym samym poziomie (z małą tendencją wzrostową): 1990 — 4150 wol., 1991 — 4599, 1992 — 4671 wol. Niepokojące jest zmniejszanie się liczby nowo zaku-

pionych książek przypadających na 1 studenta: 1990 — 1,98, 1991 — 1,58, 1992 — 1,3.

Chciałam dowiedzieć się, czy jakość zbiorów jest zadowalająca. Dlatego też zadałam w ankiecie pytanie: Co sądzi Pan/i/ na temat jakości zbiorów książek w bibliotekach Politechniki Białostockiej: a/ czy znajduje Pan/i/ większość poszukiwanych pozycji, b/ książek z jakiej dziedziny według Pana/i/ brakuje najbardziej?

Odpowiedź na pytanie „a” ilustruje tabela 3.

Tabela 3

Ocena jakości księgozbioru

Czy znajduje Pan/i/ większość poszukiwanych pozycji	Studenci stacjonarni		Studenci zaoczeni		Pracownicy dydaktyczni		Pracownicy administracyjni		Razem	
		%		%		%		%		%
tak	53	79	10	59	17	65	7	100	87	74
nie	14	21	7	41	9	35	-	-	30	26
Razem	67	100	17	100	26	100	7	100	117	100

Z tabeli wynika, że większość użytkowników i to w każdej grupie czytelniczej zadowolona jest z jakości gromadzonego księgozbioru. Niestety nie jest to zadowolenie zupełne, gdyż są dziedziny, z których książek brakuje dotkliwie. Czytelnicy dali temu wyraz odpowiadając na pytanie „b”. Z odpowiedzi wynika, że najbardziej brakuje książek z informatyki, robotyki, elektroniki — 12 wypowiedzi, ekonomii, zarządzania, marketingu — 5 wypowiedzi, fizyki, matematyki, chemii — 11, architektury i budownictwa — 5, ekologii — 2, inżynierii środowiska — 2, geologii — 2, elektrotechniki — 2, prawa i historii — po jednej wypowiedzi. Jeden z pracowników naukowych skarżył się, że za mało jest materiałów z konferencji krajowych i zagranicznych; pięciu osobom doskwiera brak najnowszej literatury zagranicznej, dwunastu osobom brakuje literatury popularnonaukowej i rozrywkowej.

Ważną część zbiorów gromadzą biblioteki wydziałowe: Biblioteka Wydziału Architektury — gromadzi wydawnictwa naukowe polskie i obce z zakresu architektury i urbanistyki. Posiada bogaty zbiór przezroczy z zakresu architektury i historii sztuki. Na dzień 31.12.1992 r. posiadała 4195 wol. druków zwartych, 665 roczników czasopism i 6815 jednostek materiałów wizualnych. W 1992 r. udostępniała 35 tytułów czasopism bieżących — 25 polskich i 10 zagranicznych.

Biblioteka Wydziału Elektrycznego — gromadzi literaturę polską i obcą z zakresu elektrotechniki. Posiada normy oraz literaturę firmową z zakresu swojej specjalizacji. Na dzień 31.12.1992 miała 3992 książki i 2057 jednostek zbiorów specjalnych. Udostępniała 72 tytuły czasopism bieżących — 51 polskich i 21 zagranicznych.

Biblioteka Instytutu Matematyki i Fizyki — gromadzi wydawnictwa polskie i obce z zakresu matematyki, informatyki i fizyki. Posiada normy z zakresu swojej specjalizacji. Na koniec 1992 r. miała 7594 książek, 336 jednostek zbiorów

specjalnych, w tym 89 mikrofilmów. Udostępniła 56 tytułów czasopism bieżących — 37 polskich i 19 obcych.

Biblioteka Wydziału Mechanicznego — gromadzi wydawnictwa polskie i obce z zakresu maszyn i urządzeń rolniczych i spożywczych. Posiada normy i literaturę firmową z tych dziedzin. Na koniec 1992 r. posiadała 8692 wol. druków zwartych, 3608 czasopism i 13 047 jednostek zbiorów specjalnych, w tym 414 mikrofilmów. Udostępniła 61 tytułów czasopism bieżących — 52 polskie i 9 zagranicznych.

Biblioteka Wydziału Budownictwa i Inżynierii Środowiska — gromadzi literaturę polską i obcą z zakresu budownictwa i chemii. Posiada czasopisma z tych dziedzin oraz normy. W 1992 miała 3013 wol. druków zwartych, 7390 zbiorów specjalnych, 83 tytuły czasopism bieżących — 27 obcych i 56 polskich.

Czytelnicy wypowiedzieli się na temat zbiorów w bibliotekach wydziałowych. Mieli się zastanowić, czy biblioteki wydziałowe powinny posiadać księgozbiór: a/ ściśle specjalistyczny, b/ specjalistyczny + dziedziny pokrewne + podstawowy księgozbiór dotyczący matematyki, fizyki, chemii i nauk społecznych. Odpowiedź na te pytania ilustruje tabela 4.

Tabela 4

Zbiory w bibliotekach wydziałowych

Księgozbiór:	Studenci stacjonarni	%	Studenci zaoczeni	%	Pracownicy dydaktyczni	%	Pracownicy administracyjni	%	Razem	%
ściśle specjalistyczny	20	32	6	35	9	35	1	14	36	32
specjalistyczny + dziedziny pokrewne + matemat., fizyka, chemia + nauki społeczne	43	68	11	65	17	65	6	86	77	68
Razem	63	100	17	100	26	100	7	100	113	100

Zdecydowana większość respondentów (w każdej grupie czytelników) wolałaby, aby ściśle specjalistyczny księgozbiór w bibliotekach wydziałowych został uzupełniony przez pozycje z dziedzin pokrewnych i książki dotyczące matematyki, fizyki, chemii, również o wybrane pozycje z nauk społecznych. 68% respondentów wypowiedziało się za takim modelem księgozbioru. Podyktowane jest to wygodą i oszczędnością czasu.

Rozbudowując księgozbiór w bibliotekach wydziałowych należy jednak pamiętać, aby placówki te nie straciły charakteru bibliotek specjalistycznych. Księgozbiór uzupełniony powinien być tylko o pozycje niezbędne.

Wśród pytań dotyczących księgozbiorów bibliotek wydziałowych była prośba o ich ocenę. Tylko 28 osób zechciało wyrazić swoje zdanie na ten temat 9 — ocenia zbiory jako zadowolające; na skąpe zbiory, brak podręczników i specjalistycznych czasopism narzekało 13 osób, brak najnowszej literatury — 4. Jedna osoba korzystająca z Biblioteki Wydziału Elektrycznego chciałaby, aby obok czytelni znalazła się wypożyczalnia. Jeden z pracowników dydaktycznych uznał,

ze biblioteki wydziałowe znajdujące się przy ul. Wiejskiej należy połączyć z Biblioteką Główną.

Oddział Wydawnictw Ciągłych i Zbiorów Specjalnych posiadał na koniec 1992 r. 27 262 wol., zbiorów specjalnych ogółem 127 984. W 1992 r. zakupiono ogółem 761 tytułów czasopism, w tym 598 krajowych i 163 zagranicznych. Niestety liczba prenumerowanych tytułów czasopism od kilku lat systematycznie maleje: 1989 — ogółem 1711 — krajowych 757, zagranicznych 735; 1991 — ogółem 988 — krajowych 593, zagranicznych 395.

Na pytanie ankiety, czy liczba tytułów czasopism jest wystarczająca, odpowiedzi odnośnie czasopism polskich udzieliło 100 osób, zaś zagranicznych 91. Z liczby czasopism polskich większość respondentów jest zadowolona — 61%, ale odnośnie czasopism zagranicznych krytycznie wypowiedziała się większość — 52% respondentów. Ogółem głosów „tak” było 106 i aż 85 „nie”. Ilustruje to tabela nr 5.

Tabela 5

Ocena zbiorów czasopism.

Czy liczba tytułów czasopism:		Studenci stacjonarni		Studenci zaoczni		Pracownicy dydaktyczni		Pracownicy administracyjni		Razem	
			%		%		%		%		%
polskich jest wystarczająca	tak	33	63	6	40	17	65	6	86	62	62
	nie	19	73	9	60	9	35	1	14	38	38
Razem		52	100	15	100	26	100	7	100	100	100
zagranicznych jest wystarczająca	tak	26	57	7	47	8	33	3	50	44	48
	nie	20	43	8	53	16	67	3	50	47	52
Razem		46	100	15	100	24	100	6	100	91	100

Czytelnicy poszukują najbardziej z dziedziny czasopism: Informatyki, elektroniki, architektury i budownictwa, ochrony środowiska, sztuki, ekonomii, biznesu, oczywiście czasopism zagranicznych i także katalogów firm zagranicznych. Dużo wypowiedzi dotyczyło braku tytułów czasopism popularnonaukowych i o tematyce ogólnej.

Na znaczne zmniejszenie tytułów czasopism jak i zakupów druków zwartych wpłynęła zła kondycja finansowa uczelni.

3. Katalogi

Podstawowym źródłem informacji o zbiorach jest katalog biblioteczny Katalog „przyjazny” czytelnikowi obejmujący wszystkie zgromadzone w bibliotece zbiory oraz czynny odpowiednią ilość godzin, stwarza dobre warunki dostępności do poszukiwanej literatury.

W Bibliotece Głównej znajdują się katalogi centralne obejmujące całość zbiorów zwartych znajdujących się w sieci bibliotek oraz wydawnictwa periodyczne i częściowo zbiory specjalne znajdujące się w Czytelni Czasopism i Zbiorów Specjalnych. Są to katalogi alfabetyczny, rzeczowy według UKD, katalog literatury firmowej, kartoteka nowości.

Sale katalogowe znajdują się na pierwszym piętrze, podczas gdy Wypożyczalnia Książek i Czytelnia są na parterze; czynne są, poza sobotą, w godzinach pracy Wypożyczalni (poniedziałek, środa, czwartek, sobota 10.00-15.00, wtorek, piątek 10.00-18.00). Umieszczenie ich w pewnym oddaleniu od placówek udostępniania oraz ograniczenie godzin otwarcia utrudnia czytelnikowi dostęp do literatury. Ogranicza czas zamawiania książek i niejednokrotnie uniemożliwia dostęp do potrzebnej lektury w Czytelni Ogólnej (Czytelnia Ogólna udostępni również znajdujący się aktualnie na półkach księgozbiór Wypożyczalni; zamknięcie katalogu o 15.00 lub 18.00 uniemożliwia dostęp do niego). Oto co sądzą użytkownicy na temat lokalizacji i godzin otwarcia katalogów. Tabela 6 i 7.

Tabela 6

Opinie o lokalizacji katalogów

Gdzie powinien znajdować się katalog centralny	Lp	studenci stacjonarni	%	studenci zaoczni	%	pracownicy dydaktyczni	%	pracownicy administracyjni	%	Razem	%		
		w oddzielnym pomieszczeniu oddalonym od Wypożyczalni Książek i Czytelni Ogólnej	1	17	28	1	6	9	36	3	50	30	27
		na korytarzu w pobliżu Wypożyczalni Książek i Czytelni Ogólnej	2	38	61	11	69	14	56	3	50	66	61
		Inne propozycje*	3	7	11	4	25	2	8	-	-	13	12
		Razem 2-3		45	72	15	94	16	64	3	50	79	73
Razem 1-3		62	100	16	100	25	100	6	100	109	100		

* W oddzielnym pomieszczeniu w pobliżu Wypożyczalni Książek i Czytelni Ogólnej

Czas otwarcia katalogów

katalog centralny powinien być czynny:	Studenci stacjonarni	%	Studenci zaoczni	%	Pracownicy dydaktyczni	%	Pracownicy administracyjni	%	Razem	%	
	w godzinach pracy Wypożyczalni Książek	18	30	6	43	6	24	3	43	33	31
	poza godzinami pracy Wypożyczalni Książek, do godzin wieczornych	42	70	8	57	19	76	4	57	73	69
Razem	60	100	14	100	25	100	7	100	106	100	

Znaczna większość czytelników wolałaby mieć katalogi w pobliżu Czytelni i Wypożyczalni (73%) i chciałyby, aby był on otwarty aż do godzin wieczornych (69%).

Zbiory sieci bibliotecznej ujęte są w katalogach alfabetycznych i rzeczowym znajdujących się w bibliotekach wydziałowych oraz poszczególnych agendach Biblioteki Głównej.

Zapytałam w ankiecie, czy należy wprowadzić nowe rodzaje katalogów? Odpowiedź ilustruje tabela 8.

Tabela 8

Czy należy wprowadzić nowe rodzaje katalogów?

Czy należy wprowadzić inne rodzaje katalogów	Studenci stacjonarni	%	Studenci zaoczni	%	Pracownicy dydaktyczni	%	Pracownicy administracyjni	%	Razem	%
	tak	5	8	1	6	5	19	1	14	12
nie	59	92	16	94	22	81	6	86	103	90
Razem	64	100	17	100	27	100	7	100	115	100

Zdecydowana większość użytkowników zadowolona jest z katalogów prowadzonych w bibliotekach Politechniki Białostockiej. Należy dodać, że są to katalogi tradycyjne, kartkowe. Część respondentów zauważyła (szczególnie w grupie pracowników dydaktycznych), że katalogi wymagają komputeryzacji. Ułatwi to znacznie wyszukiwanie potrzebnej literatury.

4. Udostępnianie

Na koniec 1992 r. w wypożyczalni sieci bibliotek Politechniki Białostockiej zarejestrowano ogółem 2147 czytelników, w tym 1915 studentów, 222 pracowników uczelni i 10 czytelników spoza szkoły (w Bibliotece Wydziału Mechanicznego zarejestrowano 211 czytelników: 127 studentów i 39 pracowników). Liczba studentów na koniec tego roku wynosiła 3676, z Wypożyczalni korzystało więc 52% studentów.

Wypożyczono ogółem 28 416 jednostek (23 376 w Wypożyczalni Książek, 4006 w Bibliotece Wydziału Mechanicznego, 84 w Wypożyczalni Międzybibliotecznej, 620 w Czytelni Czasopism i Zbiorów Specjalnych, 330 w Oddziale Informacji Naukowej)

Czytelnie w całej sieci odwiedziło 34 433 użytkowników, w tym Czytelnię Ogólną — 16 025, Czytelnię Czasopism i Zbiorów Specjalnych — 4038, czytelnię

Tabela 9

Godziny pracy Wypożyczalni Książek

Czy odpowiadają Panu/i godziny otwarcia Wypożyczalni Książek		Studenci stacjonarni		Studenci zaoczeni		Pracownicy dydaktyczni		Pracownicy administracyjni		Razem	%
			%		%		%		%		
	tak	56	85	6	35	20	74	6	100	88	76
	nie	10	15	11	60	7	26	-		28	24
	Razem	66	100	17	100	27	100	6		116	100
Czy Wypożyczalnia Książek powinna być czynna w soboty	tak	53	79	16	94	18	67	3	43	90	76
	nie	14	21	1	6	9	33	4	57	28	24
	Razem	67	100	17	100	27	100	7	100	118	100

79 respondentów wypowiedziało się na temat godzin otwarcia Wypożyczalni w soboty. Spośród nich — 58 uważało, że powinna być ona czynna w godzinach przedpołudniowych (do 15.00 — 16.00), 21 zaś wołałoby uczęszczać do niej po południu, nawet do godz. 20.00

Respondenci wypowiedzieli się również na temat godzin otwarcia bibliotek wydziałowych. Tu również stwierdzają, chociaż mniej zdecydowanie niż w przypadku Wypożyczalni, że odpowiadają im godziny pracy placówek. Również zdecydowana większość uważa, że należy otworzyć te biblioteki w soboty. Tabela 10.

Tabela 10

Godziny pracy bibliotek wydziałowych.

Czy należy zmienić godziny pracy bibliotek wydziałowych		Studenci stacjonarni		Studenci zaoczeni		Pracownicy dydaktyczni		Pracownicy administracyjni		Razem	%
			%		%		%		%		
	tak	25	68	4	25	10	40	2	28	41	36
	nie	40	62	12	75	15	60	5	72	72	64
	Razem	65	100	16	100	25	100	7	100	113	100
Czy biblioteki wydziałowe powinny być czynne w soboty	tak	42	63	15	88	17	68	2	28	76	66
	nie	25	37	2	12	8	32	5	72	40	34
	Razem	67	100	17	100	25	100	7	100	116	100

Na pytanie, czy biblioteki wydziałowe powinny pracować we wszystkie soboty miesiąca, czy tylko te, w których odbywają się zajęcia studentów zaocznych, większość (67%) respondentów opowiedziało się za otwarciem tych placówek we wszystkie soboty. W grupie studentów dziennych aż 82% wypowiedziało się za udostępnianiem we wszystkie soboty. Tabela 11.

Tabela 11

Opinie o pracy bibliotek wydziałowych w soboty

Czy biblioteki wydziałowe powinny pracować:	we wszystkie soboty miesiąca?	Studenci stacjonarni	%	Studenci zaocznicy	%	Pracownicy dydaktyczni	%	Pracownicy administracyjni	%	Razem	%
		31	82	8	62	7	44	-	-	46	67
		7	18	5	38	9	56	2	100	23	33
Razem		38	100	13	100	16	100	2	100	69	100

Spytalam również, czy Czytelnia Ogólna i Czytelnia Czasopism i Zbiorów Specjalnych czynne są odpowiednią liczbą godzin. Respondenci w większości stwierdzili, że odpowiadają im godziny pracy tych placówek.

Tabela 12

Godziny pracy Czytelni Ogólnej i Czytelni Czasopism i Zbiorów Specjalnych

Czy Czytelnia Ogólna czynna jest odpowiednią liczbę godzin?		Studenci stacjonarni	%	Studenci zaocznicy	%	Pracownicy dydaktyczni	%	Pracownicy administracyjni	%	Razem	%
		tak	56	84	10	62	21	84	7	100	94
nie	11	16	6	38	4	16	-	-	21	18	
Razem		67	100	16	100	25	100	7	100	115	100

Czy Czytelnia Czasopism czynna jest odpowiednią liczbę godzin?		Studenci stacjonarni	%	Studenci zaocznicy	%	Pracownicy dydaktyczni	%	Pracownicy administracyjni	%	Razem	%
		tak	56	93	13	81	21	81	7	100	97
nie	4	7	3	19	5	19	-	-	12	11	
Razem		60	100	16	100	26	100	7	100	109	100

Pomimo, że większości respondentów odpowiadają godziny otwarcia placówek (poza sobotami oczywiście), wydaje się, że niepokojący jest fakt, iż aż 48% studentów nie korzysta z Wypożyczalni.

Ankieta przeprowadzona była wśród studentów, którzy korzystają z usług Biblioteki. Wydaje się, że ci, którym jest ona niezbędna przyzwyczaili się do godzin jej pracy i uznali je za odpowiednie.

Odpowiedzi czytelników przekonują, że należy przeanalizować godziny pracy placówek bibliotecznych i uczynić je bardziej dogodnie dla wszystkich potencjalnych użytkowników.

Prześledźmy teraz jak odbywa się udostępnianie w poszczególnych placówkach sieci bibliotek Politechniki Białostockiej.

Aby zostać czytelnikiem Wypożyczalni Książek i Biblioteki Wydziału Mechanicznego, należy uzyskać kartę biblioteczną. Kartę biblioteczną otrzymuje się po okazaniu dowodu tożsamości:

- przez studentów — legitymacji studenckiej lub indeksu,
- przez pracowników — legitymacji pracowniczej,
- przez inne osoby — dowodu osobistego.

Warunkiem otrzymania karty bibliotecznej przez studentów I roku studiów dziennych jest uczestnictwo w zajęciach przysposobienia bibliotecznego. Karta biblieczna jest ważna na okres roku akademickiego. W nowym roku akademickim należy uzyskać prolongatę jej ważności po okazaniu aktualnego dowodu tożsamości.

Czytelnik zamawia książki wypełniając rewers, który po podpisaniu, z chwilą otrzymania książki, staje się dowodem wypożyczenia. Wypełnione rewersy czytelnicy składają do skrzynek umieszczonych w sali katalogowej lub Wypożyczalni. Rewersy realizowane są co godzinę. Z chwilą dużego ruchu czytelniczego czas ten może być wydłużony. Książki oczekują na czytelnika w Wypożyczalni 14 dni, po tym czasie zwracane są do magazynów.

Czytelnik — student ma prawo wypożyczyć jednocześnie 10 książek na okres jednego semestru. W wypadku, gdyby potrzebne były w dalszym ciągu, może je prolongować, przynosząc bibliotekarzowi książki bądź ich sygnatury.

Pracownicy uczelni mogą wypożyczać nieograniczoną liczbę książek na okres jednego roku.

Użytkownicy spoza uczelni wypożyczają 2 książki na 1 miesiąc. Czeka ich również pewna niedogodność — za każdą wypożyczoną książkę zobowiązani są zapłacić kaucję. Biblioteka nie ma innych możliwości ściągnięcia od tych czytelników przetrzymywanych książek.

Respondenci ankiety mieli wypowiedzieć się, czy sposób zamawiania książek jest według nich właściwy, czy ilość książek, które jednocześnie można wypożyczyć jest wystarczająca i czy czas jaki książki oczekują na czytelnika nie jest zbyt krótki.

Sposób zamawiania jest według ankietowanych właściwy — na 116 wypowiedzi, 92 były pozytywne (97%). Czytelnicy, którzy na to pytanie odpowiedzieli „nie” uważają, że książki powinno otrzymać się natychmiast. Natychmiastowa powinna być też odpowiedź na pytanie, czy dana pozycja znajduje się na półce. Zdaniem czytelników wprowadzenie komputerów i magnetycznych kart bibliotecznych znacznie usprawniłoby pracę Wypożyczalni.

Zdania na temat liczby książek, które jednocześnie można wypożyczyć były podzielone: na 115 wypowiedzi — 63 „tak” i 52 „nie”. Czytelnicy, którzy uznali, że ilość wypożyczonych egzemplarzy jest zbyt mała, chcieli zwiększyć ją do 15 lub 20.

Na pytanie dotyczące oczekiwania książki na czytelnika, zdecydowana większość respondentów — 89% — odpowiedziała, że jest on wystarczający.

Czytelnicy, którzy chcą korzystać z wypożyczalni w Bibliotece Wydziału Mechanicznego, powinni wcześniej uzyskać kartę biblioteczną w Wypożyczalni Książek Biblioteki Głównej. Na tej podstawie BMW przyjmuje ich w poczet swoich czytelników. Czytelnik zamawia książki wypełniając rewers. Ponieważ katalogi i magazyn znajdują się w pobliżu wypożyczalni a ruch czytelnicy stosunkowo niewielki — książki otrzymuje się natychmiast. Liczba wypożyczonych woluminów i czas przetrzymywania ich jest taki sam, jak w Bibliotece Głównej.

Ze zbiorów Czytelni Ogólnej, Czytelni Czasopism i Zbiorów Specjalnych, czytelni bibliotek wydziałowych mogą korzystać wszyscy chętni. Wystarczy, aby wpisali się do książki odwiedzin i w zastaw za udostępnione książki zostawili dowód tożsamości.

Użytkownicy Czytelni Ogólnej mają wolny dostęp do księgozbioru podręcznego znajdującego się na sali Czytelni. Na pozostałe zbiory należy złożyć zamówienie u dyżurującego bibliotekarza. Zamówione materiały zostają natychmiast przyniesione przez magazyniera. Do wykorzystania w Czytelni można także zamówić książki z magazynów Wypożyczalni.

Tabela 13

Opinie o warunkach wypożyczenia

Czy sposób zamawiania książek jest właściwy?	Studenci stacjonarni		Studenci zaocznicy		Pracownicy dydaktyczni		Pracownicy administracyjni		Razem		
		%		%		%		%		%	
tak	52	78	14	82	21	84	5	71	92	79	
nie	15	22	3	18	4	16	2	29	24	21	
Razem	67	100	17	100	25	100	7	100	116	100	
Czy ilość książek, które jednocześnie można wypożyczyć jest wystarczająca?	tak	32	48	7	41	17	68	7	100	63	55
	nie	34	52	10	59	8	32	-	-	52	45
	Razem	66	100	17	100	25	100	7	100	115	100
Czy czas, jaki książka oczekuje na czytelnika jest wystarczający?	tak	61	91	13	76	24	89	7	100	105	89
	nie	6	9	4	24	3	11	-	-	13	11
	Razem	67	100	17	100	27	100	7	100	118	100

W Czytelni Czasopism i Zbiorów Specjalnych czytelnicy mogą korzystać sami z czasopism bieżących i księgozbioru podręcznego. Z czasopism z lat dawnych oraz ze zbiorów specjalnych można korzystać tylko za pośrednictwem bibliotekarza. Zamówienia realizowane są natychmiast. Pracownicy naukowci uczelni mogą wypożyczać poza Czytelnią roczniki czasopism z lat dawnych oraz wieloegzemplarzowe normy i literaturę firmową na okres dwóch tygodni.

Czytelnicy bibliotek wydziałowych mogą korzystać sami tylko z czasopism bieżących i księgozbioru podręcznego. Zamówione książki i czasopisma przynoszone są natychmiast przez bibliotekarza. Z roczników czasopism z lat dawnych w części bibliotek (Biblioteka Wydziału Elektrycznego, Biblioteka Instytutu Matematyki i Fizyki) nie można korzystać, gdyż ze względu na szczupłość miejsca znajdują się one w Czytelni Czasopism i Zbiorów Specjalnych.

Czytelnie udostępniające swe zbiory na miejscu spotykają się z problemem tzw. wypożyczania na weekend. Czytelnicy nie zawsze zdążą skorzystać z potrzebnej literatury w godzinach otwarcia placówki. Bibliotekarze często ulegają prośbom i po zostawieniu dowodu tożsamości przez czytelnika, wypożyczają potrzebne materiały na zewnątrz. Należałoby spowodować, aby potrzebną literaturę, oczywiście po spełnieniu pewnych warunków, można było oficjalnie wypożyczyć czytelnikowi. Zadałam swoim respondentom pytanie, co sądzą na ten temat. Zdecydowana większość — 95% uważa, że czytelnie powinny wypożyczać swe zbiory na weekend. Tabela 14.

Tabela 14

Wypożyczenie na weekend

Czy biblioteki powinny wypożyczać swoje zbiory na weekend	Studenci stacjonarni	%	Studenci zaoczeni	%	Pracownicy dydaktyczni	%	Pracownicy administracyjni	%	Razem	%
	tak	63	94	14	88	27	100	7	100	111
nie	4	6	2	12	-	-	-	-	6	5
Razem	67	100	16	100	27	100	7	100	117	100

5. Informacja naukowa

Organizatorem i koordynatorem działalności informacyjnej w Bibliotece jest Oddział Informacji Naukowej. Obsługuje on w zakresie informacji i dokumentacji przede wszystkim własną uczelnię. Udziela informacji bibliotecznych, katalogowych i rzeczowych. Prowadzi działalność instrukcyjno-szkoleniową w zakresie przysposobienia bibliotecznego studentów pierwszych lat studiów stacjonarnych, opracowuje kartoteki: publikacji pracowników Politechniki Białostockiej, wycinzków prasowych, kartotekę zestawień tematycznych, kartotekę kart informacyj-

nych oraz sprawozdań z zagranicznych podróży pracowników Politechniki Białostockiej, kartotekę konferencji, zjazdów, narad, sympozjów naukowych.

Oddział posiada księgozbiór informacyjny, na który składają się encyklopedie, słowniki, informatory, bibliografie oraz wydawnictwa z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Oddział Informacji Naukowej w 1992 r. wykonał 482 opisy bibliograficzne pierwotne, w tym — 291 publikacji pracowników, 86 prac naukowo-badawczych, 3 zestawień tematycznych, 102 wycinków prasowych poza tym 172 analizy dokumentacyjne, w tym — 139 do systemu „Konferencje”, 33 prace naukowo-badawcze SYNABA.

Wypożyczono na zewnątrz 131 woluminów wydawnictw zwartych, 103 czasopisma i 96 jednostek zbiorów specjalnych.

Z czytelnicy mającej 8 miejsc skorzystało 80 osób, którym udostępniono 220 jednostek zbiorów: 82 zwartych i 138 czasopism. Udostępniono również 528 kopii (514 spisów treści i 14 artykułów).

Godziny otwarcia Oddziału Informacji Naukowej dla czytelników są chyba niezbyt dogodnie (poniedziałek-piątek 9.00-15.00). Większość respondentów stwierdziła, że Oddział powinien pracować do godz. 20.00

W punkcie „Inne uwagi” 2 osoby stwierdziły, że wystarczy jeden popołudniowy dyżur w tygodniu, jedna uważa, że Oddział Informacji Naukowej powinien być umiejscowiony w bezpośrednim sąsiedztwie Czytelnicy Ogólnej. Jeden z pracowników naukowych zauważył, że Oddział Informacji nie spełnia jego oczekiwań, inny stwierdził, że wystarczy, aby pracował co drugi dzień.

Wydaje się, że Oddział Informacji Naukowej pracuje według negatywnego wzorca biblioteki Eco. Jego czas pracy pokrywa się z czasem zajęć na uczelni (większość zajęć odbywa się do godz. 16). Uniemożliwia to wielu osobom dotarcie do kartotek i informacji, które przygotowuje.

Tabela15

Godziny pracy Oddziału Informacji Naukowej

Oddział Informacji Naukowej powinien pełnić dyżury w godzinach:	Studenci stacjonarni	Studenci zaoczeni	Pracownicy dydaktyczni	Pracownicy administracyjni	Razem
	9-15	13	5	13	3
9-20	37	9	9	3	56
także w soboty 9-15	15	5	5	2	25

Oddział Informacji powinien reklamować swą działalność wśród czytelników. Przede wszystkim powinien zostać opracowany informator o pracach wykonywanych przez Oddział. Informator powinien zawierać proste komunikaty, o tym co Oddział Informacji Naukowej oferuje i w jakich warunkach można z oferty skorzystać. Informatory powinny znajdować się we wszystkich pomieszczeniach bibliotecznych odwiedzanych przez czytelników — katalogach, wypożyczalniach i czytelnich.

IV. AUTOMATYZACJA BIBLIOTEKI

Respondenci odpowiadający na pytania ankiety niejednokrotnie zauważali (szczególnie przy pytaniach dotyczących katalogów i sposobu wypożyczeń w Bibliotece Głównej), że automatyzacja Biblioteki znacznie ułatwi użytkownikom korzystanie z jej zbiorów.

Kierownictwo Biblioteki Głównej Politechniki Białostockiej postanowiło podjąć trud komputeryzacji. Zdecydowano się na zakup zintegrowanego systemu bibliotecznego ALEPH. Podpisano wstępną umowę, biblioteka otrzymała „Kwestionariusz dla nowych użytkowników systemu ALEPH”, który umożliwi zrozumienie struktury i budowy systemu. Uiszczono dopiero pierwszą ratę i w związku z trudnościami finansowymi, instalacja ALEPHA przesunęła się na drugie półrocze 1994 r. Wiąże się z tym również uzyskanie pieniędzy na zakup sprzętu, jaki jest wymagany przy jego instalacji.

Sprawą najpilniejszą stało się tworzenie bazy, która oprócz przyśpieszenia automatyzacji, pozwoli później na sprawdzenie zainstalowanego systemu zintegrowanego. Zakupiono w tym celu oprogramowanie MAK, który powstał w 1991 r. w Bibliotece Narodowej. Ważne również jest to, że MAK może przetwarzać dane utrzymywane w innych systemach. Natomiast baza danych od samego początku może być obiektem przeszukiwania.

System MAK wdrażany będzie etapami. Po przeszkoleniu administracyjnym systemu, następne prace będą dotyczyły formatu zapisu danych, który z pewnością będzie pochodną formatu Przewodnika Bibliograficznego, co pozwoli na przejmowanie gotowych opisów i uzupełnianie ich tylko sygnaturą i numerem inwentarzowym.

Bank danych Biblioteki Głównej będzie się składał z baz katalogowych i baz bibliograficznych. Oprócz bazy katalogowej w postaci komputerowej będzie prowadzony katalog kartkowy.

Całość prac związanych z prowadzeniem systemu MAK wiąże się z niewielką reorganizacją. Pracownicy Oddziału Opracowania będą opracowywać książki alfabetycznie i rzeczowo, a administrator będzie tworzył zbiory archiwalne.

W Oddziale Informacji Naukowej jeden z pracowników będzie tworzył bazę „Prace naukowo-badawcze pracowników Politechniki Białostockiej”. Bazy będą tworzone na dwóch PC-486 jakie obecnie posiada Biblioteka Główna.

Po spodziewanym dofinansowaniu dokupiony będzie sprzęt wymagany przy instalacji ALEPHA.

Wprowadzenie systemu ALEPH będzie wymagało pewnych przygotowań ze strony Biblioteki. Przede wszystkim należy dokonać analizy systemowej Biblioteki.

Obecnie w systemie ALEPH dostępne są następujące funkcje:

1. wyszukiwanie,
2. katalogowanie,
3. kartoteka haseł wzorcowych,
4. kontrola wypożyczeń,
5. kontrola czasopism,
6. gromadzenie,
7. wypożyczenie międzybiblioteczne,
8. poczta elektroniczna,
9. statystyka,
10. zarządzanie zbiorami obrazów graficznych wczytanych za pomocą skanera

Po zainstalowaniu sprzętu utworzy się sieć działającą w systemie UNIX. Terminale zainstalowane będą w Oddziale Gromadzenia i Opracowania, Oddziale Informacji Naukowej, Wypożyczalni Książek, Czytelni Ogólnej, Oddziale Czasopism i Zbiorów Specjalnych, bibliotekach wydziałowych. Obecnie podział obowiązków nie będzie się już opierał na różnicach pomiędzy materiałami gromadzonymi przez Bibliotekę lub lokalizacji poszczególnych działów bibliotecznych. System zintegrowany oferuje dużą elastyczność. Gromadzenie i opracowanie mogą być połączone, aby uniknąć dublowania prac.

Planowana organizacja pracy po wprowadzeniu ALEPHA będzie na początku podobna do pracy w systemie MAK. Pierwszy etap prac powinien służyć dalszej budowie bieżącej bazy książek. Baza nowych nabytków będzie mogła być wykorzystywana do wydruku wykazów nabytków, gromadzenia różnych form działalności informacyjnej o posiadanych zbiorach.

Planuje się założenie następujących baz zbiorów własnych: książek, czasopism, literatury firmowej i norm. Natomiast w Oddziale Informacji Naukowej m.in. kartoteki publikacji pracowników Politechniki Białostockiej, kartoteki wycinków prasowych, prac naukowo-badawczych Politechniki Białostockiej, jak również dalsze prowadzenie, lecz w formie zautomatyzowanej Centralnego Katalogu Materiałów Pokonferencyjnych.

Jeżeli chodzi o wypożyczenie, to system realizuje takie funkcje jak wypożyczenie, zwroty, zapisy nowych użytkowników, modyfikacje statusu użytkownika.

W celu usprawnienia rejestracji danych wprowadzonych do systemu wykorzystana się kody kreskowe. Czytelnicy otrzymują kartę identyfikacyjną, na której będzie numer użytkownika zapisany również w kodzie kreskowym.

Biblioteka Główna musi jednocześnie zaplanować szkolenia pracowników oraz studentów. Może to mieć charakter seminariów lub wyjazdów na praktyki do innych bibliotek (jeżeli chodzi o pracowników).

V. WNIOSKI KOŃCOWE

Jakie działania powinni podjąć pracownicy Biblioteki, aby poprawić skuteczność działalności jej agend, aby przyciągnąć 48% studentów pozostających poza zasięgiem, jak uzmysłowić władzom jej potrzeby?

Działania te podzieliłabym na dwie grupy:

Zewnętrzne:

a) promocja Biblioteki na uczelni — uzmysłowienie użytkownikom i potencjalnym użytkownikom wszystkich form jej działalności, a władzom zamierzeń i potrzeb,

b) reklama działalności Biblioteki na terenie miasta — zachęcanie potencjalnych czytelników z miasta do korzystania z jej zbiorów; zabieganie poprzez reklamę o sponsorów.

Wewnątrzbiblioteczne — mające na celu natychmiastowe poprawienie skuteczności działania na rzecz użytkowników

Promocja Biblioteki na uczelni i w mieście:

1. Wydanie informatora o Bibliotece zawierającego wiadomości o strukturze sieci bibliotek, usługach i zbiorach bibliotecznych oraz o lokalizacji, porach otwarcia i zasadach korzystania uzupełniony charakterystyką katalogów.

2. Wydanie informatora o pracach Oddziału Informacji Naukowej, którego potrzebę akcentowałam już wcześniej.

3. Wydanie ulotki charakteryzującej ogólne reguły korzystania z biblioteki, a następnie przedstawiające kolejne agendy. Ulotki muszą być rozłożone w miejscach uczęszczanych przez studentów, mają zachęcać ich do korzystania z Biblioteki.

4. Stwarzanie na uczelni dobrego klimatu wokół Biblioteki. Regularne zwoływanie zebrań Rady Bibliotecznej, które przybliżą uczestnikom tych spotkań, a są nimi pracownicy naukowcy, problemy działalności Biblioteki w najdrobniejszych szczegółach.

5. Opracowanie programu pracy Biblioteki — adresowanego do władz uczelni i ewentualnych sponsorów. Uświadomi im on szeroki rejestr zamierzeń, z którego zazwyczaj nie zdają sobie sprawy.

6. Przystosowanie biblioteczne — w obecnej postaci — zbiorowego omówienia sposobu korzystania z Biblioteki — jest niewystarczające. Należy wprowadzić takie formy szkolenia (np. tablice informacyjne, afisze, ulotki), aby użytkownik w każdej chwili mógł uzupełnić swą wiedzę o Bibliotece, a czytelnicy pozbawieni szkolenia obowiązkowego mogli również bez kłopotów korzystać z jej zbiorów.

7. Promowanie Biblioteki w prasie i radiu — w czasopiśmie „Impuls”, wydanym przez studentów Politechniki Białostockiej i radiu „Akadera” będącym własnością uczelni; także zamieszczanie wiadomości o pracy Biblioteki w prasie o zasięgu regionalnym i Radiu Białystok.

Działania wewnątrzbiblioteczne:

1. Należy zastanowić się nad dalszym utrzymywaniem trzech bibliotek w niewielkiej od siebie odległości (Biblioteka Instytutu Matematyki i Fizyki, Biblioteka Wydziału Budownictwa i Inżynierii Środowiska, Biblioteka Główna).

W sytuacji, gdy biblioteki borykają się z ogromnymi kłopotami finansowymi i kadrowymi, utrzymywanie dwóch małych bibliotek (gdzie obsada kadrowa z powodu braku pieniędzy też jest niewystarczająca), dublowanie często księgozbioru i czasopism (Czytelnia Czasopism i Zbiorów Specjalnych również znajduje się w niewielkiej od nich odległości), wydaje się być rozrzutnością. Zaszczędzone pieniądze można wykorzystać w Bibliotece Głównej i innych bibliotekach wydziałowych np. na zatrudnienie nowych pracowników, aby:

2. Zmienić czas otwarcia placówek bibliotecznych

— wydłużyć do godzin wieczornych pracę Wypożyczalni Książek i czytelni wydziałowych,

— otworzyć Wypożyczalnię Książek i biblioteki wydziałowe w soboty,

— wydłużyć do godz. 20.00 czas otwarcia pracy Oddziału Informacji Naukowej.

3. Zmienić lokalizację katalogów centralnych. Należy przenieść je w pobliże Wypożyczalni Książek i Czytelni Ogólnej. Jeżeli umieszczone zostały na korytarzu, zniknąłby problem otwierania ich dla czytelników w określonych godzinach.

4. Wprowadzenie nowych usług dla czytelników — np. kserograficznych. Kserografy powinny znajdować się w każdej placówce bibliotecznej. Jest to szczególnie istotne w czasach, gdy biblioteki kupują coraz mniej książek w stosunku do liczby studentów. Kserokopie przybliżają dostęp użytkownika do książki.

VI. KWESTIONARIUSZ ANKIETY

ANKIETA

Ankieta została opracowana celem uzyskania opinii Pana/i o funkcjonowaniu sieci bibliotek w Politechnice Białostockiej. Ankieta spełni swoje zadanie, jeśli uzyskane informacje będą rzetelne i prawdziwe. O takie wypowiedzi serdecznie prosimy.

Materiał uzyskany tą drogą zostanie wykorzystany do analizy pracy bibliotek w Politechnice Białostockiej i poprawy ich funkcjonowania.

I. Studenci

1. Kierunki studiów:

2. Rok studiów

3. Studia: a. stacjonarne b. zaoczne¹

II. Pracownicy¹

1. Dydaktyczni

2. Administracyjni

III. Z której/ych/ biblioteki/ek/ korzysta Pan/i/ najczęściej¹

Biblioteka Główna:

1. Wypożyczalnia Książek

2. Czytelnia Ogólna

3. Czytelnia Czasopism

4. Czytelnia Oddziału Informacji Naukowej

Biblioteki wydziałowe:

1. Biblioteka Wydziału Architektury /BWA/

2. Biblioteka Wydziału Elektrycznego /BWE/

3. Biblioteka Instytutu Matematyki i Fizyki /BWF/
4. Biblioteka Wydziału Mechanicznego /Księgozbiór z zakresu maszyn i urządzeń rolnospożywczych /BWM/
5. Biblioteka Wydziału Budownictwa i Inżynierii Środowiska

IV. Przysposobienie biblioteczne

Co sądzi Pan/i na temat szkolenia bibliotecznego, które zobowiązani przejść w październiku wszyscy studenci I roku studiów dziennych:¹

1. nie mam zastrzeżeń
2. są barierą opóźniającą pierwszy kontakt z Wypożyczalnią Książek
3. powinny odbywać się nie tylko w październiku, a studenci I roku mogliby być zapisywani do Wypożyczalni przed szkoleniem
4. grupy szkolonych studentów są zbyt liczne
5. szkoleniem powinny być objęci również studenci zaoczeni
6. zamiast szkolenia werbalnego wystarczy graficzne przedstawienie sposobu korzystania z katalogu, odczytywanie sygnatur, wypełniania rewersów, wypożyczania książek
7. szkolenie werbalne powinno być uzupełnione przez szczegółowe, graficzne przedstawienie sposobu korzystania z katalogu, odczytywania sygnatur, wypełniania rewersów, wypożyczania książek
8. inne uwagi

V. Zbiory

1. Co sądzi Pan/i na temat jakości zbiorów książek w bibliotekach Politechniki Białostockiej?

- a. Czy znajduje Pan/i większość poszukiwanych pozycji?¹
 - a. tak
 - b. nie
 - b. Książek z jakiej dziedziny według Pana/i brakuje najbardziej?
 - c. Inne uwagi
2. Zdaniem Pana/i biblioteki wydziałowe powinny posiadać księgozbiór:
- a. ściśle specjalistyczny
 - b. specjalistyczny + dziedziny pokrewne + podstawowy księgozbiór dotyczący matematyki, fizyki, chemii, nauk społecznych
3. Jakie uwagi ma Pan/i na temat zbiorów książek w bibliotece wydziałowej, z której Pan/i korzysta. Proszę podać nazwę biblioteki.
4. Jakie uwagi ma Pan/i na temat zbiorów czasopism w Czytelnicy Czasopism?
- a. Czy ilość tytułów czasopism:¹
 - polskich jest wystarczająca
 - zagranicznych jest wystarczająca
 - a. tak
 - b. nie
 - b. Czasopism z jakich dziedzin brakuje według Pana/i najbardziej?
 - c. Inne uwagi

VI. Katalogi

1. W skład katalogów centralnych wchodzi katalog alfabetyczny, rzeczowy według UKD, katalog literatury firmowej, kartoteka nowości.

Czy zdaniem Pana/i należy wprowadzić inne rodzaje katalogu?¹

- a. tak
- b. nie

Jeżeli odpowiedział/a Pan/i tak, proszę podać jakie

2. Zdaniem Pana/i, gdzie powinien znajdować się katalog centralny zbiorów Politechniki Białostockiej:

- a. w oddzielnym pomieszczeniu, oddalonym od Wypożyczalni i Czytelnicy Ogólnej
 - b. na korytarzu w pobliżu Wypożyczalni i Czytelnicy Ogólnej
3. Zdaniem Pana/i katalog centralny powinien być czynny¹
- a. w godzinach pracy Wypożyczalni Książek
 - b. również poza godzinami pracy Wypożyczalni, do godzin wieczornych
4. Inne uwagi

BIBLIOTEKA SZKOLNA LICEUM OGÓLNOKSZAŁCĄCEGO IM. J. ŚNIADECKIEGO W WYSZOGRODZIE W OCZACH NAUCZYCIELI

1. WSTĘP

Tematem pracy jest ocena efektywności funkcjonowania biblioteki szkolnej, na podstawie badania nauczycieli zatrudnionych w szkole, którzy byli grupą oceniającą.

W czasie swojej pracy w bibliotece od 01.09.1986 roku do chwili obecnej obserwowałam relacje zachodzące między biblioteką a uczniami oraz pomiędzy biblioteką a nauczycielami. O ile zainteresowanie uczniów biblioteką było znaczne, to nauczyciele byli dość rzadkimi jej użytkownikami.

Obserwacje powyższe skłoniły mnie do analizy przyczyn „powściągliwości” w odwiedzaniu biblioteki przez nauczycieli i zainspirowały temat niniejszej pracy.

W badaniach zastosowałam metodę ankietową.

Praca składa się z dwóch części. Pierwsza część obejmuje charakterystykę szkoły i biblioteki. Fakt gdzie znajduje się biblioteka, w jakich warunkach funkcjonuje, jakimi dysponuje zbiorami. Jakie prowadzi formy współpracy nie jest bez znaczenia dla działalności. Na tym tle w drugiej części jest przedstawiona analiza badań dotyczących oceny działalności biblioteki przez nauczycieli.

2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA LICEUM OGÓLNOKSZAŁCĄCEGO IM. J. ŚNIADECKIEGO W WYSZOGRODZIE

Liceum Ogólnokształcące im. J. Śniadeckiego w Wyszogrodzie powstało w 1957 roku. Pierwszą siedzibą szkoły był budynek Szkoły Podstawowej.

W pierwszych latach funkcjonowania szkoła miała trudności w należyтым prowadzeniu pracy dydaktyczno-wychowawczej. Spowodowane to było ciężkimi warunkami lokalowymi. Czyniono więc starania o środki finansowe na nową siedzibę dla Liceum, obok szkoły podstawowej.

We wrześniu 1968 roku nastąpiło otwarcie nowego budynku, w którym znajdowało się: 7 sal lekcyjnych; biblioteka; pokój nauczycielski; sala gimnastyczna; pomieszczenie administracyjne i gastronomiczne; szatnia.

Zaadaptowano też budynek, który szkoła dostała od Urzędu Miasta i Gminy na internat dla dziewcząt.

Brakowało jednak czytelnicy i pracowni specjalistycznych. 28 X 1973 roku szkole nadano imię znanego matematyka Jana Chrzyciela Władysława Śniadeckiego.

W związku ze zwiększeniem liczby oddziałów, nauka musiała odbywać się na 2 zmiany, zaczęto więc ponownie zbierać środki na rozbudowę gmachu. Dzięki ofiarnej pracy dyrektora szkoły mgr J. Kowalskiego i Komitetu Rodzicielskiego w latach 1972-1975 nastąpiła rozbudowa szkoły:

- oddano do użytku 8 klasopracowni,
- lepiej wyposażono istniejące już pracownie,
- wybudowano nową stołówkę,
- przeprowadzono generalny remont internatu.

Biorąc pod uwagę poprawę warunków lokalowych szkoły i zapotrzebowanie środowiska rolniczego na wykształconą kadrę powstaje z inicjatywy dyrektora w 1977 r. pierwsza klasa Technikum Hodowlanego.

W latach 1988-91 w gmachu Liceum znajduje siedzibę Zasadnicza Szkoła Budowlana.

Powstanie nowych szkół w tym samym budynku miało wpływ na pogorszenie warunków pracy dydaktyczno-wychowawczej, ponownie występuje dwuzmianowość nauczania, decyduje to o następnej rozbudowie szkoły.

1 stycznia 1992 r. oddano do użytku nowe skrzydło szkoły, w którym znalazło się:

- 7 klasopracowni,
- wypożyczalnia z czytelnia,
- pokój dla dyrektorów.

Wraz ze zwiększeniem liczby oddziałów Liceum i otwarciem nowych szkół następowały zmiany w gronie pracujących w szkole — dotyczyło to głównie pracowników dydaktycznych. Nauczyciele, którzy uczyli początkowo w Szkole Podstawowej i Liceum odeszli do Szkoły Podstawowej, a Dyrekcja Liceum dołożyła wszelkich starań, aby zdobyć dla swojej placówki pracowników z wykształceniem wyższym i przygotowaniem pedagogicznym. Liceum Ogólnokształcące w Wyszogrodzie stało się więc jedną z bardziej liczących się szkół w województwie płockim.

2.1. Zadania szkoły

Zadania szkoły sprecyzowane są w planie dydaktyczno-wychowawczym i obejmują szereg wymagań. Dotyczą one nie tylko opanowania wiedzy z zakresu poszczególnych przedmiotów, ale także umiejętności analitycznego myślenia, kojarzenia faktów i ich syntezy oraz znajomości sposobów docierania do źródeł wiedzy.

Ponadto szkoła ma do spełnienia zadania wychowawcze, szczególnie trudne do zrealizowania.

2.2 Struktura organizacyjna

Obecnie Liceum Ogólnokształcące liczy 16 oddziałów. Klasy są sprofilowane w następujących kierunkach:

- 1) matematyczno-fizycznym,
- 2) biologiczno-chemicznym,
- 3) humanistycznym,
- 4) podstawowym (ogólnym).

Sprofilowanie klas wpływa na rodzaj i zakres przedmiotów nauczanych w poszczególnych klasach.

Każdy rocznik ma klasy we wszystkich czterech profilach. Technikum Hodowlane ma III, IV, V klasę o specjalności technik — hodowca.

Od dwóch lat nie ma naboru już do Technikum. Na miejsce tej szkoły powstało Liceum Zawodowe — jedna klasa o specjalności wykwalifikowana gospodyni domowa, w roku szkolnym 1993-94 jest I i II klasa Liceum Zawodowego.

2.3. Pracownicy dydaktyczni i uczniowie

W bieżącym roku szkolnym liczba uczniów wynosi 538 osób, w tym 123 chłopców i 415 dziewcząt uczących się w 21 oddziałach.

Do Liceum Ogólnokształcącego uczęszcza 408 uczniów, w tym 77 chłopców i 331 dziewcząt.

Do Technikum Hodowlanego uczęszcza 80 uczniów, w tym 38 chłopców i 42 dziewczyny, a do Liceum Zawodowego 50 uczniów, w tym 8 chłopców i 42 dziewczyny. Wszystkie klasy są koedukacyjne. Średnia liczba uczniów w klasach wynosi 26 osób.

W Liceum liczba uczniów, a szczególnie dziewcząt wykazuje tendencję wzrostową, dlatego też od 1988 r. są po cztery klasy równoległe, przedtem były po trzy. Poważnym problemem jest nadmierna feminizacja, na 408 uczniów aż 331 jest dziewcząt co stanowi 81%.

Liceum Ogólnokształcące jest mniej atrakcyjne dla chłopców, większym powodzeniem cieszą się szkoły zawodowe w Płocku, które dają konkretne kwalifikacje zawodowe. Nie ma już zapotrzebowania na techników — hodowców, a w Liceum Zawodowym przeważają dziewczęta. Z 538 uczniów aż 252 dojeżdża (47%), 55 dziewcząt mieszka w internacie, 63 dziewcząt i chłopców mieszka na stacji, a 168 uczniów jest miejscowych z Wyszogrodu.

Nauczaniem i wychowaniem tak licznej grupy uczniów zajmuje się grono 34 nauczycieli (patrz aneks nr 1), w tym 32 w pełnym wymiarze godzin.

O ile liczba uczniów w ciągu ostatnich lat wzrasta, to liczba nauczycieli wykazuje tendencję spadkową. W roku szkolnym 1991-92 było 38 nauczycieli, w 1992-93 było 36, a w 1993-94 jest 34, w tym 29 zatrudnionych w Liceum Ogólnokształcącym ale pracujących również w Technikum Hodowlanym i Liceum Zawodowym oraz pięciu nauczycieli przedmiotów zawodowych w Technikum Hodowlanym i Liceum Zawodowym. Z grona 34 nauczycieli pracujących w szkole, 12 (38,7%) jest absolwentami wyszogrodzkiego Liceum. Spośród 34 nauczycieli 31 ma wykształcenie wyższe magisterskie z przygotowaniem pedagogicznym,

1 osoba ma ukończone studia wyższe, jedna Studium Nauczycielskie i jeden nauczyciel języka angielskiego ma ukończoną szkołę średnią w USA oraz przygotowanie pedagogiczne. Średni staż pracy nauczycieli wynosi 15 lat.

2.4. Lokal

Szkoła zajmuje obecnie powierzchnię użytkową 2500 m². Dysponuje:

- 21 klasopracowniami,
- pracownią komputerową,
- wypożyczalnią i czytelnią,
- archiwum,
- pokojem nauczycielskim i dyrektorskim,
- salą gimnastyczną z zapleczem,
- 3 pomieszczeniami administracyjno-biurowymi,
- stołówką,
- gabinetem dentystycznym,
- sklepikiem,
- internatem,
- szatnią.

Klasopracownie wyposażone są w odpowiednie pomoce naukowe, a 2 z nich w pomoce audiowizualne. W sali komputerowej znajduje się 12 komputerów, w tym cztery najnowszej generacji, planuje się zakup następnych dwóch. W szkole jest też kserokopiarka do użytku nauczycieli i uczniów.

3. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA BIBLIOTEKI LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO IM. J. ŚNIADECKIEGO

W początkowym okresie powstania Liceum Ogólnokształcącego uczniowie korzystali z księgozbioru biblioteki Szkoły Podstawowej i Biblioteki Publicznej.

W latach późniejszych biblioteka Szkoły Podstawowej powiększała swoje zbiory o pozycje potrzebne uczniom z Liceum.

W 1968 roku po otwarciu nowego budynku Liceum, biblioteka otrzymała własne pomieszczenie o powierzchni 36 m².

Przeniesiono więc zbiory z biblioteki Szkoły Podstawowej, zaprowadzono własne księgi inwentarzowe i katalogi. Prowadzono planowy zakup książki i prenumeratę czasopism. Biblioteka otrzymała dary książkowe od osób prywatnych i instytucji, nie zawsze jednak zgodnych z profilem szkoły. Rozbudowa budynku szkoły wpłynęła korzystnie na poprawę sytuacji lokalowej biblioteki.

3.1. Lokal

Obecnie biblioteka zajmuje dwa pomieszczenia w części parterowej w nowo wybudowanym skrzydle szkoły.

Lokal biblioteki składa się z:

- wypożyczalni,
- czytelnia.

Łączna powierzchnia zajmowanych pomieszczeń wynosi 104 m². Pomieszczenia te są przestronne, widne, połączone ze sobą. Czytelnia dysponuje 30 miejscami dla czytelników. Znajduje się tu sprzęt audiowizualny (telewizor, magnetowid, radio, rzutnik), regał z bieżącymi czasopismami i prasą dla nauczycieli i uczniów.

Ustawione są też skrzynki z katalogiem alfabetycznym i rzeczowym oraz kartotekami zagadnieniowymi. Na ścianie umieszczona jest tablica Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej.

W wypożyczalni znajdują się 54 regały, na których ustawione są książki w systemie działowo-alfabetycznym, szafa na kasety wideo, szafa na czasopisma zebrane rocznikami i oprawione, lada biblioteczna i dwa biurka.

3.2. Pracownicy biblioteki

W bibliotece zatrudnione są dwie osoby w pełnym wymiarze godzin. Pracownik zatrudniony od 1.09.1986 r. posiada wykształcenie wyższe magisterskie z przygotowaniem pedagogicznym, jego staż pracy wynosi 14 lat. Druga osoba pracująca w bibliotece od 1.09.1990 r. legitymuje się również wykształceniem wyższym magisterskim z przygotowaniem pedagogicznym, jej staż pracy wynosi 10 lat. Nauczyciele bibliotekarze uzupełniają aktualnie swoje wykształcenie zawodowe.

3.3 Funkcje i zadania biblioteki

„Program pracy biblioteki szkolnej”¹ określa zadania biblioteki w pracy dydaktyczno-wychowawczej szkoły i w środowisku, jej organizację i tryb prowadzenia, obowiązki nauczyciela bibliotekarza, obowiązki zespołu pedagogicznego szkoły oraz wspiera doskonalenie zawodowe nauczycieli. Jest interdyscyplinarną pracownią szkolną, uczestniczy w przygotowaniu uczniów do samokształcenia i edukacji ustawicznej, w tym do korzystania z innych typów bibliotek i ośrodków informacji.

Biblioteka szkolna jest ogniwem ogólnokrajowej sieci bibliotecznej i systemu biblioteczno-informacyjnego resortu oświaty i wychowania. Pełni rolę ośrodka informacji w szkole dla uczniów, nauczycieli i rodziców.

Biblioteka pełni w szkole następujące funkcje:

a) kształcąco-wychowawczą, w tym:

— rozbudza i rozwija potrzeby czytelnicze i informacyjne związane z nauką szkolną i indywidualnymi zainteresowaniami uczniów, przysposabia ich do samokształcenia oraz do korzystania z różnych źródeł informacji oraz sieci bibliotek i ośrodków informacji naukowej, technicznej i organizacyjnej;

¹ Zarządzenie MOiW z dn. 13 maja 1983 r. w sprawie programu pracy bibliotek szkolnych w resorcie oświaty i wychowania. Dz. Urz. MOiW nr 5, poz. 31.

b) opiekuńczo-wychowawczą, w tym:

- udziela pomocy nauczycielom w pracy dydaktyczno-wychowawczej, współdziała z nimi w przygotowaniu uczniów do samodzielnej pracy umysłowej,
- otacza opieką uczniów szczególnie zdolnych w ich poszukiwaniach czytelniczych, pomaga uczniom mającym trudności w nauce, sprawiającym kłopoty wychowawcze, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej;

c) kulturalno-rekreacyjną, w tym:

- zapewnia pomoc organizacjom młodzieżowym działającym na terenie szkoły w organizowaniu czasu wolnego uczniów.

Z tak szeroko rozumianego interdyscyplinarnego charakteru biblioteki szkolnej oraz określania zadań realizacyjnych jako zaspokajanie zgłaszanych przez użytkowników potrzeb czytelniczych i informacyjnych oraz koordynowanie procesu edukacji czytelniczej wynika potrzeba ścisłej współpracy bibliotekarza z nauczycielem.

3.4. Organizacja pracy biblioteki

Biblioteka czynna jest codziennie od godz. 8.00 do 15.00. Wypożyczalnia jest dostępna dla uczniów cztery dni w tygodniu. Czwartek jest dniem wewnętrznym. Tego dnia wykonuje się prace związane z zakupem i opracowaniem zbiorów, konserwacją księgozbioru, porządkami w bibliotece i odbywają się spotkania z aktywnym bibliotecznym. Czytelnia otwarta jest codziennie.

Nauczyciele mogą korzystać z wypożyczalni również w czwartki, mają wolny dostęp do pótek.

Wymiana książek dla uczniów odbywa się na przerwach, po lekcjach oraz w czasie wolnych godzin lekcyjnych. Książki wypożycza się czytelnikom do domu stosując podwójną kontrolę wypożyczeń na kartach książki i na kartach czytelnika. Karty wszystkich uczniów zakładają nauczyciele bibliotekarze na początku roku szkolnego wypisując je w oparciu o dzienniki lekcyjne poszczególnych klas. Osobno są też karty czytelników — nauczycieli i pracowników administracji. Obok wypożyczeń indywidualnych biblioteka wypożycza komplety książek do klasopracowni i uaktualnia je w miarę zapotrzebowania nauczycieli.

Rejestruje się codziennie liczbę osób w wypożyczalni rozgraniczając na uczniów, nauczycieli i innych oraz wypożyczone książki z podziałem na literaturę piękną, popularnonaukową, w tym pedagogiczną i inną.

Prowadzona jest też ewidencja w czytelnicy w zeszycie odwiedzin, zapisuje się tam nazwisko i imię czytelnika i pozycje pobrane do czytelnicy. Dane do zeszytu wpisuje nauczyciel bibliotekarz.

3.5. Wielkość i struktura zbiorów

Księgozbiór biblioteki liczy obecnie 15.089 woluminów. W roku szkolnym 1993/94 zakupiono 218 woluminów, w tym lektury stanowią 60%. Struktura zakupów miała na celu uzupełnienie zestawu lektur z jęz. polskiego oraz uzupełnienie i aktualizację działów: biologii i historii najnowszej Polski. W ostatnich latach nie dokonuje się planowych zakupów, ponieważ teraz budżet oddawany

do dyspozycji bibliotekarzy jest od nich niezależny, nie ocenia się więc ilości zakupionych książek, lecz strukturę zakupów w ramach posiadanych środków pieniężnych. Księgozbiór składa się:

60% lektury szkolne, wydawnictwa popularnonaukowe,

15% literatura piękna, młodzieżowa, nie związana z programem nauczania,

10% wydawnictwa informacyjno-encyklopedyczne i publikacje o charakterze monograficznym przeznaczone do księgozbioru podręcznego.

W 1994 r. zaprenumerowano 53 tytuły czasopism (aneks nr 2) w tym 20 przez bibliotekę a 33 przez Wojewódzką Bibliotekę Pedagogiczną w Płocku w ramach pomocy szkole. Są to przeważnie poradniki przedmiotowe i czasopisma pomagające nauczycielom w prowadzeniu zajęć lekcyjnych i fakultatywnych. Zbiory audiowizualne znajdujące się w bibliotece to: kasety wideo z filmami dydaktycznymi, popularnonaukowymi i instruktażowymi, slajdy, przezroczka. Jest ich jednak jeszcze niewiele.

Księgozbiór biblioteki szkolnej dla uczniów, częściowo i dla nauczycieli to zasadniczy warsztat pracy, dlatego duże znaczenie ma prawidłowe rozmieszczenie zbiorów i opracowanie ich. W bibliotece szkolnej stosuje się następujące zasady rozmieszczenia zbiorów:

— księgozbiór podstawowy i podręczny w wypożyczalni;

— zbiory wydzielone, częściowo wymienne w pracowniach przedmiotowych.

Księgozbiór ustawiony jest w układzie działowo-alfabetycznym według Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej.

Biblioteka prowadzi katalogi:

— alfabetyczny i rzeczowy książek, niezależnie od miejsca ich przechowywania w szkole;

— alfabetyczny i rzeczowy czasopism;

— rzeczowy zbiorów audiowizualnych będących własnością biblioteki i innych pracowni z podaniem miejsca ich przechowywania.

Wszystkie materiały biblioteczne opatrzone są sygnaturą.

3.6. Współpraca biblioteki szkolnej z nauczycielami

Współpraca nauczycieli bibliotekarzy z zespołem pedagogicznym szkoły występuje w zakresie:

— gromadzenia, opracowania i udostępnienia zbiorów,

— rozwijania czytelnictwa u uczniów,

— wdrażania młodzieży do samokształcenia,

— wzajemnego przepływu informacji między biblioteką a zespołem pedagogicznym,

— wspólnego planowania zajęć dydaktyczno-wychowawczych przeprowadzonych w bibliotece.

Po wspólnej konsultacji bibliotekarzy z gronem pedagogicznym przeznaczono posiadane środki finansowe w roku szkolnym 1993/94 na uzupełnienie lektur z jęz. polskiego i aktualizację działów: biologii i historii najnowszej Polski. Wspólnie opracowano też wykaz tytułów czasopism do zaprenumerowania na 1994 r.

Nauczyciele bibliotekarze na bieżąco przekazują do pracowni czasopisma metodyczne.

Z nauczycielami przedmiotów zawodowych w Technikum Hodowlanym i Liceum Zawodowym konsultowany był schemat katalogu rzeczowego książek, czasopism i zbiorów audiowizualnych z dziedziny rolnictwa i hodowli. Istotną jest pomoc nauczyciela techniki przy konserwacji księgozbioru, który w ramach swoich zajęć reperuje z uczniami zniszczone książki i czasopisma.

Systematycznie przekazywane są nauczycielom informacje o nowościach, najczęściej w formie zestawień atrakcyjnych wizualnie. Umieszczone są one na tablicy informacyjnej znajdującej się w korytarzu głównym jak i na tablicy informacyjnej w pokoju nauczycielskim. Nauczycielom udzielone są porady i informacje biblioteczne, katalogowe, bibliograficzne, rzeczowe.

W związku z wprowadzeniem w roku szkolnym 1993/94 obowiązkowych zajęć z przysposobienia do życia w rodzinie na godzinach będących do dyspozycji wychowawców, nauczyciele bibliotekarze przygotowali dla nich informacje o posiadanych przez bibliotekę wydawnictwach zwartych, czasopismach, zbiorach audiowizualnych mogących pomóc w prowadzeniu tych zajęć.

Nauczyciele jęz. polskiego informowani są o aktualnej liczbie lektur w bibliotece szkolnej i Bibliotece Publicznej i ustalane są z nimi terminy czytania przez poszczególne klasy.

Do istotnych spraw należy: zatwierdzenie regulaminu biblioteki przez radę pedagogiczną, współpraca z wychowawcami w zakresie jego przestrzegania przez uczniów, współpraca odnośnie zabezpieczenia zwrotów książek i oddawania ich w terminie, wydzielania części księgozbioru do pracowni, planowanie czytelnictwa literatury popularnonaukowej przez poszczególne klasy.

Omawiane formy współpracy są inspirowane przez nauczycieli bibliotekarzy, którzy przedstawiają zespołowi pedagogicznemu konkretne propozycje i starają się zaangażować go do wspólnej pracy. Najlepiej układa się współpraca z młodymi nauczycielami, którzy są chętni do wspólnego działania. Najczęściej więc oni współpracują z biblioteką w przygotowaniu uczniów do korzystania z informacji, w rozwijaniu ich kultury czytelniczej m. in. przez stosowanie różnych form pracy ze zbiorami bibliotecznymi na zajęciach lekcyjnych i pozalekcyjnych oraz wdrażaniu uczniów do samodzielnych poszukiwań bibliotecznych i bibliograficznych. Ustalają terminarz zajęć dydaktyczno-wychowawczych przeprowadzanych w bibliotece, aby można było wcześniej przygotować odpowiednie zbiory.

3.7. Współpraca biblioteki z Biblioteką Publiczną i Oddziałem Towarzystwa Naukowego Płockiego w Wyszogrodzie.

Od początku swojego powstania biblioteka szkolna współpracowała z Biblioteką Publiczną. Pracownicy tej placówki udzielali bibliotekarzom szkolnym cennych wskazówek odnośnie poprawnego katalogowania książek, właściwej klasyfikacji, prawidłowego prowadzenia dokumentacji itp.

Bardzo cenną formą współpracy jest udostępnianie na zasadzie wypożyczeń międzybibliotecznych przez Bibliotekę Publiczną literatury popularno-

naukowej, czasopism, najnowszych wydawnictw encyklopedycznych i informacyjnych, albumów do przeprowadzonych w szkole olimpiad przedmiotowych, konkursów i zajęć fakultatywnych.

Na początku każdego roku szkolnego Biblioteka Publiczna zaprasza uczniów klas pierwszych z wychowawcami i nauczycielami bibliotekarzami w ramach przysposobienia czytelniczego i informacyjnego, aby zapoznać ich ze swoim księgozbiorem, warsztatem informacyjnym, organizacją i działalnością. Biblioteka Publiczna organizuje spotkania z pisarzami, które odbywają się w czytelni szkolnej w Liceum. Do tych spotkań biblioteka szkolna przygotowuje okolicznościowe wystawy o pisarzu, jego twórczości, problematyce poruszanej w jego pracach.

Od wielu lat Liceum Ogólnokształcące współpracuje z Oddziałem Towarzystwa Naukowego Płockiego w Wyszogrodzie. Nauczyciele jęz. polskiego, historii i bibliotekarze szczególnie aktywnie uczestniczą we wspólnym działaniu.

Z inicjatywy Oddziału TNP a głównie jego przewodniczącego mgr. E. Olbromskiego w roku 1993 zostały zorganizowane dwie sesje naukowe: 19 marca — Józef Piłsudski — mężowie stanu II Rzeczypospolitej. 29 listopada — Stefan Kardynał Wyszyński — Człowiek wielu wymiarów i Jego nauka społeczna.

Do tych sesji nauczyciele bibliotekarze wspólnie z aktywem bibliotecznym wykonali okolicznościowe gazetki w gablocie w korytarzu głównym szkoły oraz wystawy ze zbiorów biblioteki im. Zielińskich w Płocku, Archiwum Państwowego w Płocku i biblioteki szkolnej. Wspólnie z nauczycielami jęz. polskiego wybrano materiały do programów artystycznych wykonywanych przez uczniów. Przed sesją naukową o Józefie Piłsudskim nauczyciele jęz. polskiego, historii, plastyki i bibliotekarze zorganizowali i przeprowadzili konkurs na temat „Józef Piłsudski i jego epoka w historiografii, literaturze i plastyce”. Dla zwycięzców zakupiono nagrody książkowe, które wręczono im podczas sesji.

Sesji naukowej poświęconej Prymasowi Polski Stefanowi Wyszyńskiemu towarzyszył kiermasz książki o tematyce religijnej, biblioteka była jego organizatorem.

W marcu 1994 r. odbyła się sesja naukowa na temat: „Rząd Polski na obczyźnie”.

4. OPIS BADAŃ

Badania przeprowadzono przy pomocy skierowanej do nauczycieli ankiety zawierającej pytania dotyczące oceny działania biblioteki, (aneks nr 3). Ponadto źródłem informacji wspomagającym były obserwacje w trakcie codziennej pracy w bibliotece oraz rozmowy indywidualne z nauczycielami.

4.1. Cel, zakres i organizacja badań. Metody i techniki badawcze

Celem badań było uzyskanie opinii nauczycieli o pracy biblioteki.

W ankiecie zawarto pytania dotyczące potrzeb informacyjnych nauczycieli i oceny przydatności posiadanego księgozbioru. Ocena pracy biblioteki miała być dokonana w kilku aspektach:

— zaspokojenia potrzeb informacyjnych poprzez posiadany księgozbiór w zakresie dydaktyki, wychowania, samokształcenia i innych celów wskazanych przez ankietowanych;

— ujawnienia w jakim stopniu księgozbiór jest pomocny w prowadzeniu lekcji i zajęć innego typu;

— określenie w jakim stopniu znajomość zbiorów przez nauczycieli wpływa na skierowywanie uczniów do określonych pozycji w zbiorze;

— ustalenia jaka forma korzystania ze zbiorów (samodzielna czy przy pomocy bibliotekarza) jest preferowana przez nauczycieli;

— wskazania przez ankietowanych propozycji zmian w systemie pracy biblioteki.

Badania przeprowadzono od 7 grudnia 1993 r. do 10 stycznia 1994 r.

Kwestionariusz ankiety rozprawdano wśród 34 nauczycieli, tj. wszystkich aktualnie pracujących w szkole. Przekazywano ankietę każdemu nauczycielowi indywidualnie, wyjaśniając powody jej przeprowadzenia i prosząc o poważne potraktowanie prowadzonych badań. Spośród 34 przekazanych ankiet otrzymano 30 wypełnionych kwestionariuszy co stanowi 88,2%. Pozostałe cztery ankiety zostały zwrócone prowadzącej badania, jako powody niewypełnienia podawano niezrozumienie pytań postawionych w kwestionariuszu (1 osoba), wyrażono opinię, że ankieta nie może dotyczyć pracownika zatrudnionego w szkole na 1/2 etatu (1 osoba), jeden z nauczycieli zachorował w czasie przeprowadzania badań i nie zwrócił ankiety, jedna osoba nie podała przyczyn niewypełnienia ankiety.

Zastosowano technikę ankiety anonimowej informując o całkowitej dobrowolności w przyjęciu jej lub odrzuceniu. W sformułowaniu pytań pomocna była obserwacja nauczycieli odwiedzających bibliotekę szkolną, rozmowy indywidualne oraz wstępna analiza kart czytelniczych nauczycieli.

4.2. Charakterystyka respondentów

Wszystkie osoby, które uczestniczyły w badaniach ankietowych posiadają ukończone wyższe studia magisterskie oraz przygotowanie pedagogiczne.

Największą grupę stanowią absolwenci różnych wydziałów na uniwersytetach (15):

— Uniwersytecie Łódzkim (5);

— Uniwersytecie Toruńskim (6);

— Uniwersytecie Warszawskim (4).

Mniejszą grupę (6) stanowią absolwenci Wyższych Szkół Pedagogicznych.

Ponadto ankietowani wymieniają następujące uczelnie:

— Akademia Wychowania Fizycznego (3)

— Politechnika Warszawska (1)

— Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego (5).

Staż pracy w zawodzie nauczycielskim kształtuje się następująco (aneks nr 1):

— największy procent (57%) stanowią nauczyciele uczący 15 lat i więcej — 17 osób;

- średnio liczna jest grupa nauczycieli pracujących w zawodzie od 5 do 15 lat (30%) — 9 osób;
- najmniejszą grupę stanowią młodzi nauczyciele pracujący w szkole do 5 lat (13%) — 4 osoby.

4.3. Analiza wyników badań

Najpopularniejszym źródłem informacji wykorzystywanym przez badanych w procesie dydaktycznym są źródła tradycyjne, tj. książki² i czasopisma. Te dwa typy źródeł wymieniane są przez wszystkich respondentów. Niektórzy wymieniają jako uzupełniające inne typy źródeł, takie jak: kasety, audycje telewizyjne, przeźrocza, slajdy, mapy, albumy.

Tabela 1

Źródła informacji wykorzystywane w procesie nauczania

Rodzaje źródeł informacji	Liczba nauczycieli	%
książki	30	100
czasopisma	30	100
kasety wideo	6	20
audycje telewizyjne	6	20
przeźrocza i slajdy	4	13
mapy	4	13
albumy	5	17

Na pierwszym miejscu we wszystkich odpowiedziach wymieniane są książki, jako najbardziej wykorzystywane źródło informacji w nauczaniu. Nauczyciele poszukują:

- informacji metodycznej (14)
- informacji przedmiotowej (9)
- oraz obu łącznie (7).

Tabela 2

Rodzaje informacji potrzebnych nauczycielom

Liczba nauczycieli	%	Rodzaje informacji							
		metodyczne	%	przedmiotowe	%	metodyczne i przedmiotowe	%	inne	%
30	100	14	47	9	30	7	23	-	-

Pytanie dotyczące typów bibliotek znajdujących się w otoczeniu respondentów i posiadających najlepsze zaopatrzenie w pozycje z nauczanych przedmiotów, wykazało, że są nimi:

² Podręczniki szkolne, skrypty studenckie, publikowane tematy egzaminów wstępnych na wyższe uczelnie, literatura popularnonaukowa.

- Biblioteka im. Zielińskich w Płocku
- Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna w Płocku
- Biblioteka Księży Salezjanów w Czerwińsku
- Biblioteka Publiczna w Wyszogrodzie.

Wymieniono także biblioteczki domowe. W czterech przypadkach brak było odpowiedzi.

Tabela 3

Typy bibliotek, z których korzystają respondenci

Lp.	Nazwa biblioteki	Liczba nauczycieli	%
1	Biblioteka Publiczna w Wyszogrodzie	8	28
2	Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna w Płocku	6	20
3	Biblioteka im. Zielińskich w Płocku	4	13
4	Biblioteka Księży Salezjanów w Czerwińsku	4	13
5	Biblioteczki domowe	4	13
6	Brak odpowiedzi	4	13
	Razem	30	100

Poszukiwane przez nauczycieli informacje wykorzystywane są do prowadzenia: zajęć lekcyjnych, zajęć fakultatywnych, kół zainteresowań, SKS-ów.

Cztery osoby podało jako cel poszukiwanych informacji poszerzenia własnych wiadomości.

Ponadto poszukiwane informacje służą przygotowaniu uczniów do konkursów przedmiotowych, olimpiad, egzaminów wstępnych na wyższe uczelnie.

Podstawowym źródłem informacji do jakiego nauczyciele odsyłają uczniów w procesie nauczania swojego przedmiotu, są książki i w nieco mniejszym stopniu czasopisma. Jedynie niewielka grupa pedagogów wykorzystuje do tego celu: audycje telewizyjne, kasety wideo, atlasy, mapy, wystawy. W przeprowadzonych badaniach poszukiwano wariantu głównie preferowanego.

Tabela 4

Rodzaje zajęć, do których respondenci poszukują informacji

Lp.	Rodzaj zajęć	Liczba nauczycieli	%
1	zajęcia lekcyjne	8	28
2	zajęcia fakultatywne	6	20
3	koła zainteresowań	4	13
4	SKS-y	4	13
5	poszerzanie własnych wiadomości	4	13
	Razem	30	100

Tabela 5

Źródła informacji, do których nauczyciele odsyłają uczniów

Lp.	Rodzaje źródeł	Liczba nauczycieli	%
1	książki	30	100
2	czasopisma	14	47
3	audycje telewizyjne	4	13
4	kasety wideo	5	17
5	albumy, atlasy	3	10
6	wystawy	3	10

Ocenę zbiorów biblioteki szkolnej z poszczególnych dyscyplin przez respondentów przedstawia tabela nr 6.

Tabela 6

Ocena zbiorów biblioteki szkolnej przez nauczycieli różnych przedmiotów

Lp.	Ocena zbiorów	Liczba nauczycieli	%
1	niewystarczające - wymagają uzupełnienia i aktualizacji	8	27
2	wystarczające	8	27
3	bardzo dobre	2	6
4	dostateczne	5	17
5	brak zdania	7	23
	Razem	30	100

Siedem osób (23%) stwierdziło brak pełnego rozeznania co do wielkości i struktury księgozbioru biblioteki. Pozostali respondenci ocenili pozytywnie usługi świadczone przez bibliotekę.

Tabela 7

Proponowane zmiany w pracy biblioteki szkolnej

Lp.	Proponowane rodzaje zmian w pracy biblioteki	Liczba nauczycieli	%
1	powiększenie zbiorów audiowizualnych o kasety wideo z lekturami szkolnymi	3	10
2	nagrywanie programów Telewizji Edukacyjnej	3	10
3	dłuższy czas pracy biblioteki	7	23
4	zapewnienie większych środków finansowych	8	27
5	wyposażenie czytelnicy w tablicę szkolną	4	13
6	brak odpowiedzi	6	20
7	nie ma potrzeby zmian	4	13

Badania wykazały, że ważny jest dla respondentów sposób wyszukiwania informacji. Połowa ankietowanych — 15 osób (50%) opowiada się za samodzielnym wyszukiwaniem informacji, druga połowa — 15 osób (50%) woli korzystać z pomocy bibliotekarza.

Część uczestników badań zaproponowała pewne zmiany w dotychczasowej działalności biblioteki.

W sześciu przypadkach brak było odpowiedzi na pytanie, co zmieniliby ankietowani w pracy biblioteki szkolnej, pięć osób stwierdziło: „nie mam żadnych zarzutów do pracy biblioteki”. Cztery osoby nie widziały potrzeby wprowadzania zmian.

5. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Istotnym czynnikiem wpływającym na wykorzystanie zbiorów biblioteki, a co za tym idzie także na ocenę jej pracy jest fakt, że znaczna liczba respondentów (wskazania liczbowe podano w charakterystyce p.4.2.) posiada długoletni staż pracy. Prowadzenie procesu dydaktycznego przez tych nauczycieli jest zrutynizowane, a w związku z tym ich potrzeby informacyjne są znacznie ograniczone.

Badania ankietowe, długoletnia obserwacja i analiza kart czytelnicznych wskazują, iż ta część nauczycieli rzadko korzysta z literatury przedmiotu, z nowości, ze zbiorów audiowizualnych, gdyż wypracowali sobie w ciągu długich lat nauczania własny system przekazywania wiedzy i metody wychowawcze.

Brak jest bodźca, który zainspirowałby tych nauczycieli do podwyższenia kwalifikacji, poszerzenia i aktualizacji swojej wiedzy. Być może, nowe przepisy odnośnie zatrudniania nauczycieli będą czynnikiem zachęcającym do dokształcania. Ankieta ujawniła, że oprócz biblioteki szkolnej nauczyciele korzystają ze zbiorów innych bibliotek. Wszystkie większe biblioteki w ich otoczeniu są im znane. Zarówno ankieta, jak i rozmowy indywidualne potwierdziły tezę, że na aktywność czytelniczną wpływ mają: miejsce zamieszkania, indywidualne zainteresowania czytelnicze, potrzeby zawodowe, zasoby jakimi dysponują biblioteczki domowe i inne biblioteki. Na tym tle biblioteka szkolna może stanowić jedynie jedno z kilku ogniw dostarczających nauczycielowi poszukiwanych przez niego informacji.

Generalnie praca biblioteki w świetle ankiety została oceniona dobrze. Częścią składową oceny pracy biblioteki, co znajduje odzwierciedlenie w ankietach, jest jakość pracy osób w niej zatrudnionych. W ocenie nauczycieli elementami zachęcającymi do korzystania z biblioteki są: uprzejmość, fachowość pracowników. Na ocenę pracy biblioteki trzeba spojrzeć poprzez pryzmat zgłoszonych wcześniej zastrzeżeń, a więc niewielkich potrzeb informacyjnych nauczycieli, miejsca biblioteki szkolnej w dostępnej dla nauczycieli sieci bibliotecznej itd.

Zarówno z ankiet jak i z bezpośrednich rozmów z nauczycielami wynika, że podniesienie efektywności pracy biblioteki mogłoby być możliwe poprzez:

— zapewnienie bibliotece większych środków finansowych na zakup nowości;

— powiększenie zbiorów audiowizualnych;

— wydłużenie czasu pracy biblioteki.

Realizacja postulatu typu finansowego nie leży w zakresie możliwości Dyrekcji Szkoły, dlatego też zorganizowano zebranie Dyrekcji Szkoły z Komitetem Rodzicielskim, Samorządem Uczniowskim i nauczycielami bibliotekarzami. Wynikiem wspólnej konsultacji była propozycja założenia Koła Miłośników Biblioteki, którego działalność będzie miała na celu zdobycie dodatkowych środków pieniężnych na zakup nowości i powiększenie zbiorów audiowizualnych. Do Koła będą mogli należeć: rodzice, nauczyciele, uczniowie, pracownicy administracyjni szkoły, osoby zaprzyjaźnione z biblioteką.

W bibliotece będzie prowadzona ponownie sprzedaż książek wziętych w komis z wydawnictw (w latach ubiegłych była prowadzona taka współpraca z firmą „Balex” z Płocka) a uzyskane pieniądze będą przeznaczone na zakup nowości. Organizowane będą również loterie fantowe, wyprzedaż po niskich cenach książek przyniesionych przez członków Koła. Komitet Rodzicielski będzie też wspierał bibliotekę w miarę posiadanych środków finansowych.

W drugim semestrze roku szkolnego 1993/94 biblioteka będzie czynna do godz. 17.30 i obejmie czas pobytu uczniów i nauczycieli w szkole. Jest to możliwe dzięki przestawieniu godzin pracy bibliotekarzy, a więc bez dodatkowych nakładów finansowych ze strony Dyrekcji Szkoły.

Natomiast ze strony nauczycieli bibliotekarzy podniesienie efektywności pracy będzie możliwe poprzez:

1. Zacieśnienie kontaktów ze wszystkimi nauczycielami w celu pogłębienia znajomości ich potrzeb i zainteresowań czytelniczych.

2. Założenie zeszytu lub skrzynki dezyderatów nauczycielskich (autor, tytuł lub temat, liczba egzemplarzy).

3. Opracowanie katalogów lub kartotek literatury popularnonaukowej dla potrzeb pracowni przedmiotowych.

4. Popularyzację współpracy z nauczycielami w budowie warsztatu informacyjnego a zwłaszcza opracowaniu kartotek zagadnieniowych, bibliograficznych i tekstowych. Umożliwiłoby to pełniejsze ich wykorzystanie, pozwoliłoby na rezygnację z niektórych haseł.

5. Rozwinięcie różnych form usług informacyjnych, takich jak: opracowywanie wystaw okolicznościowych, opracowywanie kalendarium związanego z życiem kulturalnym jak i z treściami programowymi wybranych przedmiotów, oraz innych usług w zależności od potrzeb informacyjnych nauczycieli.

ANEKS NR1

Karta pedagogiczna w roku szkolnym 1993/94

Lp.	Staż pracy	Liczba nauczycieli	Wysztalcenie			
			wyższe magisterskie	wyższe	Studium Nauczycielskie	średnie z przyg. pedagog.
1	do 5 lat	5	4	-	-	1
2	od 5 do 15 lat	10	9	1	-	-
3	15 lat i więcej	19	18	-	1	-
4	Razem	34	31	1	1	1

Średni staż pracy nauczycieli — 15

Wykaz tytułów czasopism zaprenumerowanych na 1994 r.

a) przez bibliotekę szkolną

b) przez Wojewódzką Bibliotekę Pedagogiczną dla Liceum

Lp.	a	b
1	Agrochemia	Aura
2	Biologia w Szkole	Bajtek
3	Chemia w Szkole	Biblioteka Szkolna
4	Dziennik Urzędowy MEN	Delta
5	Fizyka w Szkole	Dialog
6	Geografia w Szkole	Edukacja Studia Badania
7	Głos Nauczycielski	Edukator
8	Jestem	Enter
9	Języki Obce w Szkole	Farmer
10	Komputer w Szkole	Język Polski w Szkole Średniej
11	Matematyka	Kultura Fizyczna
12	Plastyka i Wychowanie	Kwartalnik Pedagogiczny
13	Polonistyka	Literatura
14	Poradnik Bibliotekarza	Literatura na Świecie
15	Przegląd Hodowlany	Mówią Wieki
16	Świat Nauki	Nowa Szkoła
17	Wiedza i Życie	Nowe Książki
18	Wychowanie Techniczne w Szkole	PC Kurier
19	Zeszyty Literackie	Polityka
20	Żołnierz Polski	Poradnik Domowy
21		Problemy
22		Problemy Opiekuńcze
23		Przegląd Geograficzny
24		Przegląd Historyczny
25		Przysposobienie Obronne w Szkole
26		Psychologia Wychowawcza
27		Rzeczpospolita
28		Twórczość
29		Wiadomości Historyczne
30		Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne
31		Wychowncze Muzyczne
32		Wychowanie w Rodzinie
33		Życie Szkoły

W celu usprawnienia działalności biblioteki szkolnej przeprowadzam badania wśród nauczycieli. Odpowiedzi na postawione w ankiecie pytania pomogą mi w podjęciu właściwych decyzji.

Dziękuję za wypełnienie ankiety i dostarczenie jej do biblioteki do 10 stycznia 1994 r.

ANKIETA

1. Jakie źródła³ informacji z Pani/a/ przedmiotu są najbardziej pomocne w nauczaniu? proszę podać konkretne przykłady.....
2. Jakie informacje są Pani/u/ najczęściej potrzebne? metodyczne, przedmiotowe, inne?
3. Jakie rodzaje bibliotek w Pani/a/ otoczeniu są najlepiej zaopatrzone w pozycje z Pani/a/ przedmiotu
4. Czy poszukiwane przez Panią/a/ informacje są wykorzystywane do: prowadzenia lekcji, zajęć fakultatywnych, kólek przedmiotowych, innych celów, jakich?
5. Do jakich źródeł odsyła Pan/i/ uczniów w procesie nauczania swojego przedmiotu
6. Jak ocenia Pan/i/ zbiory z Pana/i/ przedmiotu w bibliotece szkolnej?
7. Jak ocenia Pan/i/ usługi biblioteki szkolnej?
8. Czy przy wyszukiwaniu informacji
 - woli Pan/i/ szukać sam/a/
 - chętniej korzysta Pan/i/ z pomocy bibliotekarza
9. Co Pan/i/ zmieniłby w pracy biblioteki szkolnej?
10. Czy posiada Pan/i/ przygotowanie pedagogiczne?
 - tak
 - nie
 - uzupełniam
11. Ile lat pracuje Pan/i/ w zawodzie nauczycielskim?
12. Proszę podać jaki kierunek studiów Pan/i/ ukończył/a/

³ Źródła informacji to: książki, czasopisma, płyty, taśmy, kasety, filmy, przezrocza, slajdy, audycje telewizyjne, itp.

Bibliografia

- Biblioteka Szkolna, Przewodnik dla bibliotekarza* pod red. E. Białkowskiej
Warszawa 1987
- Drzewiecki M.: *Biblioteka we współczesnej szkole*, Warszawa 1991.
- Drzewiecki M.: *Biblioteki szkolne i pedagogiczne w Polsce. Rola w procesie dydaktycznym i miejsce w krajowej sieci biblioteczno-informacyjnej*, Warszawa 1990
- Drzewiecki M.; *Współczesna biblioteka szkolna*, Warszawa 1980
- Nowak I.: *Współpraca bibliotekarza z nauczycielami i wychowawcami klas w świetle „Programu Pracy Biblioteki Szkolnej”*, „Polonistyka” 1987 nr 1 s. 64-67
- Program pracy biblioteki szkolnej*. Załącznik do zarządzenia, MOiW z dn. 13 V 1983 r. Dz.Urz. MOiW 1983 r. nr 5 poz. 30-31
- Walaszek-Karp Z.: *Metody i techniki badania potrzeb użytkowników informacji. Organizacja, metody i techniki działalności informacyjnej, Wybrane zagadnienia* pod red. A. Szewca, Katowice 1983 s. 59-81

ZASTOSOWANIE ELEMENTÓW STRATEGII MARKETINGOWEJ W DZIAŁALNOŚCI SIECI BIBLIOTEK MIEJSKIEGO OŚRODKA KULTURY W OLSZTYNIE

Ustawa z dnia 8.III.1990 r. (Dz. U. nr 16, poz. 95) o samorządzie terytorialnym, ustawa z dnia 17.V.1990 r. (Dz. U. nr 34, poz. 198) o podziale zadań i kompetencji pomiędzy organami gminy a organami administracji rządowej i ściśle z nimi związana ustawa z dn. 25.X.1991 r. (Dz. U. nr 114, poz. 493) o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej nałożyła obowiązek finansowania bibliotek publicznych na samorządy terytorialne. Nie są one w stanie sprostać nawet tym wydatkom, które służą utrzymaniu i funkcjonowaniu placówek (tj. czynsze, opłaty za energię, ogrzewanie, płace), nie mówiąc o racjonalnie prowadzonej polityce zakupów książek i prenumeracie czasopism.

Biblioteki muszą zapewnić społeczeństwu pełny dostęp do książki, informację o niej, przy stale rosnącej i doskonałej produkcji, która dostarcza coraz droższe edycje. Stawia to przed bibliotekami zadanie jeszcze lepszego rozpoznania i kształtowania potrzeb odbiorców obecnych i potencjalnych. Szczególnie ważną jest tu hierarchizacja zadań i dokonywanie właściwych wyborów.

Umiejętność stosowania instrumentów i technik marketingowych w opracowaniu strategii działania bibliotek może stanowić szansę ich przetrwania i rozwoju.

Celem niniejszego opracowania są przynajmniej częściowe odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie są rzeczywiste potrzeby użytkowników?
2. Jakie działania marketingowe należy podjąć w celu uczynienia biblioteki;
 - a) przyjaznej czytelnikowi,
 - b) widocznej w środowisku,
 - c) efektywnej w swoim działaniu.

Za podstawowy materiał źródłowy posłużyła dokumentacja bibliotek dotycząca organizacji, czytelnictwa i księgozbioru, obserwacje własne pracowników oraz wyniki ankiety skierowanej do użytkowników bibliotek.

SPOŁECZNE WARUNKI DZIAŁANIA SIECI BIBLIOTEK MIEJSKIEGO OŚRODKA KULTURY W OLSZTYNIE

1. Struktura demograficzna Olsztyna

Olsztyn — stolica Warmii i Mazur, miasto wojewódzkie liczy ok. 166 000 mieszkańców (54,6% to kobiety a 45,4% to mężczyźni). W większości jest to ludność napływowa, wywodząca się z różnych stron Polski. Wśród społeczności Olsztyna są mniejszości pochodzenia białoruskiego, litewskiego, mazurskiego, niemieckiego, ukraińskiego.

Ludność w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) stanowi — 27,6% ogółu ludności, w wieku produkcyjnym (18-64 lata) — 62,1% oraz w wieku poprodukcyjnym (powyżej 65 lat) — 10,3%. Liczba zatrudnionych w mieście wynosi 62 900 osób, z czego 30 200 stanowią kobiety. Najwięcej zatrudnionych jest w usługach społecznych — 27,6-% następnie w przemyśle — 20,1%, w handlu — 15,1%, w transporcie i łączności — 10,4%, budownictwie — 8,5%, gospodarce komunalnej i mieszkaniowej — 6,3%, administracji — 3,9%, finansach i ubezpieczeniach — 3,6%, rolnictwie i leśnictwie — 1,5%, w pozostałych dziedzinach — 2,8%.

Obecnie Olsztyn należy do miast wojewódzkich o dużej liczbie bezrobotnych. W końcu 1993 r. zarejestrowanych było 15 817 osób bezrobotnych.

W Olsztynie działają 33 szkoły podstawowe (21 674 uczniów), 9 LO (5056), 46 szkół zawodowych (11 869).

2. Instytucje i placówki kulturalne Olsztyna

Budżet miasta jest skromny i kwoty przeznaczone na poszczególne dziedziny życia gminy nie zaspokajają rosnących potrzeb. W roku 1994 dochody i wydatki miasta zostały ustalone na poziomie 785 283 mln zł, z czego na kulturę i sztukę przeznaczono 2%.

Życie kulturalne Olsztyna toczy się na wielu płaszczyznach. W mieście działają 3 teatry, 10 domów kultury, 4 kina, filharmonia, organizowane są wystawy w Muzeum Warmii i Mazur oraz w 4 galeriach.

Olsztyn to również centrum tańca towarzyskiego. W mieście działają również Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Biblioteka Pedagogiczna, biblioteki naukowe 3 olsztyńskich uczelni (ART, WSP, Wyższego Seminarium Duchownego), biblioteki szkolne, biblioteka Ośrodka Badań Naukowych, biblioteka Zamku Kapituły Warmińskiej, biblioteka Centrum Francusko-Polskiego Côtes d' Armor.

3. Zarys działalności Miejskiego Ośrodka Kultury w Olsztynie

Znaczącą rolę w upowszechnianiu kultury odgrywa Miejski Ośrodek Kultury prowadzący działalność w dziedzinach takich jak:

— taniec (zespoły tańca „Radość” i „Trans”)

- muzyka (Klub Piosenki Żeglarskiej, Klub Jazzowy, Chór „Collegium Musicum”, Miejska Orkiestra Dęta, ognisko muzyczne)
- współdziałal przy organizacji koncertów i festiwali
- plastyka (Klub Plastyka Amatora „Sąsiedzi”, wystawy, warsztaty twórcze)
- literatura (Klub Literacki Młodych)
- teatr (Pracownia Teatralna, Teatr Tańca)
- przy MOK-u działa również Warmiński Klub Fantastyki.

W kwietniu 1992 roku z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej wyłączono filie biblioteczne obsługujące mieszkańców miasta i włączono je w strukturę organizacyjną MOK-u. W konsekwencji Miejski Ośrodek Kultury to także 18 miejskich placówek bibliotecznych.

ORGANIZACJA I CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI SIECI BIBLIOTEK MIEJSKIEGO OŚRODKA KULTURY W OLSZTYNIE

Sieć biblioteczna obejmuje ogółem 18 bibliotek w tym:

- 2 biblioteki dla dorosłych
- 2 biblioteki dla dzieci
- 14 bibliotek obsługujących dzieci, młodzież i dorosłych.

Trzy spośród nich są tzw. bibliotekami łączonymi i pełnią funkcję bibliotek publiczno-szkolnych.

Biblioteki o 1-2-osobowej obsadzie są czynne dla czytelników przeciętnie 35 godzin tygodniowo. Natomiast duże biblioteki osiedlowe są otwarte dla czytelników 50 godzin tygodniowo, w tym po 5 godzin w każdą sobotę.

Na zakup książek w budżecie na rok 1994 przeznaczono kwotę ok. 386 mln starych zł. Wpływ nowości w ciągu minionego roku wynosił ok. 10 000 woluminów, podczas gdy do zaspokojenia potrzeb czytelniczych na minimalnym poziomie, należałoby zakupić przynajmniej 15 000 książek.

Wzrost czytelnictwa zapoczątkowany w 1993 roku utrzymał się również w 1994. Do końca grudnia zarejestrowano 30 669 czytelników, 709 426 wypożyczeń, 187 642 woluminów udostępnionych na miejscu, prenumerowano 578 egzemplarzy czasopism (ok. 80 tytułów).

W pracach popularyzacyjnych w bibliotekach ograniczono się do form, które nie wymagają dużych nakładów finansowych. Zorganizowano niewiele spotkań (15), odczytów i prelekcji (9). Zaktywizowano natomiast pracę z dziećmi w oparciu o własne zasoby biblioteczne, sprzęt techniczny, pomoce metodyczne. Zajęcia z dziećmi są organizowane systematycznie 2 razy w tygodniu, każdego dnia dzieci korzystają w bibliotekach z gier i zabaw stolikowych. Ponadto w bibliotekach organizowane są lekcje biblioteczne, wycieczki do bibliotek, wystawy książek i innych materiałów.

ZASTOSOWANIE STRATEGII MARKETINGOWEJ W DZIAŁALNOŚCI SIECI BIBLIOTEK MIEJSKIEGO OŚRODKA KULTURY W OLSZTYNIE

1. Omówienie wyników ankiet

W celu lepszego zagospodarowania przyznawanych niewielkich środków finansowych i przybliżenia oferty pracy bibliotek do oczekiwań społeczności lokalnych w październiku 1994 roku w wybranych 13 placówkach przeprowadzono badania ankietowe wśród użytkowników bibliotek.

Z badań wyłączone czytelników do lat 15, ponieważ czytelnictwo dzieci jest w bardzo dużym stopniu sterowane przez szkołę i rodzinę. W związku z tym z badań wyłączone biblioteki dziecięce.

Lokalizacja badanych bibliotek przedstawia się następująco: 5 placówek działa w starszych centralnych dzielnicach miasta, 4 obsługują dzielnice najmłodsze o nowoczesnej zwartej wielopiętrowej zabudowie, 4 działają w peryferyjnych osiedlach domków jednorodzinnych, 9 z nich zajmuje pomieszczenia na parterze, 3 na pierwszym piętrze. Najmłodsza, duża i nowoczesna biblioteka zajmuje parter i piętro.

Wszystkie badane biblioteki prowadzą wypożyczalnię dla dorosłych, 11 dodatkowo wypożyczalnię dla dzieci, 9 czytelnię czasopism, 4 kąciki czytelnicze, 2 pełnią funkcję bibliotek publiczno-szkolnych.

W grupie badanych 13 placówek 2 mają księgozbiory liczące do 10 tysięcy woluminów, 7 od 10 do 20 tys. wol., 4 mają księgozbiór większy niż 20 tys. wol.

Liczba czytelników jest bardzo zróżnicowana (od 204 do 3970).

Usługi kserograficzne są prowadzone w 2 placówkach, a wypożyczalnię kaset wideo w 5.

Badania przeprowadzono na początku października 1994 r. we wszystkich wybranych bibliotekach dla dorosłych. Liczba ankiet stanowiła 5% ogółu czytelników danej biblioteki zarejestrowanych na koniec sierpnia 1994 r. Formularze były wypełniane aż do całkowitego wyczerpania limitu. Ogółem rozprawdzono 731 formularzy, z czego otrzymano 690 wypełnionych.

Formularz ankiety zawierał 10 pytań zamkniętych, 1 pytanie mieszane i 8 pytań otwartych. Respondenci bardzo chętnie odpowiadali na pytania wymagające podkreślenia jednej lub więcej odpowiedzi, natomiast pytania otwarte pozostały bez odpowiedzi w większości formularzy.

Ankiety wypełniło najwięcej osób w swojej świadomości bardzo dużo i dużo czytających (76,4%) i regularnie odwiedzających daną bibliotekę (92%).

Ponieważ ankiety wypełniane były w wypożyczalniach książek zatarł się nieco obraz wykorzystania innych, oprócz udostępniania zbiorów, usług bibliotecznych. W czasie przeprowadzania następných badań nie należy powtarzać tego błędu i przeankietować również użytkowników czytelni, odbiorców usług kserograficznych i osoby korzystające z wypożyczalni kaset wideo.

Najwięcej, bo aż 54,9% użytkowników bibliotek to czytelnicy książek, 31% to czytający książki i czasopisma, niewielki (5,2%) odsetek badanych korzysta tylko

z możliwości czytania gazet codziennych i tygodników (są to przede wszystkim emeryci, renciści i osoby bezrobotne — a więc mające dużo wolnego czasu i stosunkowo mało pieniędzy na zakup ulubionych tytułów).

Stosunkowo wysokie (średnio 15,8%) okazało się korzystanie ze zbiorów wyłącznie badanej biblioteki. Respondenci nie podkreślili w tym wypadku żadnej innej możliwości dostępu do książki, nawet własnego księgozbioru. Prawie połowa badanych (44,9%) zadeklarowała korzystanie ze zbiorów innych bibliotek (najwięcej z wojewódzkiej, innych miejskich i szkolnych).

Własnym księgozbiorem mogło się pochwalić 43,3% ogółu badanych.

Struktura społeczno-demograficzna respondentów przedstawiała się następująco: 72,8% ankietowanych stanowiły kobiety, mężczyźni to tylko 27,2%. Najwięcej użytkowników bibliotek rekrutowało się z grupy 35-64 latków. Tylko w trzech badanych bibliotekach (5, 12, 18) większą grupę czytelników stanowili 15-24-latkowie. Wiąże się to z zasięgiem działania tych placówek obejmującym blisko położone szkoły średnie i skupiska domów zamieszkałych przez ludzi młodych. Zauważalny jest również najniższy procent ankietowanych powyżej 65 roku życia w najmłodszych osiedlach Olsztyna.

Analiza respondentów pod względem wykształcenia pozwala stwierdzić, że najliczniej z bibliotek korzystają czytelnicy z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Użytkownicy bibliotek z wykształceniem wyższym i średnim zawodowym stanowią podobny odsetek wśród ogółu korzystających z bibliotek. Najmniej liczebną grupą użytkowników są czytelnicy z wykształceniem zasadniczym zawodowym i podstawowym. Przy czym czytelników z wykształceniem podstawowym jest o 2% więcej niż z zasadniczym. Wiąże się to z tym, że do grupy tej zaliczono m.in. uczniów szkół średnich.

Ciekawych wniosków dostarcza analiza respondentów wg ich aktywności zawodowej. Z badanych bibliotek najliczniej korzystają pracownicy umysłowi. Nieco mniejszy odsetek stanowią uczniowie i studenci oraz emeryci i renciści. Najmniejszy odsetek użytkowników bibliotek stanowią pracownicy fizyczni, niższy nawet od odsetka osób niepracujących, wśród których dość liczną grupą są bezrobotni. Oczywiście jest to dość zróżnicowane w zależności od rejonu działania biblioteki. W „młodych” osiedlach najliczniejszą grupą są uczniowie i studenci w centralach, w „starych” dzielnicach przeważają emeryci.

Zgodnie z oczekiwaniami respondenci wskazali jako typ literatury najczęściej poszukiwany w bibliotekach publicznych, beletrystykę (465 wskazań) i książki popularnonaukowe (350 wskazań).

Preferencje czytelnicze z literatury pięknej były następujące. Najwięcej wskazań otrzymały powieści obyczajowe (330), a najmniej książki o tematyce religijnej (41). Proporcje poszczególnych typów powieści w badanych bibliotekach różnią się w zależności od środowiska w jakich dane placówki działają. Np. w bibliotece nr 5 („młode” osiedle) najwięcej osób wskazywało na romanse, w bibliotece nr 7 („stara” dzielnica) — na powieści historyczne, w 3 (gdzie był najwyższy procent mężczyzn) — na powieści sensacyjne.

Zbadano również wpływ uwarunkowań społeczno-demograficznych na preferowany gatunek powieściowy.

Kobiety najczęściej czytały powieści obyczajowe, romanse, pamiętniki i wspomnienia, książki psychologiczne i biograficzne (wszystkie ponad 180 wskazań), na ostatnim miejscu uplasowały się książki o tematyce religijnej i powieści fantastyczne. Mężczyźni najchętniej czytali książki o tematyce historycznej i powieści sensacyjne, natomiast nie czytali prawie wcale romansów i powieści o tematyce religijnej.

W zależności od wieku respondenci podkreślali najczęściej:

15-24 lata — powieści obyczajowe, psychologiczne, historyczne i romanse,

25-34 lata — powieści obyczajowe, sensacyjne, psychologiczne i romanse,

35-64 lat — powieści obyczajowe, historyczne, romanse oraz pamiętniki i wspomnienia,

65 i więcej — powieści historyczne, romanse, pamiętniki i wspomnienia oraz biografie.

Wykształcenie wpływa na preferowany gatunek powieściowy następująco:

podstawowe — powieści obyczajowe, psychologiczne, romanse,

zasadnicze zawodowe — powieści sensacyjne, kryminalne,

średnie zawodowe — powieści sensacyjne, romanse i powieści obyczajowe,

średnie ogólnokształcące — powieści obyczajowe, historyczne, pamiętniki i wspomnienia,

wyższe — powieści obyczajowe, historyczne, psychologiczne.

Aktywność zawodowa respondentów również miała widoczny wpływ na czytane najchętniej typy powieści:

uczniowie i studenci — powieści obyczajowe, psychologiczne, fantastyczne,

emeryci i renciści — powieści historyczne, pamiętniki i wspomnienia oraz biografie,

niepracujący — romanse i powieści obyczajowe,

pracownicy umysłowi — powieści obyczajowe, historyczne, psychologiczne,

pracownicy fizyczni — powieści sensacyjne, kryminalne, romanse.

Obraz biblioteki w oczach respondentów wypadł bardzo dobrze. Czytelnikom w 86,9% odpowiada ustawienie książek na półkach, w 92,5% godziny pracy placówek. Również satysfakcja z porad bibliotekarzy jest bardzo wysoka i wynosi 92,6%. Ocena taka cieszy, ale z drugiej strony nasuwa się pytanie, czy nie jest ona spowodowana niechęcią czytelników do odpowiedzi na pytania otwarte i podkreślaniem wariantów nie wymagających w konsekwencji odpowiedzi pisemnych lub niewiarą w skuteczność tych wypowiedzi. W przyszłości należy więc unikać tak sformułowanych problemów.

Biblioteka w oczach respondentów to placówka, która oprócz wypożyczania książek powinna posiadać czytelnię, wypożyczać gazety i czasopisma do domu, prowadzić wypożyczalnię kaset wideo i wykonywać usługi kserograficzne. To placówka, gdzie bibliotekarz potrafi fachowo doradzić, co czytać, co ostatnio ukazało się na rynku księgarskim, poinformować o nowych nabytkach w bibliotece.

Naszym nadrzędnym celem jest przyciągnięcie do biblioteki jak największej liczby czytelników. Tylko wtedy, gdy staniemy się niezbędni w danym środowisku możemy walczyć o większe dotacje, możemy mieć pewność, że stojąc przed

wyborem biblioteka czy jeszcze jeden sklep samorząd pod presją społeczeństwa wybierze nas.

2. Propozycje zmian

Opierając się na wynikach ankiet, obserwacjach bibliotekarzy, rozmowach z czytelnikami, proponuje się wprowadzenie następujących zmian:

2.1. W zakresie organizacji i wyposażenia bibliotek

a) Ze względów ekonomicznych konieczne jest przeprowadzenie korekty sieci bibliotek MOK-u i to zarówno pod względem ilościowych (zbyt duże nasycenie placówkami śródmieścia Olsztyna) jak i rodzaju świadczonych usług. Na olsztyńskim rynku informacyjnym daje się zauważyć wzmożony popyt na informacje z zakresu szeroko pojętego biznesu, komputerów, ekologii. Poprzez rozszerzenie i pogłębienie zakresu gromadzonych księgozbiorów w wytypowanych placówkach proponuje się utworzenie:

— Centrum Informacji Biznesowej

— Centrum Informacji Ekologicznej

— Biblioteki Fantastyki (w oparciu o prężnie działający w MOK-u Warmiński Klub Fantastyki)

b) uruchomić w większych bibliotekach odpłatne świadczenie usług kserograficznych. W wypadku niemożności zakupu kserografów z własnych środków, umożliwić podnajem powierzchni lokalowych instytucjom lub osobom prywatnym z przeznaczeniem na ten cel.

c) zwiększyć liczbę wypożyczalni kaset wideo w obiektach sieci

d) przeprowadzić remonty w bibliotekach (wykorzystując w jak największym stopniu środki własne MOK-u i umiejętności jego pracowników)

e) polepszyć stan oświetlenia w placówkach

2.2. W zakresie zwiększenia oferty usług świadczonych przez placówki sieci proponuje się:

a) umożliwić wykonywanie odbitek kserograficznych z materiałów bibliotecznych

b) rozszerzyć ofertę kaset wideo ze szczególnym uwzględnieniem nowości

c) w miarę możliwości ustawić w większych czytelniach automaty z napojami

d) wprowadzić za niewielką opłatą telefoniczne zamawianie poszukiwanych książek

2.3. W zakresie informacji o zasobach i usługach biblioteki oraz rekomendacji proponuje się:

a) odnowić szyldy z napisem biblioteka we wszystkich placówkach,

b) odnowić i uaktualnić informację o zasobach i rozmieszczeniu zbiorów w bibliotekach,

- c) wywieszać zgodnie z sugestiami czytelników w widocznym miejscu informacji o nowych nabytkach w bibliotece,
- d) opracować informator o wszystkich placówkach sieci,
- e) opracować „wizytówki” każdej placówki zawierające adres, telefon, godziny pracy i świadczone usługi, które byłyby wykładane w danej bibliotece oraz w ważnych instytucjach i sklepach poszczególnych dzielnic,
- f) nawiązać ścisłą współpracę z prasą, radiem i telegazetą lokalną.

2.4. W zakresie gromadzenia i udostępniania zbiorów

- a) ponieważ z przychylnym przyjęciem czytelników spotkał się pomysł podziału literatury pięknej na różne typy powieści (zaczęto od najbardziej poczytnych romansów, powieści sensacyjnych, kryminałów) proponuje się kontynuowanie przeklasyfikowania literatury pięknej i zmianę systemu jej ustawienia na półkach we wszystkich placówkach,
- b) książki do poszczególnych bibliotek kupować z uwzględnieniem struktury mieszkańców osiedli (wiek, płeć),
- c) jak najszybciej utworzyć komputerowy katalog centralny. MOK zakupił system komputerowej obsługi bibliotek „Sowa”, co umożliwi (dopóki nie zacznie działać sieć komputerowa we wszystkich placówkach) udzielenie szybkiej informacji np. telefonicznej o zasobach każdej z bibliotek oraz szybkie sporządzanie spisów potrzebnych lektur lub bibliografii na każdy temat. Ze względu na podobieństwo zbiorów i przyspieszenie katalogowania retrospektywnego zaplanować nawiązanie współpracy z Wojewódzką Biblioteką Publiczną w sprawie wymiany opisów katalogowych na dyskietkach.

2.5. W zakresie uzyskania dodatkowych środków finansowych celowe byłoby wprowadzenie:

- a) racjonalnej sprzedaży druków zbędnych wycofanych z księgozbiorów a także z darów od czytelników,
- b) pobieranie niewielkich opłat za wstęp na atrakcyjne spotkania,
- c) kiermaszy książek, płyt i kaset pobranych w komis od sklepów i wydawnictw,
- d) odpłatnej reklamy umieszczonej np. na zakładkach do książek i udostępnienie witryn bibliotecznych do tych celów,
- e) wynajmowania pomieszczeń bibliotecznych poza godzinami pracy placówki na szkolenia, kursy języków obcych czy modne ostatnio pokazy promocyjne,
- f) podnajmu zbędnych pomieszczeń,
- g) przeprowadzenie konsultacji z czytelnikami w sprawie dobrowolnych opłat na rzecz biblioteki, a także zachęcenie do przekazywania placówkom w darze poczytnych książek. Książki uzyskane w ten sposób znaczyć napisem „Dar czytelników” a także (jeżeli byłaby taka potrzeba) nazwiskiem i imieniem darczyńcy czy sponsorującej zakup firmy.

Proponowane wyżej zmiany mają na celu upowszechnienie i rozprzęganie wśród mieszkańców Olsztyna działalności bibliotek. Mają przyciągnąć do nich jeszcze większe rzesze czytelników, którzy odwiedziliby biblioteki z prawdziwą chęcią i przyjemnością. Dobrym przykładem wprowadzenia w życie

tych zmian jest otworzony niedawno Ośrodek Informacji Biznesowej, który wzbudził żywe zainteresowanie wśród władz lokalnych, przedsiębiorców i studentów.

W dobie gospodarki rynkowej szczególnie ważna jest aktywna postawa środowiska bibliotecznego, a także skupienie wokół każdej placówki ludzi żywo związanych z problemami czytelnictwa i chętnych do pomocy. Ale pomoc otrzymamy tylko wtedy, gdy sami wyczerpiemy wszystkie możliwości.

Aneks

W momencie oddawania materiału do druku część propozycji jest już w fazie realizacji.

1. W ramach korekty sieci bibliotecznej (3 biblioteki mieszczą się w śródmieściu blisko siebie) jedną placówkę planuje się przenieść na nowe osiedle Pieczewo a z jednej zrezygnować przenosząc księgozbiór do innych bibliotek.

2. Podpisano umowę z przedstawicielstwem firmy „Canon”, która umożliwiła zaopatrzenie 2 kolejnych placówek w kserokopiarki.

3. Uzyskano zgodę na zatrudnienie, przy remoncie bibliotek, bezrobotnych opłacanych z Funduszu Robót Interwencyjnych.

4. Wprowadzono centralny zakup nowości wideo i szybką wymianę kaset między placówkami (ilość wypożyczalni wzrosła o 2).

5. Wykorzystano edytory tekstów do tworzenia czytelnej informacji o zasobach i rozmieszczeniu zbiorów w bibliotekach.

6. Co miesiąc w Olsztyńskim Informatorze Kulturalnym podawane są adresy, godziny pracy, telefony i zakres świadczonych przez biblioteki usług.

7. W opracowaniu znajduje się informator o działalności Miejskiego Ośrodka Kultury i wizytówki poszczególnych bibliotek.

8. Prowadzi się sprzedaż książek wycofanych ze zbiorów i pochodzących z darów.

9. Dzięki hojności czytelników od początku roku w naszych placówkach przybyło 839 wol. o wartości 3542,71 zł (z dotacji samorządowej zakupiono 1509 wol./7240,73 zł). Pieniądze od czytelników przeznaczono na zakup książek poczytnych w danym środowisku i oznaczamy je pieczętą „Dar czytelników”.

10. Podjęto również część wolnych pomieszczeń na różnorodną działalność usługową (np. sprzedaż modeli samolotów, agencja reklamowa).

Bibliografia

Analiza działalności Miejskiego Ośrodka Kultury w Olsztynie w roku 1994

Burakowski J.: *Samorządowa Biblioteka Publiczna*. Warszawa 1994

Cybulski R.: *Zastosowanie metod marketingowych w bibliotekarstwie*. „Poradnik Bibliotekarza” nr 7-8

Olsztyn — miasto i ludzie. Bydgoszcz 1994

Wojciechowski J.: *Marketing w bibliotece*. Warszawa 1993

Zieliński A.: *Społeczny zasięg książki w Polsce (raport z badań)*. Warszawa 1988

ZASTOSOWANIE STRATEGII MARKETINGOWEJ W BIBLIOTECĘ PUBLICZNEJ W OLSZTYNIE. PROJEKT POWSTANIA OŚRODKA INFORMACJI BIZNESOWEJ

Nowoczesna biblioteka powinna zaspokajać potrzeby ludzkie w zakresie wykształcenia ogólnego, informacji, odpoczynku. Poznanie potrzeb użytkowników i wyznaczenie planu działalności pozwala rozszerzyć krąg użytkowników. Planowanie marketingowe pomaga pracownikom biblioteki w podejmowaniu decyzji, które elementy działalności należy zachować, a które wyeliminować. Początkowa faza w procesie planowania polega na uzgodnieniu ogólnych założeń biblioteki, jej celów i priorytetów.

Niezwykle ważna jest analiza struktury danej społeczności i jej potrzeb. Oprócz typowych badań demograficznych i statystycznych należy zwrócić także uwagę na strukturę urbanistyczną, w której funkcjonuje biblioteka, jej lokalizację w stosunku do innych instytucji kultury, rodzaj ośrodków usługowo-handlowych istniejących wokół niej, obecność szkół i szlaków komunikacyjnych. Wszystkie te badania zaprogramowane w odpowiedni sposób pozwalają na zorientowanie się w ocenie użyteczności biblioteki w danym środowisku.

I. STRUKTURA URBANISTYCZNA I SPOŁECZNO- -DEMOGRAFICZNA OSIEDLA

Lokalizacja Biblioteki i analiza jej działalności

Biblioteka Publiczna nr 11 mieszcząca się w Olsztynie przy ulicy Kołobrzeskiej 5 należy do sieci bibliotek miejskich, działających po reorganizacji w 1992 r. (oddzielenie od Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej) przy Miejskim Ośrodku Kultury. W obecnych granicach zasięgu działania biblioteki ma kształt czworokąta biegnącego wzdłuż ulic: Dworcowej, Kętrzyńskiego, Kościuszki, Alei Marszałka Piłsudskiego. Patrząc na plan miasta lokalizacja ta sprawia wrażenie centralnej w ramach Olsztyna. Rozbudowa dzielnicy jest już zakończona i obejmuje część budownictwa komunalnego, powstałego przed i bezpośrednio po II wojnie światowej (ulice Głowackiego, Kościńskiego, Kościuszki). Z drugiej zaś strony znajdują się budynki powstałe w ramach osiedla „Pojezierze” wybudowanego na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych. Zabudowa tu jest charakte-

rystyczna dla nowoczesnych osiedli czyli oprócz budynków czteropiętrowych znajdują się wysokościowce. Obszar dzielnicy obejmuje około 58 ha, to jest 0,66% powierzchni całego Olsztyna.

Liczba mieszkańców dzielnicy wynosi ok. 9500, to jest około 5,7% ludności całego miasta. Struktura grup wiekowych i wykształcenia ludności dorosłej jest trudna do określenia, gdyż nie są prowadzone badania demograficzne w ramach osiedla.

W rejonie działalności biblioteki znajdują się inne instytucje kulturalno-oświatowe. Są to: Filharmonia wraz z działającą przy niej Szkołą Muzyczną, Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne, Teatr Lalek, Wyższa Szkoła Pedagogiczna (Wydział Pedagogiczny), College Języka Angielskiego, Wojewódzki Ośrodek Metodyczny, trzy szkoły średnie: Liceum Ogólnokształcące, Zespół Szkół Energetyczno-Mechanicznych i Technikum Budowlane.

Nie bez znaczenia jest obecność kilku banków (Bank Gdański, Bank Gospodarki Żywnościowej, Bank Rozwoju Eksportu, Bank Rozwoju Rolnictwa, Narodowy Bank Polski, Polski Bank Inwestycyjny), a także organizacji gospodarczych (Izba Skarbowa, Centrum Doradcze Biznesu).

Prowadzą działalność dwie biblioteki specjalistyczne: Biblioteka Diecezjalna przy parafii Najśw. Serca Jezusowego oraz biblioteka wydziału pedagogicznego olsztyńskiej WSP a także w niewielkiej odległości (ok. 800 m) znajdują się trzy inne filie miejskie (Biblioteka nr 7, 9, 13) posiadające większy księgozbiór i oferujące szerszą gamę tytułów czasopism (Tabela 1).

Tabela 1

Księgozbiory wybranych bibliotek

Biblioteka	Księgozbiór (liczba wol.)	Liczba zaprenumerowanych czasopism
Nr 7	32295	60
Nr 9	36143	41
Nr 13	19670	28
Nr11	13794	20

Źródło: Analiza pracy samorządowych bibliotek publicznych Olsztyna w 1994 r.

Biblioteka nr 11 także jeśli chodzi o wypożyczanie i udostępnianie na miejscu pełni mniejszą rolę (Tabela 2).

Tabela 2

Liczba czytelników i wypożyczeń w wybranych bibliotekach.

Biblioteka	Liczba czytelników	Liczba wypożyczeń	Liczba wol. udostępnionych na miejscu
Nr 7	3369	77509	47170
Nr 9	1567	27947	14492
Nr 13	1160	19878	4624
Nr11	952	22206	3148

Źródło: Analiza pracy samorządowych bibliotek publicznych Olsztyna w 1994 r.

Mniejszy księgozbiór, liczba czytelników i wypożyczeń, a więc gorsze wskaźniki statystyczne spowodowane są warunkami poprzedniej lokalizacji placówki. Biblioteka powstała w 1970 roku zorganizowana została początkowo w suterenie wieżowca miała więc ograniczone możliwości gromadzenia. W 1987 roku została przeniesiona do nowego lokalu mieszczącego się w zespole pawilonów handlowo-usługowych przy ul. Kołobrzeskiej 5.

Zmiana ta miała wpłynąć na właściwe funkcjonowanie placówki, gdzie niezbędne jest spełnienie podstawowych warunków dotyczących nie tylko jej wyposażenia i organizacji, ale i także usytuowania gmachu w stosunku do instytucji i skupisk potencjalnych użytkowników. Obok biblioteki znajdują się tam obecnie: Księgarnia Naukowo-Techniczna „Logos”, Centrum Sprzedaży Samochodów „Fiat”, Biuro Podróży „Ol-Tur”, solarium, punkt naprawy sprzętu gospodarstwa domowego i inne.

Duże jasne pomieszczenie (154 m²) pozwoliło nie tylko na umieszczenie regalów, ale i także wygospodarowanie kąca czytelniczego dla 12 osób.

Księgozbiór biblioteki na koniec 1994 r. składał się z 13 794 woluminów, z czego 58,8% to literatura piękna, 37,9% to literatura popularnonaukowa i 3,3% to literatura młodzieżowa (biblioteka obsługuje czytelników powyżej 15 lat). W ostatnim roku do biblioteki zakupiono 478 wol., co jest zbyt małą liczbą jak na potrzeby księgozbioru już znacznie zdezaktualizowanego i zniszczonego. Małe fundusze na zakup książek spowodowały, że zwrócono się do czytelników z apelem o dary książkowe. W ten sposób księgozbiór wzbogacił się o ok. 300 wol. Większość tych książek to harlequiny, kryminały czy też powieści sensacyjne, ale właśnie te książki są w tej chwili najchętniej czytane. W bibliotece znajduje się 20 tytułów czasopism i gazet. Każde czasopismo, począwszy od poprzedniego numeru jest wypożyczane do domu na okres jednego tygodnia. Z bieżących numerów czasopism i gazet można skorzystać na miejscu.

W placówce jest wolny dostęp do półek chociaż do tej pory było mało osób korzystających z tego udogodnienia, większość wolała wybierać z zestawu zgromadzonego przy ladzie bibliotecznej. Sytuacja ta poprawiła się, a wręcz zmieniła kiedy w bibliotece zaczęto wprowadzać układ przedmiotowy wyszczególniając powieści sensacyjne, powieści o miłości (romanse), kryminały, powieści fantastycznonaukowe, powieści grozy i powieści erotyczne. Czytelnicy poszukujący tego rodzaju literatury obecnie od razu kierują się do miejsca, gdzie jest ona umieszczona. Aby w najszerszym tego słowa znaczeniu udostępniać wszystko co posiada biblioteka, pozostawiono do korzystania na miejscu bardzo uszczuplony księgozbiór podręczny (tylko encyklopedie, słowniki, podstawowe podręczniki), a wycofane stamtąd książki przeznaczono do wypożyczania na rewers na okres jednego tygodnia. Prowadzone są systematyczne selekcje w wyniku których książki nieprzydatne w bibliotece przeznaczone są na sprzedaż.

W 1994 roku do biblioteki należało 952 czytelników, co stanowi ok. 10% liczby mieszkańców osiedla, z czego 59,8% stanowi młodzież ucząca się (w skład tej grupy wchodzi uczniowie szkół średnich i studenci), 16,6% pracownicy umysłowi, 15,7% emeryci, renciści i bezrobotni, 7,2% pracownicy fizyczni i 0,6% inni. Biorąc pod uwagę wiek, 43,2% stanowi młodzież w przedziale 15-20 lat, 25,7%

w przedziale 20-30 lat, 31,1% osoby powyżej 30 lat. (Źródło: Statystyka Biblioteki Publicznej nr 11 w 1994 r.).

Z przeprowadzonej obserwacji można stwierdzić, że użytkownicy rekrutują się z segmentu edukacyjnego i czasu wolnego, mało wykorzystywany jest materiał informacyjny. Jest to w pewnym stopniu spowodowane przestarzałym oraz ubogim księgozbiorem podręcznym, trudnym w tej chwili do uaktualnienia.

Wykorzystanie biblioteki przez mieszkańców osiedla zbadano metodą ankietową. Ankieta oprócz analizy czytelnictwa i roli książki w strukturze czasu wolnego miała na celu zbadanie przyczyn rezygnacji z biblioteki, a także znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy możliwe jest pozyskanie nowego kręgu użytkowników. Na 200 rozdanych ankiet do biblioteki zwrócono 139 (ankieta była rozprawiona w dwóch sklepach osiedlowych).

Charakterystyka badanej grupy

Na pytania ankiety odpowiedziało 88 kobiet (63,6%) i 51 mężczyźni (36,7%). Pod względem wykształcenia 5,7% stanowili respondenci z wykształceniem podstawowym, 5,7% z wykształceniem zasadniczym zawodowym, 34,5% ze średnim zawodowym, 38,8% ze średnim ogólnokształcącym i 15,1% z wykształceniem wyższym.

Badania wykazały, że 31,6% respondentów nie odwiedza w ogóle biblioteki, a zdecydowaną większość stanowią osoby, które korzystają z niej rzadko.

Wśród nie odwiedzających biblioteki największą grupę stanowiły osoby posiadające swój własny księgozbiór — 36,3% i nie mające czasu — 31,9%. Do braku zainteresowania książkami, a także posiadania innych zainteresowań przyznało się po 8,9% respondentów. 13,9% pożycza książki od znajomych i przyjaciół.

Jeśli chodzi o propozycje zmian w bibliotece wśród użytkowników rzadko odwiedzających bibliotekę, najczęściej sugerowało zmianę ograniczeń w liczbie wypożyczanych książek i czasie ich przetrzymywania — 33,3%, 26,6% proponowało wzbogacenie usług (ksero, kasety wideo), o inne godziny otwarcia prosiło 3,3%, a o pomoc w realizacji zainteresowań 6,6% (najczęściej były to kursy językowe). Wśród osób nie korzystających z biblioteki największą liczbę stanowiła grupa obojętna na zmiany w bibliotece — 45,5%, 40,9% korzystałoby w przypadku wprowadzenia innych usług, 22,7% proponowało zmianę w czasie i liczbie wypożyczonych książek.

Na to, że biblioteka jest dla respondentów nie po drodze, albo za daleko od miejsca zamieszkania wśród osób korzystających rzadko z biblioteki, wskazało 30% ankietowanych, a wśród nie korzystających takich osób było 27,3%.

Wśród zmian jakie były możliwe do natychmiastowego wykonania znalazło się otwarcie punktu wypożyczania kaset wideo. Kasety będące w zasobach własnych Miejskiego Ośrodka Kultury znalazły zainteresowanie wśród osób przychodzących już do biblioteki. Zakup nowych kaset będzie możliwy dzięki wpływom, jakie osiągnie biblioteka.

Dla osób systematycznie przychodzących do biblioteki wprowadzono możliwość wypożyczenia większej liczby książek (do 10).

Zmiana godzin pracy biblioteki sugerowana przez niewielką liczbę użytkowników (2 wskazania) będzie możliwa w przypadku większej liczby etatów. Obecnie biblioteka jest otwarta od godziny 11.00 do 18.00, a zatrudnione są w niej 2 osoby na 1 i 0,5 etatu.

Z przeprowadzonych badań wynika, że nie ma zbyt dużych szans na pozyskanie większej liczby czytelników. Przez kolejne lata mimo zmiany lokalizacji biblioteki liczba czytelników nie uległa znaczącej zmianie.

Zrozumienie oraz właściwa ocena, tego co się dzieje w otoczeniu biblioteki umożliwi trafne podejmowanie decyzji organizacyjnych. W przypadku Biblioteki nr 11 konieczne było przeprowadzenie korekty pod względem przydatności i efektywności działania placówki. Istnienie w jej pobliżu innych bibliotek mogłoby w dobie ograniczonych możliwości finansowych przemawiać w przyszłości za jej likwidacją. Byłaby to zbyt duża strata dla czytelników, a także osób, które w przyszłości będą z niej korzystać. Każda biblioteka potrzebuje użytkowników, żadne bowiem działania organizacyjne nie zastąpią prawdziwych potrzeb czytelników. Odchodzenie od gospodarki planowej ku rynkowej jest szansą dla bibliotek publicznych posiadających gęsto rozbudowaną sieć do bardziej efektywnego wykorzystywania placówek.

Biblioteka w każdych warunkach, nawet najbardziej trudnych chcąc być widoczna musi podejmować się nowych zadań, musi wychodzić z maksymalną ofertą do różnych środowisk. Taką właśnie szansą może stać się korzystne usytuowanie biblioteki na uruchomienie aktualnej bazy usług informacyjnych dla potrzeb biznesu.

II. UZASADNIENIE POWOŁANIA OŚRODKA INFORMACJI BIZNESOWEJ

Obserwuje się znaczny wzrost zapotrzebowania na systematyczną informację ze strony małych i dużych firm. Rosnące tempo, w jakim informacja powstaje i dezaktualizuje się intensyfikuje potrzebę zorganizowania centrum informacyjnego.

Biblioteka musi stać się instytucją uczestniczącą w realizacji programów ekonomicznych i gospodarczych kraju, lecz jednocześnie umożliwiać zdobycie każdej informacji nawet dla tych, którzy nie chcą, nie lubią czy nie mają czasu czytać. Nowym segmentem użytkowników biblioteki mogą stać się przedstawiciele środowisk gospodarczych. Grupa ta będzie potrzebować informacji z zakresu prawa cywilnego, handlowego, przepisów podatkowych. Niezbędna jej będzie wiedza o środowisku stanowiącym rynek zbytu, źródeł zaopatrzenia, kanałów dystrybucji, odbiorców reklamy i akcji promocyjnych.

Obecnie wśród podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w Olsztynie 14% stanowią firmy przemysłowe, ale miasto stwarza dobre warunki do rozwoju biorąc pod uwagę położenie, duży potencjał produkcyjny oraz wykwalifikowaną kadre.

Olsztyn ma dogodne połączenie komunikacyjne z Warszawą, Gdańskiem, Poznaniem oraz wschodnimi sąsiadami (Kaliningradem, Wilnem). W bliskiej odległości od centrum miasta zlokalizowane jest lotnisko (Dajtki), mające licencję lotniska międzynarodowego.

W 1991 r. liczba podmiotów gospodarczych w Olsztynie wynosiła ogółem 2735 w tym: w sektorze publicznym — 257, a w sektorze prywatnym — 2496. W 1993 r. liczba podmiotów wzrosła do 9846, w tym: w sektorze publicznym — 274, a w sektorze prywatnym — 9572. Największa liczba podmiotów gospodarczych skupionych jest w handlu — 5222, następnie w przemyśle — 1391, w budownictwie — 1207 i rolnictwie — 62.

O aktywności gospodarczej mieszkańców Olsztyna najlepiej świadczy liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w samej tylko ewidencji działalności gospodarczej Urzędu Miasta. W lutym 1994 r. wynosiła ona 11 808.

W Olsztynie działają również organizacje gospodarcze, wśród nich:

- Olsztyńska Izba Handlowo-Przemysłowa
- Warmińsko-Mazurski Klub Biznesu
- Centrum Wspierania Biznesu
- Stowarzyszenie Pracodawców
- Olsztyński Klub Menadżera
- Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego.

Baza finansowa i mieszkańcy są obsługiwane przez kilkanaście banków. Odbывают się też targi, wystawy, imprezy cykliczne, promujące miejscowe podmioty gospodarcze i dorobek miasta — rocznie jest ich kilkanaście. Mają one zasięg ogólnopolski, a niektóre z nich międzynarodowy. Wszystkim tym instytucjom potrzebne są aktualne informacje.

Informacja społeczna, konsumencka i lokalna są nowymi obszarami, na których możliwy jest rozwój. Biblioteka może dostarczać nie tylko tradycyjne materiały biblioteczne, ale także przetwarzać informacje, tworzyć lokalne bazy danych, oferować dostawę danych oraz sprawować nadzór nad bazami danych.

Ograniczone środki finansowe instytucji uzależnionej od budżetu miasta nie pozwoliły na samodzielne zorganizowanie ośrodka. Zwrócono się do instytucji gospodarczych z prośbą o pomoc w realizacji projektu zarówno organizacyjną jak i finansową. Zasugerowano pomoc w wyborze tytułów czasopism, książek i innych materiałów, które powinny znaleźć się w zbiorach, uwag dotyczących zakresu gromadzenia informacji, współpracy przy tworzeniu lokalnych baz danych.

Oddelegowano pracownika Miejskiego Ośrodka Kultury do Szczecina w celu nawiązania współpracy z instytucją już tam działającą — Ośrodkiem Informacji Biznesowej przy Książnicy Pomorskiej. Właśnie ta placówka służyła dużą pomocą przy tworzeniu projektu olsztyńskiego ośrodka. Obecnie możliwe jest uzyskanie informacji o firmach i organizacjach działających na Pomorzu.

Sporządzono wykaz szacunkowych kosztów powstania i utrzymania się ośrodka. Na liście znalazły się: komputer, drukarka, faxmodem, skaner, czytnik CD-ROM-ów, kserokopiarka, katalogi (Business Foundation Book, Kompas, North Poland), oprogramowanie komputerowe, prenumerata czasopism, książki koszty utrzymania i eksploatacji. MOK jako inicjator projektu zapewniał lokal, personel i częściowo zgromadzony warsztat informacyjny.

Początkowo ośrodek miał powstać w Bibliotece nr 11 znajdującej się w dogodnym położeniu względem banków i instytucji gospodarczych. Tam też zorganizowano spotkanie z udziałem przedstawiciela Izby Przemysłowo-Handlowej, Związku Gmin Warmińsko-Mazurskich i dyrekcji MOK.

Zbyt duże nakłady finansowe, jakie należałoby ponieść na remont placówki już w początkowej fazie zniechęciły sponsorów. Projekt jednak znalazł nowego sprzymierzeńca — Olsztyńska Szkoła Zarządzania i Administracji im. T. Kotarbińskiego. Zawarto porozumienie, w wyniku którego szkoła zobowiązała się do dostarczania książek (ok. 1000 wol.). Warunkiem było usytuowanie ośrodka w pobliżu szkoły. Było to możliwe dzięki bliskiemu sąsiedztwu innej placówki MOK-u — Bibliotece nr 2.

Tam też odbyło się uroczyste otwarcie ośrodka z udziałem Prezydenta m. Olsztyna, przedstawicieli olsztyńskiego biznesu, prasy, radia i telewizji lokalnej oraz dyrekcji Miejskiego Ośrodka Kultury. Jednocześnie w prasie zamieszczono ankietę skierowaną do działających w mieście firm (Regionalna baza biznesu).

Nazwa firmy:

Adres:

Telefony:

Fax:

Teleks:

Numer identyfikacji podatkowej:

Rodzaj działalności:

Pieczętka/Logo firmy

III. WIZJA OŚRODKA INFORMACJI BIZNESOWEJ

Informacje, które są opracowywane w Ośrodku Informacji Biznesowej można podzielić w uproszczeniu na kilka grup:

— INFORMACJE O PRZEPISACH PRAWNYCH obejmujące prawo administracyjne, cywilne, gospodarcze, finansowe (w szczególności podatki, prawo budżetowe, bankowe, celne, dewizowe i handlowe), pracy (organizacje, świadczenia socjalne, zasiłki z ubezpieczeń społecznych) i prawo karne.

— INFORMACJE O NOWYCH ELEMENTACH GOSPODARKI obejmujące zagadnienia: leasing, marketing, menadżeryzm, problematyka papierów wartościowych, proces prywatyzacji, spółki i ich rodzaje, polisy ubezpieczeniowe, dewaluacja i denominacja, inflacja, prawo autorskie, strefy wolnocłowe.

— INFORMACJE O INSTYTUCJACH I ORGANIZACJACH FUNKCJONUJĄCYCH NA RYNKU obejmujące: banki, giełdy towarowe i papierów wartościowych, agencje, fundusze, stowarzyszenia, ministerstwa, samorządy, urzędy, międzynarodowe organizacje gospodarcze, programy wspomagające rozwój przedsiębiorczości.

— INFORMACJE O FIRMACH I PRZEDSIĘBIORSTWACH zajmujących się handlem, usługami i produkcją, zarówno podmiotów zagranicznych, jak i polskich, w szczególności lokalnych. Dane te grupowane będą w zależności od rodzaju prowadzonej działalności i wielkości firmy.

IV. RODZAJE INFORMACJI

1. Tradycyjne

— czasopisma: 20 tytułów czasopism biznesowych (zamówione: prenumerata od 1 stycznia 1995)

— katalogi firm: katalogi Kompas Polska, North Poland, TAL, Business Foudation Book

— książka telefoniczna: Olsztyna i innych regionów Polski

— księgozbiór: o specjalistycznej tematyce m.in. bankowość biznes, giełda, marketing, prywatyzacja, przedsiębiorstwo, przepisy prawne, spółki, zarządzanie.

— sprawozdania finansowe: firmy notowane na warszawskiej giełdzie

2. Skomputeryzowane bazy danych:

własne:

— kartoteka artykułów dotycząca biznesu będzie zawierać artykuły z kilkunastu dziedzin tematycznych

— kartoteka adresowa firm, będzie zawierać podstawowe dane o ważniejszych firmach naszego miasta

— katalog księgozbioru Ośrodka Informacji Biznesowej

— katalog czasopism w Ośrodku oraz katalog czasopism w innych bibliotekach olsztyńskich.

zakupione:

— Business Foundation Book, Lex

— CD-ROM

— Online — Hatricks, DataStar, Internet

Prowadzone będą prace zmierzające do stałej współpracy z placówkami mającymi dostęp do wszelkiego rodzaju informacji. Istnienie przy Miejskim Ośrodku Kultury Międzynarodowego Klubu Przyjaciół jest szansą na pozyskanie baz danych z miast bliźniaczych współpracujących z Olsztynem — Rovaniemi (Finlandia), Cromsrtijen (Holandia), Chateauroux (Francja), Gelsenkirchen

(Niemcy), Sonderborg (Dania), Richmond (USA). Korzystanie z zasobów Ośrodka jest bezpłatne. Symboliczna opłata obowiązuje za wykonanie wydruków komputerowych z Business Foundation Book oraz za odbitki ksero. Czynione są starania uzyskania dostępu do międzynarodowych baz danych — Hatricks, Datastar, Internet. Pracownicy Ośrodka mają w planach uruchomienie łączności modemowej. W zależności od potrzeb dyżur w Ośrodku będzie pełnić prawnik lub ekonomista.

V. REKLAMA I PROMOCJA

Każde zamierzenie powinno być poparte możliwymi do realizacji działaniami promocyjnymi stosowanymi powszechnie w krajach rozwiniętych. Bez stosowania różnych form informacji o usługach i reklamie biblioteki nie poprawią swojego wizerunku w oczach potencjalnych użytkowników ani w oczach donatorów.

Można wykorzystać różne sposoby promocji i reklamy:

- komunikaty prasowe
- publikacje biblioteczne
- ulotki i informatory o świadczonych usługach
- reklama radiowa i telewizyjna
- miejscowe audycje radiowe
- listy do potencjalnych użytkowników.

Specjalnych działań promocyjnych wymagać będzie wprowadzenie usług informacyjnych opartych na nowych bazach danych. W tym przypadku konieczne będą wystawy druków informacyjnych oraz plansz ilustrujących sposób magazynowania i udostępniania danych. Niezbędne będą specjalne pokazy oraz prezentacja sposobów zamawiania i wyszukiwania informacji a także zajęć kształcych użytkownika w zakresie posługiwania się komputerem.

VI. WNIOSKI

Obserwowany od szeregu lat kryzys bibliotek wiąże się ze stałym zmniejszaniem ich budżetów. Powinno to być sygnałem alarmowym mobilizującym całe środowisko do przestawienia się z postawy defensywnej na ofensywną, w celu udowodnienia racji bytu bibliotek. W sferze działalności bibliotecznej konieczna jest optymalizacja wykorzystania biblioteki przez użytkowników. Jest to oczywiście związane z posunięciami organizacyjnymi oraz funkcjonowaniem biblioteki na miarę jej maksymalnych możliwości. Ważnym zadaniem jest dostosowanie zbiorów i usług do istniejących oraz potencjalnych, możliwych w przyszłości potrzeb, preferencji i oczekiwań użytkowników. Udostępnianie zbiorów traktowane jako podstawowe zadanie biblioteki nie wyczerpuje repertuaru usług, jakie są jeszcze możliwe.

Utworzenie **Ośrodka Informacji Biznesowej** pozwoli na zyskanie nowego grona użytkowników ze środowisk gospodarczych, a także przyczyni się do bardziej optymalnego wykorzystania placówki. Wprowadzenie informacji fak-

tograficznej dla miejscowego biznesu może w przyszłości przynieść dochód ze sprzedaży usług informacyjnych.

Współpraca wszystkich placówek bibliotecznych na terenie miasta przy tworzeniu lokalnej bazy danych o instytucjach gospodarczych, nie tylko zapewni ich dalszy rozwój, ale być może spowoduje lepszą propagandę działalności bibliotecznej w środowisku.

Bibliografia

Analiza działalności samorządowych bibliotek publicznych Olsztyna w 1994

Biblioteka w społeczności lokalnej. Warszawa 1993

Cybulski R.: *Zastosowanie metod marketingowych w bibliotekarstwie.* „Bibliotekarz” 1992 nr 7/8

Gołub-Kowalska Z.: *Biblioteka w środowisku.* „Poradnik Bibliotekarza” 1993 nr 11/12

Kołodziejska J.: *Kultura, gospodarka biblioteki.* Warszawa 1992

Niesiołędzki W.: *Analiza marketingowa i kierunki rozwoju Miejskiej Biblioteki Publicznej w Iławie.* „Bibliotekarz” 1993 nr 9

Wojciechowski J.: *Być.* „Bibliotekarz” 1993 nr 9

Wojciechowski J.: *Podstawy pracy z czytelnikiem.* Warszawa 1991

Wojciechowski J.: *Marketing w bibliotece.* Warszawa 1993

SPIS TREŚCI

Radosław Cybulski BADANIA POTRZEB UŻYTKOWNIKÓW W BIBLIOTEKACH JAKO PODSTAWA DZIAŁAŃ MARKETINGOWYCH	5
Ewa Adaszyńska STUDENCI NIE BĘDĄCY UŻYTKOWNIKAMI BIBLIOTEK	9
Ewa Stanglewicz WYKORZYSTANIE WYDAWNICTW CIĄGŁYCH W CZYTELNI CZASOPISM BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W ZIELONEJ GÓRZE	30
Kazimierz Stąpór WYKORZYSTYWANIE OŚRODKA INFORMACJI NAUKOWEJ I BIBLIOGRAFICZNEJ W KSZTAŁCENIU PODCHORAŻYCH WYŻSZEJ OFICERSKIEJ SZKOŁY RADIOTECHNICZNEJ W JELENIEJ GÓRZE	41
Hanna Kalinowska DOSTĘPNOŚĆ DO ZBIORÓW PIŚMIENNICZYCH W SIECI BIBLIOTEK POLITECHNIKI BIAŁOSTOCKIEJ	53
Grażyna Borowska BIBLIOTEKA SZKOLNA LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO IM. J. ŚNIADECKIEGO W WYSZOGRODZIE W OCZACH NAUCZYCIELI	76
Ewa Andrzejczyk ZASTOSOWANIE STRATEGII MARKETINGOWEJ W BIBLIOTECE PUBLICZNEJ W OLSZTYNIE. PROJEKT OŚRODKA INFORMACJI BIZNESOWEJ	94

CONTENS

Radosław Cybulski RESEARCH OF THE LIBRARY USERS NEEDS AS A BASE OF MARKETING ACTIVITIES.....	5
Ewa Adaszyńska STUDENTS NON USING THE ACADEMIC LIBRARY	9
Ewa Stanglewicz USE OF A SERIALS IN PERIODICAL READING ROOM OF THE HIGHER PEDAGOGICAL SCHOOL IN ZIELONA GÓRA MAIN LIBRARY	30
Kazimierz Stąpór USE OF THE CENTER FOR INFORMATION SCIENCE AND BIBLIOGRAPHY IN OFFICER CADETS' EDUCATION IN HIGHER RADIO ENGINEERING OFFICERS SCHOOL IN JELENIA GÓRA	41
Hanna Kalinowska AVAILABILTY OF THE PRINTS COLLECTION IN THE BIAŁYSTOK TECHNICAL UNIVERSITY'S LIBRARY NETWORK	53
Grażyna Borowska J.SNIADECKI'S HIGH SCHOOL'S LIBRARY IN WYSZOGRÓD AS SEEN BY THE TEACHERS.....	76
Ewa Andrzejczyk IMPLEMENTATION OF THE MARKETING STRATEGY IN OLSZTYN'S PUBLIC LIBRARY. A PROJECT OF BUSSINESS INFORMATION CENTER.....	94

WYDAWNICTWO

SBP

Druga książka to praca trzech autorów:
Jerzego Maja, Marka Nahotki i Władysława Szczęcha

„ZASTOSOWANIA KOMPUTERA W BIBLIOTECĘ”

Książkę najlepiej charakteryzuje spis treści. Oto on:

Wstęp.

Problemy organizacyjne komputeryzacji bibliotek.

Programy obsługi bibliotecznych baz danych.

Sieci lokalne.

Rozległe sieci informacyjne (Internet).

Przegląd zautomatyzowanych systemów i baz danych.

Komputerowe redagowanie tekstu.

Sprzęt komputerowy dostępny w bibliotekach polskich.

Oprogramowanie systemowe i narzędziowe.

2. Słowniczek terminów.

1. Literatura.

Książka została napisana przez doświadczonych bibliotekarzy dydaktyków i praktyków, którzy starają się swoich czytelników wprowadzić krok po kroku w nową technologię pracy bibliotekarskiej przy użyciu tak doskonałego narzędzia jakim jest komputer. Jest to książka dla czynnych bibliotekarzy, którzy zamierzają komputeryzować swoją bibliotekę lub są w trakcie tej skompilowanej operacji.

Jest to bardzo wartościowa i oczekiwana pozycja.

Wydawnictwo SBP, ul. Konopczyńskiego 5/7, 00-953 Warszawa
Książka 160 stron, cena 12 zł

Zamówienia prosimy kierować:

Dział Promocji i Kolportażu SBP,
02-103 Warszawa-Ochota,
ul. S.K. Hankiewicza 1, tel. 22-43-45
lub

Wydawnictwo SBP ul. Konopczyńskiego 5/7, 00-953 Warszawa

WYDAWNICTWO

SBP

WYDAWNICTWO

SBP

<<NA

-PRAKTYKA>>

wzbudzić ciekawość i zainteresowanie czytelnika. Jest to bardzo użyteczną książkę

Aleksandra RADWAŃSKIEGO

„KOMPUTERY, BIBLIOTEKI, SYSTEMY”

Podręcznik

Książka zawiera:

1. Wprowadzenie.
2. Podstawowe pojęcia związane z komputerową technologią informacyjną.
3. Bazy danych.
4. Problemy automatyzacji bibliotek.
5. Komputeryzacja działalności informacyjnej.
6. Społeczeństwo informacyjne.
7. Podsumowanie.
8. Dodatki:
 - A. Podstawy systemu operacyjnego DOS.
 - B. Pierwsze kroki w sieciach lokalnych
 - C. Pierwsze kroki w „OKNACH”
oraz słowniczek skrótów i wybranych terminów . Literatura w jęz. polskim i literatura źródłowa.

Książka przeznaczona głównie dla słuchaczy i studentów kierunku „Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa” - będzie także bardzo pożyteczna dla wszystkich, którzy interesują się tą problematyką.

Stron 145 cena 10 zł.

Gorąco tę książkę polecamy!

Zamówienia prosimy kierować:

Dział Promocji i Kolportażu
ul. Hankiewicza 1, 02-103 Warszawa
lub

Wydawnictwo SBP ul. Konopczyńskiego 5/7, 00-953 Warszawa

ISB

16913

16913

WYDAWNICTWO
SBP

